

Twaalf maal Azië

Louis de Bourbon

bron

Louis de Bourbon, *Twaalf maal Azië*. Amsterdamsche Boek- en Courantmaatschappij, Amsterdam
1941

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/bour001twaa01_01/colofon.php

© 2017 dbnl / erven Louis de Bourbon

Inleiding

Louis de Bourbon vertrok in Maart 1936 naar Nederlandsch Indië. Hij vestigde zich te Soerabaja als redacteur van het Soerabajaasch Handelsblad en de Indische Courant. Hij maakte reizen door Java, de Straits Settlements, Indo-China en Siam. In Juli 1938 keerde hij naar Nederland terug. Zijn reis naar het verre oosten was hem niet een vlucht, die hem van Nederland moest bevrijden. Veeleer was zijn betrekkelijk spoedige terugkeer naar het moederland een vlucht, die hem bevrijden moest van Nederlandsch Indië. De gedichten na zijn Indische reis hebben den zwaarmoedigen ondertoon der hunkering naar het tehuis onder den Hollandschen hemel, al overwelft deze ook in het poëtische werk van den dichter een bel exil slechts, waaruit het verlangen reikt naar een verderen droom. Maar zij doen ook het donkere beeld ontbloeien dier bijna gevreesde prachten, zij fluisteren den toon uit der huiveringwekkende stemmingen en dringen de magische fascinatie op der geheimzinnigheid van het tropische oosten. Want niemand keert daaruit weer, hoe kort zijn verblijf er ook was, zonder diep en onuitwischaar de sporen ervan mee te dragen. Voor den dichter Louis de Bourbon is het reizen geen wet, zooals het, om met het voorbeeld dicht bij huis te blijven, voor Slauerhoff een wet was. Maar ook accidenteel heeft het zijn invloed, waaraan geen mensch, en allerminst een dichter, zich kan onttrekken. Aan dien invloed danken wij ook den cyclus kleine novellen, waaruit dit boek is samengesteld.

Twaalf maal Azië heeft Louis de Bourbon dezen bundel genoemd, een titel van een bevallige juistheid, want in den beknopten vorm der kleine novelle, dien de schrijver voortreffelijk beheerscht, geeft hij twaalf maal een gezichtskant van het verre oosten. Wie het verre oosten niet door eigen aanraking kent, heeft een toetsmiddel aan een zekere, niet onmiddellijk omschrijfbaar atmos-

feer, in de nieuwe Nederlandsche litteratuur voelbaar als deze van een avonddonkere en avondklare poëzie vol geheimzinnig gefluister uit Augusta de Wit's ORPHEUS IN DE DESSA en als die van het benauwende moessonklimaat en der Archipel-morosité van Slauerhoff. Van beide schakeeringen vindt men iets terug in de novellen van Louis de Bourbon, het meest ongetwijfeld van de laatste. De sfeer ontleent haar bepaling minder aan het idyllische beeld van het Javaansche meisje in sarong en kabaja onder de schaduw der waringins, minder aan de kalme fluweelen en gedempte klanken van de gamelan, welke den nachtdonkeren tropenavond doormijmeren, dan aan de bar, de toddy, de whiskey-and-soda met ijs, de siphon, de gramfoon op het platje waar de schaduw trilt van de moorddadige hitte, die een streep verder wit en brandend door alles heenjaagt.

Maar deze dingen hebben hier niet het demolissante, dat zij hebben bij Slauerhoff. Wel is waar is in de dialogen van deze novellen bij herhaling sprake van 'dit gevloek te land', de toon blijft echter min of meer luchthartig. Want den schrijver is het te doen om het plezier der vertelling, dier korte vertelling, in de Nederlandsche litteratuur te weinig beoefend dan dat ze populair kon worden, maar die hier opnieuw hare bekoorlijkheid bewijst.

Ik heb voor deze kleine novellen van Louis de Bourbon een bijzondere waardeering. Zij hebben het snelle verloop, dat deze vorm uitdrukkelijk behoeft, de aanvang plaatst den lezer onmiddellijk in het verhaal, ze hebben een lichte intrigue of een pointe met een plotselinge, verrassende wending aan het slot, en ze voldoen met dit alles aan dien eisch, eenvoudig, maar wezenlijk en belangrijk, dat ze boeien. De toets van den humor is soms licht, als in de vertellingen DE SLECHTE GULDENS en HET SPOOKHUIS, de beklemmende atmosfeer der geheimzinnigheid van het oosten is prachtig voelbaar gemaakt in de novelle HAZARDSPEL, uit de spanning waarvan de lezer plotseling bevrijd wordt door de verrassende humoris-

tische ontkenning. Maar het hanteeren der verrassende wending maakt het den schrijver evenzeer mogelijk, om wederkeerig den humor, als in de voortreffelijke vertelling *DE MAN MET DEN HOED*, in de beklemming dier oostersche geheimzinnigheid te doen overgaan. Het zijn uitnemende kleine vertellingen, die dezen cyclus samenstellen, al zijn ze in waarde ongelijk en is de eene beter dan de andere geslaagd. Tusschen het beste uit den bundel ben ik geneigd ook de novelle *ZWARTE VANEN* te rangschikken, een knap en spannend vertelde episode uit de geschiedenis der fransche kolonisering van Indo-China.

De uitgever, bij wien dit boek in zoo fraaie verzorging verschijnt, heeft den laatsten tijd opvallend veel werk van de Nederlandsche novelle gemaakt en daartoe bij de jongere schrijvers vooral gehoor gevonden. Dit is van een aanmoedigende beteekenis en men mag hopen, dat het een drukker beoefening en een onbevangener waardeering bevorderen moge van een genre, dat in het algemeen bij ons stiefmoederlijk is behandeld en dat ten onrechte deze bejegening ondervindt. Want de novelle en de kleine vertelling zijn, om dezen metafoor te gebruiken, van den edelsteen eener litteratuur evenzeer een facet, waarvan de flonkering bijdraagt tot den luister van het gansche juweel.

Ook om deze reden stemt, meen ik, de uitgave van dit kleine vertellingen-boek uit onzen Indischen Archipel tot voldoening en vreugde.

ANTOON COOLEN

Sarinah keert huiswaarts

Het was eentonig in kampong Siang, daarin had Sarinah gelijk. Maar of zij er goed aan deed, geheel alleen, als meisje van zestien jaar, naar de groote stad te gaan, dat was een geheel andere kwestie.

De oude, grijze doekoen had het haar stellig ontraden. En zij had daarop haar voornemen uitgesteld en nog eens uitgesteld, maar toen kwam er toch eens een dag, dat Sarinah haar aardsch bezit in een groote, gebatikte hoofddoek deed, dien zij van haar broer had gekregen en in den avond, zeer stil, zonder van iemand te hebben afscheid enomen, het dessa-paadje afdaalde tot naar den grooten weg.

In het begin leek alles haar zeer eenvoudig. De nacht was koel, zoolang zij in de bergen was en het bundeltje op haar rug was niet zwaar. Er zat ook niet meer in dan een schoone sarong, twee kanten badjoes en dan: haar groote schat. Dat was een gouden hoofdtooisel, stammende uit den tijd, dat zij nog in den tempel danste. Dat had zij altijd met liefderijke zorg bewaard, onder haar baleh-baleh. Want behalve de groote waarde, welke het tooisel had, waren er voor haar vele dierbare herinneringen aan verbonden. Het was de gelukkigste tijd van haar jeugd geweest, gedurende welken zij dit sieraad had gedragen. Eerst waren er de lessen, die Karto gaf, een danser uit een naburige dessa, de geheele voorbereidingstijd en dan, eindelijk, was de dag gekomen van haar eersten dans.

Hoe prachtig waren de kleeren, die zij had gedragen. Alle kampongbewoners en nog vele anderen uit de omgeving hadden in een kring om de dansplaats gezeten en hadden naar haar gekeken. Het was of de god zelf in haar was gevaren, want vóór den aanvang was zij koortsig van angst, maar nadat zij de eerste, voorzichtige stappen had gedaan, begon er een geweldig vuur in haar te branden. Alle verlegenheid zonk weg, een onzichtbare en ongekende macht wiegde haar voort, zij had gedanst en gedanst, nooit had iemand in

Siang zoo'n tempeldans gezien. Er ging onder de toeschouwers een gemompel van bewondering op, toen de dans ten einde was en weken nadien was zij nog het onderwerp geweest van de gesprekken, die 's avonds worden gevoerd, als de mannen bijeen zitten rond de olielamp.

Aan deze dingen dacht Sarinah, terwijl zij den grooten weg afgang naar de stad. Misschien was in dien tijd van de tempeldansen in haar een begeerte naar geluk gewekt, welke kampong Siang niet kon bevredigen.

Zeker is, dat Sarinah groote dingen beleven wou en dat zij dacht, dat de stad haar die kon bieden.

Het was waar, dat haar gevraagd was de vrouw te worden van Soekiman, een braven jongen, maar toch niets meer dan een tani, een eenvoudige boer met twee sappi's, een stukje grond en een primitieve ploeg. Ook dat stamde uit den tijd der tempeldansen. Soekiman was altijd de eerste op de verzamelplaats, hij had de grootste oogen van alle toeschouwers, als zij danste, en wanneer zij 's avonds, na het feest, het donkere weggetje opging naar het huisje van haar vader, dan stond hij altijd daar en zei vriendelijke dingen tegen haar.

Misschien hield Sarinah ook wel een beetje van Soekiman, omdat hij zoo'n brave en rustige jongen was, die nooit palmwijn dronk en nooit ruzie maakte en nooit de rongens lastig viel, de meisjes, die dansten op de slametans en die toch door haar manier van loopen en zich te kleeden er zelf als het ware om vroegen, om door jonge mannen in het donker te worden aangesproken. Neen, Soekiman had alleen oogen voor Sarinah. Maar het denkbeeld schrikte haar af, eeuwig in dezelfde kampong te moeten blijven en er dood te gaan, zonder ooit iets te hebben gezien van de groote stad, die lokte met wonderlijke avonturen.

Getrouwd zijn met een oppas van een kantoor, die dagelijks met de blanke menschen omging en er mee sprak, zooals zij wel eens had gehoord, of met een sop-

peur, die in een grooten wagen reed, een wagen, die zonder sappi's, heelemaal uit zichzelf, vooruit ging, zie, dat was nog iets anders dan getrouwd zijn met een boer, wiens beesten men dagelijks naar de kali brengen moest, om ze te drenken.

Zoo denkende en droomende liep Sarinah voort. Zij merkte het nauwelijks, dat zij moe was geworden en dat achter haar reeds de eerste stralen van de zon over de dessa voortgleden, verder en verder, tot het eensklaps helder licht was om haar heen. Maar toen schoot zij wakker uit haar gepeinzen, want daar vóór haar zag zij plotseling de stad, met haar groote, witte gebouwen. Zij liep een spoorweg over, sloeg rechtsaf en kwam op een groote boulevard. Wat prachtig is het hier, dacht Sarinah, maar haar vreugde werd wel eenigszins getemperd, want zij voelde nu eerst goed, hoe vreeselijk moe zij was en ook de honger begon haar een beetje te kwellen.

De zon brandde fel op haar zwarte haarwring, want de boulevard had geen beschutting van boomen. Daarom ging zij rechts een zijstraat in, waar dichte flamboyanten stonden, aan weerszijden.

Ik ga even langs den kant van den weg zitten, dacht Sarinah, want mijn voeten willen mij niet meer dragen. Zij deed het en begon na te denken over de mogelijkheid om zich een pisangblad met roode rijst te verschaffen. Daaraan had zij eerder niet gedacht, dat zij, hier in de stad, ook eten en slapen moest. Zij wist wel, dat men hier allerhande betrekkingen kon krijgen, maar zij wist niet, hoe lang het duren zou, voor zij zoo iets gevonden had.

Sarinah keek eens om zich heen. Er was geen verkeer op de straat en ook in de huizen was het stil. De blanke menschen waren zeker al naar het kantoor. Nu en dan kwam er eens een baboe langs, die naar haar werk ging, of een kokki, die, met een mand vol waren onder den arm, van den passar naar haar dienst terugkeerde.

Sarinah zag uit op een huis, dat blijkbaar niet bewoond

werd. Er waren geen meubels in, gelijk in de huizen er naast. Vóór deze woning, op het stoepje, zat een man. Hij had een verschoten hoofddoek om en in plaats van een sarong droeg hij een lange, witte broek. Misschien is dat wel een oppas, dacht Sarinah, en haar eerste opwelling, om naar dezen man toe te gaan en hem om raad te vragen, onderdrukte zij snel. Een eenvoudig meisje uit de bergen kon toch niet het eerst een oppas uit de stad aanspreken, dat ging niet. Toch bleef zij met de gedachte, den man, die daar roerloos tegenover haar zat, om raad te vragen, spelen. En toen zij twee uren lang aan den kant van den weg had gezeten, vatte zij moed, stond op, liep naar de overzijde van de straat en betrad heel voorzichtig en bedeesd het erf van het onbewoonde huis.

- Tabeh, zei ze tegen den man, die haar met half dichte oogen aanzag.
- Tabeh, antwoordde deze, zonder zich te bewegen.
- Mag ik ook vragen wie gij zijt? begon Sarinah weer, toen bleek dat de man geen lust bezat van zijn kant de conversatie voort te zetten.
- Ik ben de djakka hier, was het antwoord.

Sarinah had wel eens van een djakka gehoord; in de bergen was het een eenvoudig man, die het vee bewaakte, maar zij wist niet, welken maatschappelijken rang deze functie in het stadsleven innam. Zij bleef daarom maar heel beleefd en zei:

- Dan weet ge misschien wel, waar ik een betrekking zou kunnen vinden?

Er kwam thans eenige beweging in den man op het stoepje. Hij ging eens recht zitten, deed de oogen iets verder open en vroeg:

- Wie zijt gij eigenlijk en waar komt ge vandaan?
- Ik heet Sarinah en ik kom van kampong Siang in de bergen.
- Nooit van gehoord, bromde de djakka, kom maar eens hier zitten.

Sarinah kwam schoorvoetend nader en zette zich op

het stoepje, doch was er wel op bedacht, een trede lager plaats te nemen dan de man.

- Hebt gij geld? vroeg deze.

- Neen, antwoordde zij, maar ik heb een mooi gouden hoofdsieraad.

- Zoo, zei de man en boog nu heelemaal naar haar over, laat dat eens zien.

Sarinah had nu spijt, dat zij maar direct met een vreemde over haar schat had gesproken, maar zij durfde den djakka toch niet weigeren wat hij vroeg. Voorzichtig haalde zij het tooisel uit den hoofddoek van haar broer en gaf het den man. Deze bekeek het aandachtig, glimlachte eens en bromde:

- Hm, wel aardig, maar van weinig waarde.

Sarinah durfde niet te antwoorden, dat zoowel de doekoen als het kamponghoofd in Siang hadden gezegd, dat het sieraad juist heel veel waard was en vroeg alleen:

- Weet ge misschien, waar ik wat te eten zou kunnen krijgen?

- Te eten? Ja, dat kan wel. Ik heb toevallig wat rijstballetjes bij mij.

De djakka haalde een mandje te voorschijn, dat achter zijn rug had gestaan. Sarinah kreeg drie rijstballetjes en at die op. Toen voelde zij zich weer veel beter en begon uitvoeriger te praten met den man, die zoo vriendelijk was zijn eten met haar te deelen. Zij vertelde, hoe zij den geheelen nacht geloopt had, dat zij de stad zoo prachtig vond en dat zij hoopte, spoedig eens een oppas te ontmoeten.

- Een oppas? vroeg de man. Dan hoeft ge maar naar mij te kijken om er een te zien.

- Maar ge zijt toch djakka, opperde Sarinah.

- Djakka, djakka? O ja, maar dat ben ik tijdelijk. Mijn blanke heer is met verlof, over een paar dagen komt hij terug en dan ben ik weer oppas.

Sarinah's oogen straalden.

- Ach, riep zij uit, zijt gij oppas! Wat ben ik blij, dat

ik u heb ontmoet, mas oppas. Ge hebt natuurlijk veel invloedrijke vrienden?

- Vrienden is weinig gezegd, meisje, antwoordde de man, de regent is een persoonlijke neef van mij.

- De regent? fluisterde Sarinah, de regent, maar dan zijt gij misschien wel een Raden?

- Zoo kunt ge me eigenlijk wel noemen, ofschoon ik het uit beleefdheid niet van u eisch.

- En misschien hebt ge ook wel soppeurs in uw familie? Ik zou er toch zoo graag eens één ontmoeten, dat lijkt mij het mooiste beroep dat er bestaat.

- Soppeur? Ik ben zelf soppeur, bromde de man en geeuwde.

- Wat? riep Sarinah verbaasd. En ge zijt oppas?

- Natuurlijk, antwoordde de man onverschillig, in den regentijd ben ik oppas en als het droog is rijd ik met mijn wagen rond.

Sarinah keek den man, die drie van de allervoornaamste beroepen in zich vereenigde, lang en ernstig aan. Neen, hij had niet den schijn haar voor den gek te houden. Het was natuurlijk best mogelijk dat in een groote stad zoo'n belangrijk man te vinden was. Maar dan had zij het toch bijzonder goed getroffen. Daar zat ze nu al midden in het avontuur, waarnaar ze zoo verlangd had.

- Weet ge waar ge moet slapen? vroeg de held naast haar.

- Neen, antwoordde Sarinah verdrietig, dat weet ik niet.

- Gij kunt wel bij mijn broer in huis.

- Bij uw broer? Is het mogelijk, dat ik bij uw broer zou kunnen wonen?

- Waarom niet? En als ik u zoo eens goed bekijk, dan is het lang niet onmogelijk, dat ik met u trouw. Ik ben nog ongetrouwd, ofschoon ik genoeg verdien om tien vrouwen te onderhouden.

Bij deze woorden werd Sarinah heelemaal duizelig. Zij dacht er over na, of het niet mogelijk was dat zij droomde. Maar zij zag daar vóór zich toch de flam-

boyanten en zij voelde de harde stoep waarop zij hurkte. Neen, het was geen droom, het was werkelijkheid, en deze man, deze Raden, had gezegd, dat zij misschien zijn vrouw zou worden. Dan hoorde zij weer zijn stem. - Ge moest maar eerst een betrekking zoeken, ik weet er wel een voor u. Gij zijt nu voldoende uitgerust om weer te lopen. Ga maar terug naar de groote boulevard vanwaar ge gekomen zijt en loop die af, heelemaal tot het einde. Dan gaat ge links af en het derde huis in die straat, daar vraagt ge maar of er geen baboe noodig is. Zeg maar dat ge van mij komt, dan wordt ge zeker aangenomen. En laat uw pakje maar zoo lang hier, ik zal wel op u wachten.

- Dat is goed, Raden, zei Sarinah, maakte een diepe buiging en ging heen.

Onderweg kon ze niet nalaten van plezier te neuriën. Raden, Raden, Raden, fluisterde ze heel zachtjes voor zich uit en nog veel zachter fluisterde ze er bij: mijn aanstaande man.

Het was een heel eind, die boulevard, maar eindelijk was ze bij de straat, die de Raden bedoeld had. Ze telde een, twee, het derde huis. Wel voorzichtig, maar veel minder bedeesd dan dien morgen - was zij ondertusschen niet de aanstaande vrouw van een Raden geworden? - stapte zij het erf op. Een djongos in wit costuum kwam haar tegemoet.

- Wat is er? vroeg hij.

- Ik zoek een betrekking als baboe.

- Dan moet ge niet hier zijn, hier is geen baboe noodig.

- Ik dacht van wel. Ik wordt gestuurd door Raden... en opeens bedacht Sarinah dat zij vergeten was, den naam van haar weldoener en toekomstigen echtvriend te vragen. Nu, ge weet wel, stotterde zij, die Raden, die tegelijk oppas en soppeur is.

- Ik ken geen Raden, die soppeur is, antwoordde de djongos, maar hier is geen betrekking vrij. Tabeh.

Daar stond Sarinah alleen. Maar zij was niet bedroefd. Zij zou den boulevard weer terugloopen en dan haar

vriend zijn naam vragen en als het noodig mocht zijn, dan zou hij zelf wel met haar meegaan.

Weldra was zij weer in de straat met de flamboyanten. Nog stralend van geluk ging zij het erf op van het leege huis, maar tot haar groote schrik zag zij, dat de plaats waar de Raden had gezeten, verlaten was.

Zij liep eens om het huis heen, riep nu en dan: ‘Raden’, maar hoorde niets.

Mismoedig zette zij zich op de stoep en wachtte.

Maar toen de korte schemering viel, begon zij aan de terugkeer van den Raden te twifelen. En nu eerst werd zij zich bewust, dat, met haar weldoener, ook haar pakje met het hoofdsieraad verdwenen was en een gedachte kwam in haar op, die haar bloed verkilde. Hij heeft mij bedrogen en bestolen, was die gedachte. Wat was er aan te doen? Niemand kende zij hier en zij kende den naam van den dief niet en wist niet eens, in welke kampong hij woonde.

Zij kon hier blijven slapen, natuurlijk, op de stoep, maar wat moest zij morgen dan doen, als de honger haar kwelde?

Sarinah stond op. Met tranen in de oogen liep zij de straat uit, draaide links af, ging den spoorweg over en begon den langen weg naar huis, naar het eentonige, maar herbergzame en eerlijke dorpje Siang.

En een maand nadien was ze getrouwd met Soekiman, den eenvoudigen tani, en bij de kali, waarheen zij de sappi's bracht, om te drenken, stond ze vroolijk te neurieën, toen ze haar eerste kindje verwachtte.

De slechte guldens

Het gebeurde in de dagen dat zoowel de Europeesche als de inlandsche bevolking en ook de andere vreemde oosterlingen in Indië werden opgeschrikt door het bericht, dat de Nederlandsche gulden zijn normale goudwaarde had verloren en ten aanzien van de buitenlandsche standaardmunten in verhouding was gedaald. Zooals met elken maatregel van bestuur waren er ook thans voor- en tegenstanders. De Indische handel had goede verwachtingen van de tot stand gekomen devaluatie, de ambtenaren en overige werknemers met een vast salaris vreesden een vermindering van hun zakelijk inkomen ten gevolge van een prijsverhooging, die weliswaar door de regeering met krasse maatregelen werd tegengegaan, doch die niettemin onvermijdelijk zou worden.

De inlandsche bevolking echter was van allen het zwaarst bedrukt. Bij gebrek aan begrip omtrent het wezen en de gevolgen van den nieuwen monetair toestand dacht zij, dat de gulden zelf, de ruil- en wisselwaarde ervan, verminderd was.

- Roepia ada bezoek, de gulden is slecht geworden, fluisterden zij onder elkaar en menige bruine broeder zat met tranen in de oogen voor zijn kampong-huisje en dacht aan de weinige guldentjes, die hij met moeizamen arbeid en in een leven vol ontbering voor den ouden dag of voor bijzondere gebeurtenissen had bijeengespaard.

Het gerucht van den slechten gulden ging van de stadskampongs de dessa in en bereikte Kampong Siap.

Daar zat Karto, de oudste zoon van het kamponghoofd Pa, op zijn baleh-baleh en treurde. Ergens, op een plaats, die hij alleen kende, op het erf achter zijn huisje van bamboe en bilik, had hij de zesendertig roepia's, die hij bezat, begraven. Daarvan waren er achttien van Sarinah, zijn vrouw. Zij had die gekregen van haar vader, den waardigen en bekwamen doekoen Sariman.

Nu waren de guldens slecht geworden. Ze waren misschien het weggooien niet meer waard. Wat moest hij nu doen met het komende nieuwjaar, de feestelijke poeassa, die vlak voor de deur stond? Al maanden had hij gedroomd van een nieuwe hoofddoek, die hem een statig aanzien zou geven als hij aanzat, naast zijn vader, het kamponghoofd, aan de groote slametan. En Sarinah had hij een nieuwe sarong beloofd. Zij zou wel weken lang aan zijn ooren zeuren, zij zou zeggen dat hij dom was, dat hij al veel eerder zijn roepia's voor ringgits, voor rijksdaalders, had moeten ruilen. Alsof iemand had kunnen vermoeden, dat die mooie, blinkende guldens opeens slecht zouden worden, alleen, omdat de Groote Heer, daar in Buitenzorg, het wilde.

In deze en zulke mijmeringen zat Karto droefgeestig verdiept, toen hij voor zich op het erf het geluid hoorde van sandalen en opkeek. Voor hem stond een oude Arabier, geheel in een witten mantel gehuld, een schoonen en hoogen tulband om het hoofd. Hij zag er indrukwekkend uit, met zijn groote, donkere oogen, zijn gebogen neus, zijn ijlgegroeiden baard, die hier en daar al wit werd.

- Is het ziekte, die u kwelt? vroeg de Arabier aan Karto. - Neen, het zijn zorgen, antwoordde de inlander, en keek den gast hulpeloos aan. Zij zeggen, dat mijn zes en dertig guldens en al de guldens in het land slecht zijn geworden. Nu ben ik bang, dat Sarinah tegen mij zal zeggen: domme man, waarom heb je geen ringgits genomen, in plaats van die roepia's, ringgits zijn groot en blinkend, die worden niet slecht zooals jouw leelijke roepia's.

- Ja, mijn vriend, zei de Arabier weer, dan zijt gij in een moeilijke positie.

- Wacht eens, vervolgde hij na eenigen tijd, peinzend, misschien is het wel mogelijk dat ik u helpen kan. Ik heb toevallig eenige ringgits bij mij en daar ik zelf niet om geld geef en in verstervingen mijn geluk vind, ben ik wel genegen u eenige van mijn ringgits te geven.

Karto stond van zijn baleh-baleh op en maakte een diepe kniebuiging voor zijn gast.

- Gij zijt een groot en edel heer, maar ik kan uw offer niet aannemen. Had ik slechts iets, om u als wederdienst te schenken! Maar ik bezit niets dan mijn slechte guldens.

- O, als het daarom gaat, goede vriend, om een vormelijken wederdienst, dan ben ik met alles tevreden. Ik zeide u toch reeds, dat ik geen aardsch bezit nastreef. Geef mij uw slechte roepia's maar, dan is ten minste uw vriendelijk hart gerustgesteld. Ik zal u alvast alle rijksdaalders geven, die ik bij mij heb, dan ontloopt gij den spot van uw vrouw en gij kunt schoone dingen koopen voor uw poeassa en behoeft niet, als een arme man, met leege handen op de slametan te komen.

Dit zeggende, haalde de Arabier een geldzakje te voorschijn en telde negen rijksdaalders voor Karto op den drempel van het kleine huisje neer.

Karto's hart sprong op. Hij had zijn bezoeker wel willen omhelzen, maar hij wist dat dit tegen de adat was.

- Sta mij toe, den zoom van uw kleed aan te raken, heilige man. Gij waart zeker reeds eenige malen in Mekka, riep hij bewonderend uit, knielde voor den Arabier neer en nam diens kleed in zijn handen. Dan stond hij op, liep snel naar het achtererf en kwam tien minuten later terug met zijn zesendertig guldens.

- Het is een nietswaardig geschenk, zeide hij op zachten toon, maar ik zal nooit vergeten, dat gij mijn weldoener zijt.

De Arabier liet de guldens in zijn geldzak glijden en glimlachte.

- Het is een bescheiden dienst, dien ik u heb bewezen. En nu, vaarwel, goede vriend.

Verheugd liep Karto, nadat zijn gast was verdwenen, naar achteren en begroef zijn negen rijksdaalders op dezelfde plaats, waar zijn guldens hadden gelegen. Hij zong er een liedje bij. Nauwelijks was hij klaar met

zijn werk, of daar kwam Sarinah het erf op met een baadje en een sarong, die zij in de kali had gewasschen.

- Wat doe je daar? riep zij al uit de verte.

- Je bent een slechte vrouw, riep hij terug, maar als je het weten wilt zal ik je wel vertellen, dat wij een heerlijke poeassa zullen hebben dit jaar en dat door de slimheid en de menschenkennis van je man. Maar verder zeg ik niks.

En lachend en zingend liep Karto het erf af. Hij had geen zin om naar den passar te gaan vandaag. Liever ging hij wat wandelen langs de sawah's, heelemaal alleen, om zingende zijn dankbaarheid aan Allah te uiten.

Eerst in den middag, toen de zon hoog en fel scheen, keerde hij naar het dorp terug. Op de markt trof hij zijn vriend Sono, die daar gehurkt zat achter zijn draagbaar eethuis. Karto zag onmiddellijk, dat er iets met Sono niet in orde was.

- Wat is er aan de hand, vriend? vroeg hij. Kan ik je misschien helpen?

Het duurde nog geruimen tijd, voor Karto zijn vriend diens geheim ontfutseld had.

Het bleek, dat in den vroegen morgen Sono bezoek had gehad van een Arabier, die, naar de beschrijving van het uiterlijk te oordeelen, volkomen identiek moest zijn met dien, welke Karto denzelfden morgen zulke onschatbare diensten bewezen had. Maar ook de ervaringen van Sono waren dezelfde. Wel beschikte deze niet over een kapitaal, zoo groot als dat van zijn vriend, doch de vier guldens, welke hij den vorigen dag nog had bezeten, waren evenals die van Karto verdwenen in den geldbuidel van den Arabier en Sono had in ruil vier kwartjes en zes dubbeltjes ontvangen

Tot zoover was dus alles normaal en Karto kon zich de droefheid van zijn vriend moeilijk verklaren.

Maar nu nam de geschiedenis van Sono een wending, die Karto het bloed in de aderen deed stollen. Zijn vriend had eenige uren nadat de transactie met den

Arabier had plaats gevonden, een halfbloed ontmoet, die wel eens aan zijn kleine warong kwam eten. Hij had dezen het geval met den Arabier verteld.

- Je bent ontzettend dom geweest, Sono, had de halfbloed gezegd, de roepia is niets slechter geworden dan de ringgit of het dubbeltje of het kwartje. Al het geld van de blanken is een beetje in waarde verminderd, maar dat geldt alleen voor het buitenland.

- Heeft hij dat gezegd? vroeg Karto en hij had moeite zijn tranen te bedwingen, dan is de Arabier dus heelemaal geen goede man?

- Welnee, antwoordde Sono, hij is een schooier, een dief, hij heeft nog veel meer andere mensen van de dessa bestolen.

Karto was nog veel verdrietiger dan hij 's morgens geweest was, toen hij tegen het vallen van den nacht naar het huisje van zijn vader ging.

Hij vond den ouden man gehurkt op het matje voor de deur en ging voor hem zitten.

- Ik weet waarvoor je komt, mijn zoon, zei Pa; het zijn je guldens, die schaduwen werpen in je hart. Maar wees gerust: je guldens blijven guldens.

- Het is niet dat, wat mij zoo bedrukt, vader, het is de Arabier, die mij bedrogen heeft. En Karto vertelde alles wat er dien morgen gebeurd was.

Glimlachend zat Pa voor hem en dacht na. Nadat zij een half uur hadden gezwegen, vroeg de doekoen: Weet gij, waar de Arabier woont?

- Sono weet het.

- Goed, zei Pa, stond op, ging op zijn baleh-baleh liggen en sliep wredra.

Den volgenden ochtend, zeer vroeg, begaf de oude man zich op weg naar den Arabier, wiens adres hij aan Sono gevraagd had.

Toen hij daar aankwam, stond de Arabier juist op het punt te vertrekken.

- Bent u, begon Pa, de Arabier, die slechte guldens opkoopt voor goede ringgits?

- Opkopen is het woord niet, antwoordde de Arabier, maar als ik u helpen kan....
- Graag, zei de oude man met verheugd gezicht, ik heb hier veertig slechte guldens. Zou ik voor de helft van de waarde daarvan aan ringgits kunnen krijgen?
- De Arabier fronste de wenkbrauwen.
- Voor de helft, dat zal niet gaan, maar zeven ringgits wil ik u wel geven.
- Nu goed dan. De Arabier telde de guldens na, het waren er veertig inderdaad, en gaf het kampong-hoofd zijn zeven rijksdaalders. Neuriënd ging deze den weg terug, liep naar het huis van zijn zoon, gaf hem de zeven rijksdaalders en zei:
- Nu heb je dezelfde waarde van je guldens in ringgits terug en nog vier guldens over om aan Sono te geven. - Maar hoe is dat mogelijk? riep Karto uit en nam begeerig de groote zilverstukken uit zijn vader's hand. - Wel, antwoordde Pa, je weet, ik ben een goed kenner van geld. Ik ken het beter dan de Chineezen of de Arabieren. En omdat ik kamponghoofd ben, verzamel ik al de valsche guldens, die ik tegenkom, om ze aan het gouvernement terug te geven. Nu heb ik er veertig uitgezocht, die het best waren nagmaakt en heb ze den Arabier gegeven. Voor ditmaal was dat wel geoorloofd, omdat hij jou en zoovele anderen bestolen heeft.
- Maar loop nu gauw naar den mantri-politie en zeg hem, dat de Arabier valsche guldens in huis heeft. Loop hard, opdat hij niet de gelegenheid heeft ze uit te geven. En dan: pas beter op je geld in de toekomst.

Den tijger gedood

Het conflict groeide. De aanleiding was een vrouwen-perkara, de oorzaak lag diep in het verleden, in den haat en naijver van geslachten. De voorvaderen van Karto hadden eeuwen al gevochten met de voorvaderen van Oemar om het hoofdschap van de kampong. Nu wonnen dezen, dan genen, soms was de aanhang gelijk.

Met Karto's vader begon de afbraak. Said was een drinker, niet enkel op de slametam's. Hij had geheime relaties met Chineesche arakstokers, diep in het binnenland, die hun fabriek dreven op een eiland, midden in een moeras, voor blanken onbereikbaar, waar geen mantri-politie zich waagde.

Said werd geen kampong-hoofd. Hij streefde er ook niet naar, wel naar rijkdom. Hij buitte zijn talrijke familie uit en leerde zijn zoon hetzelfde. Maar in Karto werd de familietrots herboren. Hij dronk niet op de feesten gelijk zijn vader, hij zat zwijgend aan op slametan's en vergaderingen en plechtigheden, wanneer de rongens dansen, en de angstwekkende goden worden bezworen. Hij had het donkere oog, Zijn blik vlamde, zijn blik vlamde altijd, soms schoten zijn oogen vuur. Said had drie vrouwen, hij had er misschien dertig gehad, allen verstooten in den loop der jaren, allen afgewimpeld met het roode briefje onder den rijstpot.

Karto had, twintig jaren oud, nog geen vrouw. Toch was hij man. Hij kocht Sitih. Sitih was te koop, een zeldzaamheid in de geschiedenis van kampong Serang. Voor een katti rijst, voor een oorring, voor een houten, roodgetjette snoer. En toch was zij niet uitgestooten, zij had macht in het dorp. Er waren mannen, die hadden geen geld voor een binih moeda, een jonge bijzit, maar zij waren onverschillig geworden voor de vrouw, die hun hut verzorgde, hun rijst kookte, hun matje uitsloeg. Zij gingen naar Sitih, soms, nu en dan, naar gelang van hun welstand. En bij Sitih had ieder gelijke rechten, die betalen kon. Natuurlijk had Karto geen zeggenschap over haar. Hij was een klant zooals anderen. Maar hij

was een zwijgzame klant, een gevaarlijke geliefde, hij was de wildste man, dien Sitih kende, misschien ook de liefste. En zoo had hij toch eenige macht in de kleine, naar sirih riekende ruimte, waar niets stond dan de groezelige baleh-baleh. Karto had het in korte woorden gezegd, zonder naar haar op te zien, terwijl hij languit op de bank lag, de handen onder het hoofd, Zij kon ieder ontvangen, natuurlijk, maar Oemar niet. Hij zou het niet dulden.

Oemar kwam toch. Hij was kepala kampong. Kon men hem weigeren? Sitih ontving hem, hij betaalde ruim, hij was een kleine knevelaar.

Maar niet lang meer. Men vond hem den dag na dien in een verlaten kamponggang, het achterhoofd gespleten door den slag van een scherpe golok.

Er heerschte een begin van paniek, die toenam, toen, den dag nadien, ook Sitih verwond werd gevonden, met hetzelfde wapen op dezelfde wijze geveeld.

Er kwam een mantri-politie en een klein detachement. Ieder verdacht Karto, die onvindbaar was. Er kwam een Europeesch inspecteur uit Padang-Sidepoean. De bosschen werden afgezocht tot ver in den omtrek. Karto bleef onvindbaar.

Het is op een malam-djoemahad, een geheiligden dag, een uur dat de wonderen over het leven kunnen worden afgeroepen. Een donkere, forsche man staat aan den rand van het bosch en wacht. Er schuiven wolken over den hemel, er is een halve maan. Op het oogenblik dat een wolk het maanlicht verduistert, snelt de man voorwaarts. Een der eerste hutten van de kampong gaat hij binnen. Het is er donker. Hij hoort het ademhalen van de oude vrouw. Hij legt zijn hand op haar lichaam, met een schok wordt zij wakker.

- Wat is er?

- De lampoe oeplik, fluistert de man. En geef mij snel de doepa.

De vrouw staat zuchtend op van het matje. Haar hand

tast naar de lamp, naar een vuurstokje, het vlamt op, eensklaps, de man heeft een hoge, dreigende schaduw tegen den wand van het hutje. Nu walmt de lampoe oepklik. De vrouw knoopt de doek van een bundeltje los, reikt den man de tooverkrachtige wierookkorrels. Hij bergt alles haastig op de baleh-baleh, die in den hoek staat, ongebruikt, draait het pitje laag, buigt zich naar voren en mompelt woorden. Het duurt een half uur misschien. De oude vrouw is weer gaan zitten op het matje, haar lippen bewegen, misschien zegt zij de formule met haar zoon mee. Opeens wordt het opnieuw donker, zij voelt een lichaam langs zich heen. Zij huivert, van kou, van ontroering. Is het gelukt? Zij kan den man niet zien, alleen in de deuropening even. Hij gaat gebukt, hij kan nu tijger zijn, maar de gedaante leek te groot, te rechtstandig nog, te menscheijk het hoofd. Dan wordt alles weer stil, enkel de nachtgeluiden, het gesjirp van krekels, het fladderen van een enkele vleermuis, het gekraak, in de verte, van het bosch.

- Hij zal een tijger zijn, zegt zij geruststellend tot zich zelf en strekt het oude lichaam weer uit op het matje.

Twee weken heeft men naar Karto gezocht. In elke hut van de kampong, in de naburige dessa's, in het woud. Nergens een spoor. Er komt een Europeesch sergeant met een tiental soldaten, zwaar bewapend. Zij vormen drie patrouilles. Met een onderlingen afstand van 200 meter gaan zij het bosch in, het geweer dwars over den schouder, den klewang in de hand tot het kappen van hout voor een doorgang en tegen een onverhoedschen aanval. Zij hebben drie uur gelooopen. De uniformen zijn op vele plaatsen gescheurd, het gelaat bebloed, het zweet prikt en steekt in de wonden. Sergeant Harms houdt voeling met de twee patrouilles terzijde, links en rechts.

Dan gebeurt het vreemde. Van dichtbij klinkt eensklaps het gebrul van een tijger. Harms trekt een

revolver. Hij geeft teekens. Langzaam, bevend, dicht naast elkaar, gaan de drie inlandsche soldaten achter hem voort. Voor hen is een open plek, niet diep, maar breed. Harms gluurt de plek af vanuit den boschrand. Hij heeft even een gevoel van trots, als hij ziet dat beide andere patrouilles ook aan den rand zijn, zij hebben precies op één lijn geloopt. Weer klinkt de roep van den tijger. Harms overweegt. Thans teruggaan, gelijk hij even te voren nog had gewild, is niet gewenscht nu. Men krijgt den tijger in den rug, dat is gevaarlijk. Er moet alles gedaan worden om het beest te schieten, dan heeft hij ten minste iets van den strooptocht en hij kan rapporteeren, dat Karto waarschijnlijk is omgekomen in de jungle, verscheurd door dezen tijger of door een anderen.

- Voorwaarts, zegt hij zacht.

De soldaten achter hem volgen. Ook de andere patrouilles beginnen de open plek over te steken. Eensklaps houdt Harms in, tien, twintig meter van den rand af. Een gedaante beweegt tusschen het bruingebrande loover, tusschen de slierplanten. Even te voorschijn, dan weer verborgen. Harms speurt. Een paar meter links, dezelfde gedaante. Een oogenblik maar, doch nu heeft Harms haar herkend: een inlander, in gebukte houding. Hij vergist zich niet, op een andere plaats weer hetzelfde, hij ziet twee felle vlamme oogen op zich gericht.

- Karto, roept hij met dreigende stem, Karto hier, geef je over.

Het vreeselijk gebrul van een tijger is het antwoord. Harms voelt zich alleen. Hij ziet snel om, de soldaten zijn teruggetrokken tot den vorigen boschrand. Hij drukt zijn revolver vast in de hand. Nog eenmaal roept hij. Nog eenmaal hoort hij den tijger. Dan gebeurt het vreemde.

Uit het bosch snelt, op handen en voeten, de inlander naar hem toe, naakt. De oogen gloeien. Om hem is het gegrom van een tijger. De aanloop is ongelooflijk snel,

het verbijstert Harms, het dwingt hem in de rol van toeschouwer. Dan springt de man op hem af, het is de sprong van een tijger. Harms voelt nagels, die zich vastzetten in het vleesch van zijn rug, hij voelt een heeten adem vlak voor zijn mond, de heftigheid van den sprong doet hem wankelen. Hij valt en het lichaam van den man valt op hem. Dan voelt hij hoe de tanden zich in zijn keel zetten, hij verliest zijn adem, voelt een korte, hevige pijn. Hij ziet den schedel vol kroezig zwart haar, steeds dieper dringen de tanden van den inlander in zijn keel, zijn strot wordt dichtgeknepen.

Harm's rechterhand met de revolver is vrij. Karto bemerkt niets, hij proeft alleen het warme mensenbloed, dat over zijn tong begint te lopen. Hij hoort, in zijn verdwazing, misschien niet eens het schot, hij voelt misschien niet eens het sterven. En als hij het wel voelde, dan heeft hij gedacht: ik sterf, gelijk ik wilde sterven.... als een tijger.

Het spookhuis

Bijna dagelijks reed ik er voorbij op een afstand van een paar honderd meter, zoover stond het van den weg. Een mooi, groot huis, met uitgestrekte voorgalerij, een huis met verdieping, zooals men er in het oosten weinig ziet. Eens was het wit geweest, maar door verwaarloozing was het uiterlijk vervuild. De enorme tuin, die er omheen lag, leek een woestenij.

Vooraf 's nachts, in het donker, maakte het een geheimzinnigen indruk als het helder afstak met zijn verweerde witte muren tegen den donkeren achtergrond, waar de vulkanische Smeroe liggen moest. Ik leerde de geschiedenis van het huis enkel in groote trekken. Het werd gebouwd omstreeks dertig jaar geleden door een zeer rijken Chinees, die zijn geld in de suiker verdiend had, en die, in tegenstelling met de meesten van zijn landgenooten, niet naar China terugkeerde, doch zijn levenseinde slijten wilde in het land, dat hem zijn fortuin had geschonken. Hij liet zijn woning vorstelijk inrichten en omgaf zich met een uitgebreiden staf van personeel. De stad was in die dagen veel kleiner dan thans en zoo lag het huis ver buiten de stadsgrenzen, in de open dessa. Met zijn prachtigen tuin er omheen vormde het een enclave, een claustrum, waar een zonderlinge, oude Chinees regeerde als een oostersch vorst. Ik weet niet, welke drama's zich binnen de muren van dit witte huis hebben afgespeeld, maar op een morgen werd de oude man dood gevonden op zijn praalbed, op gruwelijke wijze vermoord. Tegen geen der bedienden was het wettig bewijs van moord of doodslag te leveren, geen van hen had dien nacht iets bijzonders gezien of vernomen.

Het huis werd ontruimd en het bleef onbewoond. Het vervulde en in den tuin overwoekerde het onkruid de bloemen en heesters en rechte paden. Al spoedig kreeg de woning in den volksmond den naam van spookhuis, zij het om den geheimzinnigen dood van den eersten en eenigen bewoner, zij het om de verlatenheid van het

oord en het geheimzinnige aanzien van de lichte rijzige muren in het donker van den nacht.

Nadat het eenige jaren had leeggestaan, besloten drie vrienden het één nacht te bewonen. Het waren een makelaar, een journalist en een zeeofficier. Zij gingen er heen, ongewapend, in overmoed, uit sensatiezucht, na een stevigen dronk in een der Chineesche restaurants aan de grens van de stad. Niemand weet wat er dien nacht is gebeurd, maar den volgenden ochtend, toen geen der drie jongelui op zijn werk verscheen, deed de politie een onderzoek en vond de vrienden dood in dezelfde kamer.

Er was geen spoor van geweldpleging en de drie doktoren, die met de lijkschouwing werden belast, konden een zekere doodsoorzaak niet vaststellen. Om ten minste iets te zeggen, gaven zij op, dat in alle drie gevallen hartverlamming als waarschijnlijkste oorzaak van het sterven moest worden aangenomen.

Van dien dag prijkte langs den wegberm, waar de oprijweg tot aan het hek van den tuin begon, een groot bord 'Verboden Toegang'. Er surveilleerden de eerste maanden inlandsche agenten in den omtrek, daarna raakte het spookhuis vergeten. Steeds meer werd het aangevreten door den tand des tijds, het lag daar eenvoudig te vergaan onder de hitte van de tropenzon.

Ik weet niet meer door welke aanleiding ons gesprek zich op het spookhuis richtte, maar wel herinner ik mij, dat onmiddellijk alle andere discussies werden gestaakt, toen Frans het verhaal begon van de drie vrienden, die er, naar men zegt, hun dood vonden.

- O, wat griezelig, zei de dame, die naast mij zat, wat vreeselijk! Waar ligt dat spookhuis eigenlijk? Ik heb het nooit gezien.

- Hier vlakbij, antwoordde Frans glimlachend, dit huis, waar we nu zijn, is hetzelfde restaurant, waar de vrienden dronken voor zij zich naar het spookhuis begaven.

- Hè, laten wij er heen gaan, stelde een andere dame voor, we zijn met ons achten, er kan ons niets gebeuren. Na eenige discussie over en weer werd met meerderheid van stemmen besloten, een kort onderzoek te wagen in den tuin, doch een ieder moest de belofte doen zich niet van de anderen te verwijderen, en in geen geval het huis zelf te betreden.

Wij gingen in twee taxi's, die wij een kleine honderd meter voor de oprijlaan lieten wachten.

De vroolijkheid onder ons nam af, naarmate wij den donkeren weg, die naar het huis voerde, bereikten. Wij passeerden het bord, hetwelk den toegang verbood, maar niemand van ons dacht aan het strafbare feit, dat wij pleegden, zóózeer waren wij bevangen in de geheimzinnige sfeer van ons nachtelijk avontuur.

Wij liepen zwijgend over den oprit tot aan het hek. Daarachter, langs palmboomen en opgaand struikgewas, verrees het witte silhouet van het spookhuis. Het hek bleek gesloten. Wij, mannen, sprongen erover en hielpen onze dames. Een van haar fluisterde:

- Laten wij teruggaan, ik ben zoo bang. Ik stelde haar gerust.

- Er gebeurt niets, mevrouw, geloof mij. Ik ben er zeker van, dat het heele verhaal van die drie vrienden een legende is. Het is een oud, onbewoond huis met een spookachtig aanzien, daaraan dankt het zijn bijnaam. Wij liepen verder in den donkeren tuin, voorzichtig, tusschen bloemperken en onkruid.

Opeens viel Frans, die voorop liep, languit voorover en in hetzelfde oogenblik stond ieder van ons stil. De angstige dame, die vlak naast mij was blijven loopen, gaf een korten schreeuw en greep mijn arm. Maar daar was Frans weer overeind.

- Gestruikeld over een wortel van die tamarinde, zei hij halffluid, kom mee.

De dame naast mij had zich nu aan mijn arm vastgeklemd als een ballast. Eindelijk bereikten wij het huis. De luiken voor de vensters waren gesloten. De

houten trap, die naar het bordes voerde, was vermolmd, de leuning hing scheef.

- Een kijkje op het bordes valt niet buiten de afspraak? vroeg Frans halfluid.
- Toe maar, wenkten wij.

Wij stonden nu op het bordes, de dame hing nog steeds aan mijn arm. Opeens bemerkte ik dat er twee van ons gezelschap waren verdwenen. Ik telde nog eens: zes personen. Ik keek om. Over de oprijlaan liepen twee figuren: het witte kostuum van den jongen B.P.M.-ingenieur en de donkere avondcape van diens vrouw. Gevlucht voor denkbeeldig gevaar, dacht ik en lachte inwendig. Ik zag, dat Frans morrelde aan de luiken van een der vensters. Ik kwam bij hem staan.

Eindelijk liet de haak van binnen los. Knarsend gingen de luiken open, wij stonden voor een groot venster met tralies. Zes hoofden bogen zich naast elkaar voorover om naar binnen te zien in het innerlijk van de mysterieuse woning. Aanvankelijk zagen wij niets dan zwarte duisternis, maar allengs wenden onze oogen zich aan het donker. Wij zagen in een groote kamer zonder meubelen. Aan het einde van die kamer, recht tegenover ons, was een Singapore-deurtje. Het was maar heel vaag te onderscheiden, misschien waren er nog andere deuren, in de zijwanden, maar wij zagen ze niet. Eenige minuten bleven wij zoo staan kijken. - Ziet u wel, fluisterde ik tot de dame naast mij, er is niets, het interieur is zelfs weinig interessant.

Nauwelijks had ik deze woorden gesproken, toen ik voelde, hoe het bloed stolde in mijn aderen. Ik had onder het spreken mijn blik niet afgewend van de kamer en ik zag nu duidelijk hoe, heel langzaam, het Singapore-deurtje geopend werd. Ik merkte hoe ook de anderen dit zagen, want hun gezichten waren doodsbleek, hun oogen vol ontzetting. Het duurde wel een minuut voor het deurtje geheel geopend was. Toen bleef het open en wij zagen in een ruimte daarachter, een zelfde kamer waarschijnlijk als de eerste. En daar,

door de geopende deur heen, zagen wij een witte gedaante, die geruischloos en snel de ruimte doorschreed, gevolgd door een zelfde witte verschijning en nog een. Dan was er een rood lichtje als een zeer kleine lamp, die langzaam heen en weer werd bewogen.

Ik stond daar als verstijfd en keek toe naar die vreemde verschijnselen, waarvoor ik geen verklaring kon geven. Dus toch een spookhuis, flitste het door mijn bewustzijn. Weg hiervandaan en snel. En nu eerst merkte ik, dat ik alleen voor het venster stond, alleen met een gewicht aan mijn arm, dat levenloos scheen. Het was de dame, die ik onder mijn hoede had en die ongemerkt was flauwgevallen. Ik nam haar op, sleepte haar over het bordes en de trappen af en droeg haar zoo goed als het ging door den tuin. Ik had het gevoel of honderden spoken mij op de hielen zaten. Snakkend naar adem bereikte ik met mijn ballast het hek, waar Frans op mij wachtte met doodsbleek gelaat en bevende handen.

- Pak aan, lafaard, en help me een beetje, snauwde ik hem toe en gezamenlijk droegen wij de dame de oprijlaan af, tot wij onder de veilige lampen stonden van den openbaren weg. Daar waren ook de anderen, alle zes.

Met eau de cologne werd onze arme vriendin tot bewustzijn gebracht.

Wij stapten zwijgend in onze taxi's en reden naar huis. Zelden heb ik merkwaardiger afscheid gezien dan dien nacht. Het was of wij ons schaamden tegenover elkander, over onze bleeke gezichten, onze kille handen. Wij spraken met geen woord over wat wij hadden gezien. Slechts de ingenieur en zijn vrouw praatten en vroegen, maar geen van de andere zes antwoordde. Ik heb dien nacht niet geslapen. Met het volle licht aan in mijn zitkamer heb ik een boek gelezen en eerst bij het aanbreken van den dag viel ik in slaap op mijn stoel.

Dien morgen stapte ik binnen in het kantoor van mijn vriend, den commissaris van politie.

- Wel, kerel, zei hij lachend, en stak mij de hand toe, waaraan dank ik de eer? Maar wat zie je er uit, mannetje! Drink je te veel of slaap je te weinig?

- Luister nu eerst eens, voor je gaat bazelen, Henk, zei ik, wat denk jij over het spookhuis?

- Het spookhuis? Je bedoelt die oude woning van dien suiker-Chinees bij Banjoe Oerip?

- Juist.

- Ik weet er niets van, kerel, maar waarom vraag je dat? Toen vertelde ik hem mijn avontuur van den afgelopen nacht. Hij luisterde aandachtig, glimlachte nu en dan, maar scheen aan het einde van mijn verhaal toch onder den indruk. Hij sprong op.

- Kerel, dat gaan we onmiddellijk onderzoeken, kom mee.

Hij nam zijn helm van tafel, maar op dat oogenblik kwam de oppas binnen en meldde, dat er een inlander was, die den commissaris dringend moest spreken.

- Laat binnenkomen, vlug maar, en tot mij:

- Wacht hier maar even, met inlanders ben ik gewoonlijk gauw klaar.

Daar kwam een Javaan binnen van middelbaren leeftijd in een lange, lichte sarong en witte blouse. Hij hurkte voor mijn vriend op den grond en begon in het Maleisch ongeveer het volgende verhaal:

- Misschien zal toean commissaris boos op mij zijn als hij hoort wat ik gedaan heb, maar ik heb een talrijk gezin en geen geld om een huis te bewonen in de kampong. Mijn eenige zoon, die werken kan, is ontslagen als toekan bij de Ford, omdat hij vergeten had olie in een auto te doen, die toen vernield is. Dat was vier maanden geleden. Ik kon mijn huur niet meer opbrengen en ben toen verhuisd naar een woning, die niks kostte omdat zij leeg stond. Men had mij verteld, dat het er spookte en wij waren de eerste dagen erg bang. Maar er gebeurde niets en wij woonden ongestoord. Maar gisteravond is het spoken begonnen. Wij hoorden opeens de luiken opengaan en toen wij gingen

kijken stonden er wel honderd vreeselijke gezichten voor het raam, die naar binnen staarden. Het was verschrikkelijk, toean commissaris, en mijn vrouw en mijn kinderen willen daar niet meer blijven wonen. En nu kom ik toean commissaris vragen wat ik doen moet.

Hij zweeg en keek vragend omhoog naar den politiemann. Deze keek mij aan en ik zag, dat het hem een enorme inspanning kostte om niet in het bijzijn van den inlander in een schaterlach uit te barsten.

- Weet je wat, kromo, zei hij tot den hurkenden Javaan, pak je biezen uit dat huis, waar je niets te maken hebt. Zoek maar een goedkoop huisje in den kampong en stuur je zoon eens hierheen. Ik kan wel een chauffeur gebruiken en anders maak ik er een agent van. Tabeh. - Tabeh, toean commissaris en terima kassih, welbedankt.

Nauwelijks had de man de kamer verlaten of Henk stond op, liep naar mij toe, sloeg mij op den schouder en begon erbarmelijk te lachen.

Ik werd nijdig.

- Man, stik er niet in, riep ik; als je door je aanval heen bent, kom ik nog wel eens kijken. Tabeh.

En toen ik buiten, in mijn wagen, wegreed, hoorde ik achter mij nog het lachen van mijn vriend, den toean commissaris.

De zwarte vanen

U kent dus mijn opinie, zegt admiraal Dupré en staat langzaam op, de onderneming is gewaagd - gelijk trouwens elke voetstap die men zet in dit vervloekte land - maar wat *U* wilt doen is bijna roekeloos. Niettemin, ik geef *U* mijn volledige toestemming, zonder overigens eenige verantwoording op mij te nemen. Het gouvernement blijft hier geheel buiten, het is *Uw* zaak. Slaagt *U*, dan hebt *U* Frankrijk een grooten dienst bewezen, slaagt *U* niet, tant pis pour vous.

De admiraal kijkt den jongen man, tegenover hem, onderzoekend aan.

Jean Dupuis is een groote, blonde jongen. Zijn hoofdhaar kroest verward door elkaar. Zijn kleeding is weinig gesoigneerd, maar uit den helderen, eerlijken blik van zijn blauwe oogen spreekt een zoo groote vastberadenheid, een zoo krachtige ondernemingslust, dat Dupré, in een plotselinge opwelling van vertrouwelijkheid, den jongen man zijn beide handen op de schouders legt en zegt:

- Dupuis, als één van de blanken die ik hier onder mij heb, deze affaire tot een goed einde kan brengen, ben jij het. Maar wees voorzichtig. Vertrouw niemand. En dan: tot vanavond. Je weet, ik geef een feestje in het paleis op je afscheid.

Als de gouverneur weer alleen is, zet hij zich achter zijn zwaar bureau, steunt het hoofd op beide handen en zucht.

Meer dan veertien jaren is het nu geleden, dat hij voor het eerst voet aan wal zette in dit vervloekte land, zooals hij het pleegt te noemen. Onder Rigault de Genouilly was het geweest, dien heugelijken 17den Februari 1859, toen zij met 700 Fransche en Spaansche mariniers de citadel van Saigon stormenderhand hadden genomen. Hij was toen nog luitenant ter zee, een jonge man vol verwachtingen, die het avontuur zocht, die om zijn moed en kameraadschap werd geacht en van wien ieder een schitterende carrière verwachtte.

De eerste maanden in Saigon waren niet zonder verveling, doch evenmin zonder genoegens. Tot de eerste groote teleurstelling kwam, toen Rigault zijn kader bijeenriep en hun het schrijven voorlas uit Parijs, waarin het gouvernement van Napoleon III weigerde nieuwe hulpstroepen te zenden, omdat de oorlog in China alle beschikbare schepen en manschappen eischte. Saigon moest maar worden ontruimd.

Rigault was rood van woede toen hij den brief voorlas. Zijn lange haren hingen verward langs wangen en voorhoofd.

- Alsof het mogelijk is, riep hij uit. Zelfs als wij het wilden, onze schitterende overwinning ongedaan te maken, het is onmogelijk te vertrekken. Er liggen 15000 bruinen rond de stad en dagelijks komen er meer. Parijs stort ons bewust in den ondergang. Maar één ding, mijne heeren, wij zullen tot den laatsten man de vesting verdedigen en als wij sterven, dan sterven wij voor Frankrijk.

Toen was de vreeselijke tijd begonnen van het beleg. Een jaar lang op rantsoen, een verschrikkelijk jaar. Dagelijks stierven en sneuvelden vrienden. Buikloop, typhus, branden, die werden aangestoken door de eigen rasgenooten, blanke christenen, die in dienst stonden der Annamieten. Tot eindelijk de verlossing kwam.

Uit de kijkgaten der citadel kon men de oorlogsvloot van Charner zien voor anker gaan op de rivier. De vreugde onder de Franschen was grenzeloos en werd nauwelijks getemperd door den dood van admiraal Rigault de Genouilly, die, als Mozes, stierf met den blik op het beloofde land. De Annamieten werden kopschuw en trokken terug op Chi-hoa. Daar had de groote veldslag plaats. In de citadel kon men het gedreun hooren van de Fransche kanonnen, het geknetter van de geweren, het huilen der gewonden. 's Avonds kwamen de eerste ontzettingstroepen binnen. Nog waren de bruinen niet verslagen. Er waren er velen gesneu-

veld, velen ook waren gevlucht naar het binnenland, maar de helft hield nog stand in zeer goede verschansingen.

Nog één dag duurde de strijd. Toen het weer avond werd, was er niet één Annamiet meer in de omstreken der citadel en na een week was een gebied van 1000 vierkante kilometers gezuiverd. De Franschen hadden met 3000 man 30.000 bruinen verslagen.

En hoevele overwinningen nadien!

Dupré vloekte voor zich uit. Dat is de ellende in deze godverlaten streken. Men wint, men wint, maar men bereikt niets. Telkens weer, achter elke zege, loert het verraad, de list van den oosterling. Nauwelijks onderworpen, beginnen de vorsten, de huyen-hoofden, de mandarijnen opnieuw in het geheim te ageeren. Zij lokken guet-apens uit, die vele blanken het leven kosten. Altijd weer die doodsberichten: een hinderlaag, een sluipmoord. Zelf had Dupré de leiding gehad bij de onderdrukking van den opstand te Go-cong, bij de inname van Gia-phu en van het verraderlijke fort Thap-miroi in de vlakte van Joncs.

Voortdurende ontbering, voortdurende waakzaamheid, voortdurende verwoesting. Dan, eindelijk, na twaalf jaren tropen, na twaalf jaren van bloedvergieten, van een hard en onvruchtbaar leven onder de heete zon, na twaalf jaren van uitbuiting door dat verre Parijs, dat niets begreep, altijd het effect van alle moeiten bedierf, na twaalf jaren van marteling tusschen het liederlijk verraad van Hué en het lamlendig misbegrijpen van Parijs, was de belooning gekomen: de benoeming tot admiraal en tot gouverneur van Cochinchina.

Wat was het nog? De jonge luitenant Dupré had gedroomd van een eervolle carrière, van glorieuze thuiskomsten na gevaarvolle tochten, en daarna, van een zorgeloos bestaan met vrouw en kinderen. Nu is de carrière ten einde. Wel is het een eervol einde, maar wie waren er, om hem te eeren? Soldaten, nog

geen 600 blanke burgers, waaronder een handjevol vrouwen.

Nu zit hij hier in zijn sober paleis, admiraal en gouverneur, een vergrijsd vrijgezel. Dupré haat het land, maar Frankrijk, ondanks alle tegenwerking, is hem lief gebleven. Daarom is hij, door zijn mistroostigheid heen, verheugd, nu hij weer denkt aan Jean Dupuis, die morgen vertrekken zal naar Hanoi, om een nieuwen verkeersweg te zoeken naar het noorden. Een geregelde handel met Yun-nan zou den Franschen invloed aanzienlijk versterken. Men zou gemakkelijker het onderhoud kunnen bekostigen van eenige garnizoenen in Tonkin. Het was hard noodig de noordelijke gebieden te consolideeren.

Tu-duc stookte er geweldig. De mandarijnen knevelde het volk, lokten sluipmoorden uit op christenen en weken voor geen bedreiging. Parijs liet maar begaan. Er was geen geld, er waren geen troepen, men wilde de Chineezzen niet provoceeren! Als Dupuis slaagde, was het pleit gewonnen. Er zouden bloeiende factoryen verrijzen tusschen Hanoi en Kai-Houa. De streek was er vruchtbaar, de inlanders rijk en begeerig. En via Yun-nan kon men handel drijven met een groot deel van het Hemelsche Rijk, met het zuiden en het midden, men kon handelsconcessies bedingen in ruil voor nietigheden. Dan zou Parijs wel bekeerd worden. En de kolonie kon met eigen middelen vestingen bouwen en soldaten huren. Dan was het uit met het gekuip van Tu-duc, den listigen keizer van Annam.

Toen Jean Dupuis dien avond in zijn nieuwe jabot met kanten kraag in den tuin van het paleis verscheen, was Francis Garnier de eerste die hem zag. Hij liep hem tegemoet, nam hem bij den arm en zei:

- Ik had gehoopt, dat je vanmiddag zou zijn gekomen, Agnes heeft erg gehuild.
- Ik was het van plan, antwoordde Dupuis, maar de toebereidselen voor de reis lieten me geen tijd. Ik ver-

trek vannacht om vijf uur te paard naar Maiho. Daar ligt de lorcha klaar. Waar is Agnes nu?

- Ze komt met Louise.

Mevrouw Louise Dupuis en haar schoonzusje Agnes waren vriendinnen. Zij waren samen op een pensionnaat geweest. Louise werd de beschermster van Agnes en deze gaf de oudere vriendin alle genegenheid die zij haar overleden moeder zou hebben geschonken. Zij had alles gedaan om Louise en haar eenigen broer Francis tot elkaar te brengen. En toen zij bemerkte dat tusschen beiden een ernstige liefde ontbloede, had zij dit grootendeels als haar werk beschouwd. Agnes kwam bij haar broer en vriendin in huis en toen Francis weldra naar Indo-China werd gezonden, trok Agnes mee.

Tusschen Francis Garnier en Jean Dupuis was de verhouding niet ongelijk. Ook zij waren samen op school geweest. Na het baccalauréat ging Francis naar de academie voor marine-officieren. Jean bleef in Parijs, studeerde aan de Sorbonne, eerst rechten en filosofie, tot hij zijn natuurlijken aanleg volgde en in zaken ging. De jongelui hadden elkaar in dien tijd niet veel gezien, maar zij correspondeerden geregeld. Zij ontvouwden elkaar hun hartsgeheimen en hielden door deze briefwisseling de herinnering aan hun zonnige jeugd levendig.

Jean had Agnes in Frankrijk slechts één keer ontmoet. Het was bij het huwelijk van Francis. Spoedig daarop vertrok de familie Garnier naar het verre oosten. Dupuis was toen in Marokko. Een oproep van zijn vriend hem in Marseille te ontmoeten bereikte hem te laat.

Waarom was Jean Dupuis eenige jaren nadien ook naar Saigon gevaren? Was het het verlangen zijn vriend weer te zien? Was het omdat hij er Agnes hoopte weer te vinden? Misschien waren het veel meer nog de verhalen over het leven in de tropen, die Garnier in zijn brieven deed. Toch waren die verhalen niet aanmoedigend. Want ook Garnier had spoedig de ontbering leeren

kennen, hij was de hitte gaan haten, het voortdurend aanwezig gevaar rond hem en beide vrouwen.

Maar Jean rook uit die brieven het avontuur. Zijn ondernemingslust werd gaandeweg gewekt. Hij doorzag vanuit het moederland de groote, schier onbepaalde mogelijkheden op handelsgebied, het prachtige exploratiewerk, dat kon worden verricht.

Toen hij in Saigon aan wal kwam, was zijn vriend weg. Hij was gekozen in het geleide van kapitein Doudart de Lagrée, die een expeditie had uitgerust om de bevaarbaarheid van den Mékong te onderzoeken. Dupuis liet een woning bouwen in de onmiddellijke nabijheid van die der familie Garnier en werd de dagelijksche gast der beide dames.

Maanden van angstig wachten vingen aan. Af en toe, zeer zelden, kwam er een bericht van den vriend. Een lang en begeesterd verslag bij de ontdekking van de Angkor-ruïnes aan het einde van het meer Tonlé-Sap. Dan een brief uit Stung en een uit Khong. En dan niets meer, ruim twee jaar lang.

Dupuis werd het wachten moe. In Saigon was geen bedrijvigheid. Er viel ook niets te doen. Het achterland was schraal, de inlanders trokken steeds meer weg, uit angst voor de ongeregelde Annamietische benden, die hen uitmoorden als verraders, wanneer zij met de blanken handel dreven.

Dupuis vertrok over zee naar Hai-Phong, vandaar over land naar Hanoi. Het was in de dagen vlak na de groote overwinningen van Chau-doc en Ha-tien, van de inname van Rach-gia en geheel het oosten van Cochinchina.

Tu-duc, gedwongen tot nieuwe concessies en bang gemaakt door den bloedigen opstand van zijn binnenlandschen vijand, Le-Phung, die er bijna in was geslaagd de Le-dynastie te herstellen, had besloten de eerste jaren voorzichtiger om te gaan met de blanken. Dupuis werd te Hanoi door den lanh-binh en de mandarijnen koel ontvangen, doch hij behield tenminste zijn

vrijheid. Toen hij er een jaar was geweest, kende hij het geheele achterland tot aan de grenzen van Tonkin.

Hij had maanden door het oerwoud gedwaald, alleen met twee Cambodgiaansche bedienden. Hij had dagen lang honger geleden, op zoek naar een kampong, waar hij voor kralen en blinkende stalen mesjes eten en drank kon krijgen, die hem ziek maakten, maar in leven hielden. Hij had iets geleerd van de taal der Tonkineezen, van hun gebruiken, hij had hun hebzucht leeren kennen, en hij wist dat hier de kansen waren die hij had gezocht. Teruggekeerd van een zijner zwerftochten bereikte hem het bericht van de aankomst van Doudart de Lagrée's expeditie. Hij haastte zich naar het paleis van den lanh-binh, waar de blanken waren ondergebracht en viel in de armen van zijn vriend. Francis had vier jaar lang over den Mékong gevaren. Hij had, nadat Doudart onderweg overleden was, de geheele verantwoordelijkheid der expeditie gedragen. Hij was schier onherkenbaar veranderd. Zijn mooi zwart haar was grijzend en op sommige plaatsen bijna wit. Zijn gesoigneerde favori's waren herschapen in een langen verwarden baard, zijn oogen hadden het schuwe, speurende van wie lang in de wildernis is geweest en steeds bedacht op wisselende gevaren.

De vrienden keerden samen over zee terug naar Saigon. Bij het weerzien van Agnes wist Jean Dupuis, dat zij de eenige vrouw was, die hij ooit begeeren zou. Maar om een leven op te bouwen moest hij haar opnieuw verlaten. Hij maakte plannen en toebereidselen voor een nieuwe, thans definitieve expeditie van Hanoi naar Yun-nan. Hij zou beproeven hoever de Roode Rivier, die hij tot Yen-Bai had bevaren, het binnenland inging. Kon hij langs dezen weg op een goed schip de grens van Tonkin bereiken, dan was zijn onderneming geslaagd. Nu stond hij aan den vooravond van zijn vertrek. Aan den arm van zijn vriend liep hij over het terras van het paleis. In de verte, vanuit de groote zaal, klonk de

muziek van het orkestje, dat uit de rijen der Fransche mariniers was samengesteld.

- Agnes moet wachten, zei Jean, nadat zij eenige minuten hadden gezwegen, het is immers ook voor haar, dat ik vertrek. Hanoi is rustig nu, er kan mij niets gebeuren. En mislukt de expeditie, dan probeeren wij het elders. De kansen zijn hier groot, geloof mij, Francis, er is iets te bereiken. Al zit het land vol helsche ziekten en de oosterlingen vol verraad, rijkdommen liggen hier opgestapeld voor al wie aan durft te pakken.

Zij stonden nu in het heldere licht van de balzaal. Van de andere zijde klonk de stem van Dupré.

- Daar is onze feesteling, kom eens hier, Dupuis, we wachten op je.

De beide jonge mannen liepen de zaal door en bogen voor den gouverneur. Agnes en Louise stonden naast hem. De eerste was bleek, maar haar oogen gloeiden of zij koorts had.

Jean Dupuis geleidde haar ten dans.

- Niet bedroefd zijn, fluisterde hij, ik kom toch spoedig terug, wij hebben immers alles besproken.

Agnes trok hem den tuin in. Hier was de beschutting van den tropischen nacht. Zij weende zacht voor zich uit. Het was een uur later toen zij samen weer in het paleis terugkeerden. Agnes zag er beter uit nu en bijna opgewekt.

De lorcha van Jean Dupuis voer vier dagen gunstig voor den wind. Hij bereikte zonder schade Pnom-Penh. Hij meerde er aan de smerige kade, angstig bespied door een menigte inlanders, die was toegestroomd. Dupuis begaf zich naar het koninklijk paleis, waarvan hij den tempeltoren uit de verte kon zien. De wacht van de hoofdboort trad eenige schreden terzijde, toen hij den blanken man zag aankomen. Dupuis liep langs een rotsvormig gebouw, waar, naar hij later hoorde, de haren der vrouwen worden gebonden voor den dans.

Hij liep langs de troonzaal en den tempel van het heilige zwaard naar het hoofdgebouw. Blijkbaar was het hof reeds verwittigd van zijn komst, want op de stoep stonden twee dignitarissen hem op te wachten. Dupuis overhandigde hun den aanbevelingsbrief van Dupré. De inlanders bogen diep en vertrokken. Dupuis moest langer wachten dan hij vermoed had. Na een half uur keerde één der hovelingen terug, en geleidde hem naar een groote zaal, waarin niets stond dan één zetel, met rood velours bekleed, en aan het einde een groot, gouden Boeddha-beeld. Aan de wanden waren muurschilderingen met voorstellingen uit de Ramayana. Weer wachtte Dupuis een half uur. Toen hoorde hij in de verte het eigenaardig geluid van een zware bronzen gong. Het geluid kwam nader. De groote met zilveren platen beslagen deur ging open, de vorst kwam binnen. Hij was een kleine man met schrander gelaat, niet jong en niet oud, elastisch. Dupuis boog diep, hij zag den vorst glimlachend naar den zetel gaan en plaats nemen. Toen hurkte hij zelve op den grond. Koning Norodom vroeg naar het doel van zijn tocht. De jonge man antwoordde in zeer hoofsche en uitvoerige termen. Hij prees de schoonheid van het land, de goedheid van 's konings onderdanen, die echter slechts een afstraling was van de goedheid van den vorst, den sierlijken bouw en rijke toerusting van het paleis.

Het gesprek duurde niet langer dan een kwartier. De vorst stond op, wees een der oudere mannen aan, die achter hem neergehurkt zaten en zei:

- Deze man, een van mijn ministers, zal Uw gastheer zijn. Het mag U aan niets ontbreken. Ik wensch U een voorspoedige en snelle reis. Ik groet Uw meester.

Zwijgend ging de grijsaard zijn bezoeker voor naar een ander gebouw, wees hem een groot vertrek, waarop een breede rustbank stond, bekleed met doeken en kussens van dure voor-Indische zijde. Op een lange tafel stonden twee bekkens met helder water. De oude man boog diep en verdween.

Toen Dupuis zich had gewasschen en verfrischt, ging hij liggen op de rustbank. Het was op het heetst van den dag en hij viel weldra in een zwaren slaap. Hij ontwaakte met de gewaarwording van een vreemde aanwezigheid. In het halfdonker zag hij voor zijn rustbed een man zitten, de beenen schrijlings over elkaar gevouwen. Het was een jonge man, met een kleurrijken doek om het hoofd, een lichten sarong om de lendenen, doch het bovenlijf bloot.

- Wat is er? vroeg Dupuis.

- Ik ben, zeide de man in beschaafd Cambodgiaansch, gestuurd om U te bedienen, wanneer U ontwaken zou. Dupuis richtte zich op en zag nu dat in het midden van het vertrek een tafel was aangericht, waarop een groot aantal spijzen stond.

- Het is goed, zeide hij, breng mij den besten palmwijn, dien Cambodga voortbrengt.

De slaaf ging heen en kwam spoedig terug met een groote, rijk besneden kan en een bokaal. Dupuis dronk in één teug den beker leeg, hij had het gevoel of alles in hem was verdroogd. Na zich opnieuw te hebben gewasschen, nam hij eenige vruchten van de schalen, die op tafel stonden, sappige mangga's, wat ramboetans en een pisang. De spijzen liet hij onaangeroerd. Hij dronk een tweeden beker wijn en ging door de open deur naar buiten. Het was nacht geworden, een heldere nacht, maar heet. Uit de verte, vanuit het paleis, klonk het eentonige tokkelen van de gamelan.

- Zijn er dansen? vroeg Dupuis den slaaf.

- Er zijn iederen avond dansen, groote heer, onze vorst bemint het plezier.

Dupuis liep den tuin in. Het was een reusachtige tuin met bloemen en planten, die nageurden in den nacht. Overal waar hij ging, liep, onhoorbaar, de slaaf achter hem.

Opeens zag de jonge man een gedaante, in het wit gehuld, op hem toegaan. Onwillekeurig greep hij naar de plaats waar zijn pistool zat en bemerkte nu eerst

dat hij dien miste. De andere hand zocht den dolk, ook die was verdwenen. De gedaante was nu zoo dicht genaderd, dat Dupuis het gelaat kon zien, hij herkende den grijsaard.

- De blanken zijn snel verschrikt.
- Ik herkende U niet.
- Mag ik U terugbrengen naar Uw kamer?

Zwijgend liepen de mannen door de duisternis.

- U zult, begon de oude man, toen zij het gastvertrek waren genaderd, U zult thans dansen zien van het land. Zij zijn veel minder schoon en zinnig dan bij U in het westen, maar wij hebben slechts dit bescheiden vermaak om U bezig te houden.

Dupuis zag nu, hoe zijn kamer opnieuw van inrichting veranderd was. De tafels met eetwaren en waschwasser waren verdwenen, de rustbank was tegen een der wanden geplaatst. Langs den tegenovergestelden wand zaten een veertiental mannen gehurkt achter instrumenten, die tesamen een volledig inlandsch orkest vormden.

Dupuis zette zich op zijn rustbank, de muziek begon. Eensklaps, als een schaduw uit een der kamerhoeken, kwam een danser naar voren tot op de ruimte vóór den gamelan, die met olielampen was verlicht. Hij danste zijn korte, driftige passen.

De grijsaard fluisterde.

- Zij dansen nu het verhaal van Prins Soryavong, die Prinses Botum verleidt, nadat hij in de gedaante van een dienstmaagd haar tent is binnen gedrongen. Eerst heeft het gevecht plaats met den reus Asoriphat.

Inderdaad verscheen nu een danser, die voor het gelaat een afschuwelijk masker droeg. Hij werd gevolgd door twee kleine helpers, die het uiterlijk hadden van duiveltjes.

Dan trad Prinses Botum op, sierlijk en verlegen. De reus was overwonnen, het liefdesspel ving aan. Een spel van lokken en wenken, van naderen en wijken tot ook, tenslotte, de prinses overwonnen was. Haar lang-

zaam, terughoudend beweeg veranderde in snelle, op getogen passen en een verrukt wiegen met de handen. Dupuis kwam onder de betoovering van den dans.

De grijsaard fluisterde weer.

- Dit zijn niet de danseressen van den koning, zij zijn ook niet uit den harem. Zij komen van de oevers van het meer Tonlé-Sap.

Het was diep in den nacht, toen de laatste dans ten einde was. De grijsaard gaf een teeken dat de gamelan verdwijnen kon en sprak op gedempten toon met de dansers en danseressen.

Dupuis had de oogen gesloten. Hij voelde zich wonderlijk te moede in deze oostersche sfeer, ver van zijn vaderland en ver ook van de vrouw, die hij liefhad.

De hand van den grijsaard wekte hem uit zijn droomerijen op.

- Hier zijn drie van de mooiste danseressen, die U vanavond gezien hebt, zoek er van uit die U bevalt voor dezen nacht.

Dupuis glimlachte.

- De vrouwen zijn wonderschoon en bekoorlijker van bouw dan bij ons in het westen. Toch zal ik, wanneer U het toestaat, dezen nacht mijn bed alleen beslapen. Ik heb de warme ziekte en behoef rust.

Op een teeken van den grijsaard waren de danseresjes verdwenen. De hoveling zelf boog diep en ging heen. Weer was Dupuis alleen en eenklaps herinnerde hij zich het gebeurde met de wapens. Hij riep den grijsaard achterna, maar in diens plaats verscheen de slaaf.

- Waar zijn mijn wapens?

- Het is niet de gewoonte, groote heer, dat een gast in het huis van mijn koning zijn wapens draagt. De oude man heeft ze in bewaring genomen, en zal ze U morgen teruggeven.

Dupuis sliep spoedig in. Toen hij wakker werd, was de zon al uren op. Hij had een zwaar gevoel in het hoofd, van den palmwijn. Nauwelijks was hij opgestaan of de slaaf kwam aandragen met waschwater en

vruchten. Even later verscheen ook de grijsaard. Tot zijn verwondering zag Dupuis zijn pistool en zijn dolk weer op de tafel liggen op dezelfde plaats waar hij ze den vorigen dag, vòòr den middagslaap, had neergelegd. - Ik wil spoedig vertrekken, zei hij tot den hoveling.

- U bent geheel vrij.

- Is alles in orde voor het vertrek?

- Alles is in orde.

- Wensch dan Uw vorst een goede en lange reis door het leven en dank hem voor de vele gaven, waarmede hij zoo goed was mij te verheugen.

Bij de hoofdpoot nam Dupuis afscheid van den grijsaard. Buiten wachtten zijn twee Cambodgiaansche slaven, die hem naar de haven vergezelden. Weer was de wind gunstig. Dupuis, gewaarschuwd door Francis Garnier, beging niet de fout van Doudart de Lagrée, die 20 mijlen achter Pnom-Penh naar het westen was afgebogen. Hij volgde den rechtschen tak van den Mekong. Na vier dagen bereikte hij Stung en na nog drie dagen Khong. Daar ging hij voor anker en onderhandelde met de inlanders over de levering van proviand. Voor alle zekerheid had hij het kanon in het ruim van de lorcha geladen en zijn mariniers op post gezet. Maar het ruilen geschiedde zonder eenig incident. Toen alles binnen was, viel de schemer. Zij wachtten dien nacht midden in de rivier. Den volgenden morgen was er windstilte. Dupuis liet bijtakelen, de lorcha liep, maar nog geen kwart mijl per uur.

De dagen die volgden, waren niet beter. Dupuis rekende uit, hoelang hij erover zou doen, met deze vaart, tot Pak-Hin-Boun. Twee maanden minstens. Er was nog proviand voor drie weken en de streek werd gevaarlijk. Na een week was de wind geheel gaan liggen, er was geen beweging meer in de boot. Dupuis liet reven en ging voor anker. Het was tien mijlen voor Bassae.

Het rantsoen werd kleiner, de hondenwacht werd verdubbeld, er was altijd een kanonnier bij het kanon, het was in de wilde streek van west-Laos. Ondanks alle

voorzorg, werd Dupuis verrast, midden in den nacht, door een gehuil dat was of het vlak aan zijn ooren klonk. Hij snelde het dek op en hoorde het eerste salvo van zijn mariniers. Hij trok zijn pistool en zag om zich heen.

Bij het vage sterrenlicht zag hij langszij eenige kleine sampans met inlanders, die hun pijlen op hem richtten. Snel wierp hij zich op den grond.

- Vargot, riep hij, aan dezen kant.

- Hier ook, schreeuwde zijn stuurman terug, zij hebben de lorcha omsingeld.

Dupuis dacht na. Er waren 500 bruinen misschien, het werd een strijd van één tegen dertig. Het kanon was vrijwel zonder waarde bij een omsingeling.

- Al slachtoffers, Vargot?

- Twee inlanders gewond en stervende, de pijlen zijn giftig.

Dupuis vloekte. Wat heb ik dezen menschen gedaan? Moordenaars, beesten, canaille.

In het ruim stond het kanon schietklaar.

- Twee kanonnières blijven hier, beval Dupuis, de anderen naar boven met geweren. Elk schot een heele sampan. - Richt het kanon, schiet een gat in de rivier zóó, dat de meeste sampans aan stuurboord kantelen.

- Het is te donker om te richten, mijnheer.

- Dan op goed geluk, schiet.

Het schot klonk dof in het water en werd gevolgd door een stortregen langszij en op dek en het angstgeschreeuw van de Laotanen.

Dupuis rende naar boven.

- Hoeveel gekanteld, Vargot?

- Wel tien sampans, mijnheer.

- Alle geweren aan bakboord, vuur.

Het angstgehuil van de inlanders nam toe. Tientallen lijken dreven op de rivier. Nog slechts drie, vier bootjes hielden stand. Nu en dan snorde een pijl over de hoofden van Dupuis' mannen. Een onvoorzichtig marinier werd getroffen en stierf, huilende.

Nog een kanonschot scheerde de vluchtenden achterna. - Dat is gewonnen, zei Dupuis tegen Vargot, toen zij samen in de kajuit zaten, maar hoe lang nog?

De volgende dag bracht uitkomst. Er stond een stevige bries noordwaarts. Nadat de lijken van den marinier en de beide gedooide inlanders in het water waren gelaten, voer de lorcha met volle zeilen, Bassae voorbij, en was binnen een week op de hoogte van Savannaket. Daar trad een nieuwe stilte in. De Cambodgianen werden aan wal gestuurd om proviand te ruilen. Zij kwamen terug met groote manden papaya en rottende doerian, die ondragelijk stonk. Maar de honger kon worden gestild.

Dupuis nam nog uitgebreidere voorzorgen dan onder Bassae. Doch de eerste dagen viel er niets verontrustends voor. Wel stonden er nu en dan groepen inlanders aan den oever naar de hoogliggende lorcha te kijken, maar van een vijandige houding was geen sprake. Na eenige dagen scheen de bevolking aan het bezoek gewend, de sampans gleden weer de rivier op. Er kwamen er zelfs langs zij om te ruilen. Dupuis kocht mais tegen spiegels, mesjes en kaarsen.

Na een week kon de lorcha weer varen, ofschoon langzaam, op een zachten wind. En binnen tien dagen was Pak-Hin-Boun bereikt.

Dupuis maakte zijn opwachting bij het huyen-hoofd. Er was geen tolk. Met behulp van zijn kennis van vele dialecten van het land, aangevuld met gebaren, wist Dupuis zich verstaanbaar te maken. Hij vroeg den bestuurder te zorgen voor de lorcha, die hij moest achterlaten, hij vroeg hem veertig dragers en acht draagstoelen, die hij met goed Fransch geld zou betalen. Het huyen-hoofd was dom, maar welwillend. Hij zegde alles toe, maar 's anderendaags op den afgesproken tijd was niemand en niets aanwezig.

Er meldde zich een man aan boord, een Annamiet, die de belegering van Saigon had meegemaakt in 1859. Hij sprak een paar woorden Fransch en goed Anna-

mietisch. Met dezen man als tolk ging Dupuis nu zelf de kampongs in, om dragers te huren. Hij kreeg er dertig en vijf stoelen. Het was weinig, maar voldoende. Denzelfden dag begon de tocht overland. Deze duurde 43 dagen. Het eerste stuk, dwars door het binnenland naar de kust, was zwaar begaanbaar, over bergen en oneffen plateaux. Op sommige plaatsen werd het oerwoud zoo dicht, dat men terug moest keeren en langs een grooten omweg verder gaan. Des nachts brandden drie vuren. Soms was er van dichtbij het gebrul van een tijger, of, in de verte, het gedreun van een kudde olifanten.

Langs de kust was de weg beter. Dupuis had den ouden Annamiet meegenomen. Dank zij hem en de dertig Laotanen hield de bevolking zich rustig.

6 Januari 1874 betrad Jean Dupuis voor de tweede maal Hanoi, na een vermoeiende, maar voorspoedige reis. Hij begaf zich onmiddellijk naar de woning, die hij in 1870 had laten bouwen. De bewaker woonde nog op het erf. Hij liet er zijn voorraden heenbrengen en gaf er zijn menschen onderdak. Nog denzelfden avond meldde hij zich bij den lanh-binh, den gouverneur.

Ondanks zijn vermoeidheid legde Dupuis zich dien nacht niet ter ruste. Hij had het gevoel alsof groote gebeurtenissen hadden plaats gehad. Het was een gevoel van geluk en van bezorgdheid tevens. Hij zat bij zijn olielamp en schreef een langen brief aan Agnes. - God beschermt mij, schreef hij onder meer, ik gevoel dat ik zal welslagen, al is het na vele ontberingen.

Den volgenden dag ging hij naar de oudste mandarijnen. Sommigen weigerden hem te ontvangen, anderen behandelden hem koel en vijandig.

Na een maand wist Jean Dupuis, dat de atmosfeer in Hanoi zich sinds 1870 grondig gewijzigd had. De invloed van Tu-duc op de mandarijnen was kennelijk en dezen zelf waren bereid de minste inmenging van blanke zijde met geweld te weren. Ofschoon gehaat door de bevolking, die zij mishandelden en uitzogen,

achtten zij zich sterk onder de bescherming van den machtigen Annamietischen keizer.

Pha-ung, de oude Annamiet, had Dupuis gewaarschuwd. - De mandarijnen dulden geen blanken in Hanoi. Vertrek, groote heer, voor het te laat is.

- Maar, Pha-ung, wij vertrekken immers.

Dupuis verhaastte de voorbereidselen voor zijn tocht. Hij had een twee verdiepingen hooge sampan laten bouwen en zestig roeiers gehuurd. Hij laadde den bodem van zijn scheepje vol met westersche waren en vertrok. Hij kende de Roode Rivier tot aan Yen-Bai. Van daar af was elke mijl een verrassing. Gelijk Columbus zat Dupuis op den voorstevan en keek urenlang de rivier af. Dagen en nachten verliepen, nergens een vernauwing, nergens een oorsprong. Na weken bereikte men Lao-Kav. Hier ergens moest de grens van Tonkin zijn. De taal der inlanders was geleidelijk aan minder verstaanbaar geworden. In Lao-Kav bleven zelfs voor de Tonkineesche roeiers de woorden van hun rasgenooten vreemd.

Verder ging Dupuis. Na nog een week wist hij, dat de beboschte heuvelen, die hij aan beide oevers zag, het land van Yuan-nan vormden.

Vier en dertig dagen na zijn vertrek uit Hanoi ontwaarde Dupuis op een vroegen morgen de gulden tinnen van de tempels van Yuan-Kiang. Zijn oogen brandden als van koorts. Hij riep Vargot en omhelsde hem.

- Het is volbracht, riep hij uit. Het is volbracht.

Toen Jean Dupuis tegen het einde van 1874 te Hanoi terugkeerde, had hij de gegronde overtuiging een der belangrijkste handelsondernemingen te hebben gevestigd tusschen Singha-Pura en Hong-Kong.

Hij had in Yuan-Kiang een groot kantoor gebouwd met nog grootere opslagplaatsen, hij had bij de bestuurderen van stad en land machtige concessies verkregen, de bevolking van Yun-nan scheen ingenomen met de westersche waren, die hij tegen verschillende producten van het land had ingeruild, hij had con-

tracten gesloten met twee Chineesche tusschenhandelaars, langs de Roode Rivier waren 17 opslagplaatsen voor waren en proviand verrezen, hij had drie ruime, hoogliggende sampans gekocht, die een geregelde vaart zouden doen tusschen Hanoi en Yuan-Kiang. Nu kon hij schrijven aan Agnes en haar broer, dat hij volledig geslaagd was. Hij schreef erbij, dat hij binnen drie maanden naar Saigon zou afreizen om te trouwen en vervolgens met Agnes samen nieuwe ruilwaren naar Hanoi te voeren, indien mogelijk ditmaal over zee. Hij had in Pha-ung een schrander en toegewijd helper gevonden.

Ook aan gouverneur Dupré zond hij een uitvoerig verslag van zijn wederwaardigheden en succes.

Vargot, die met zijn kanonniërs naar Cochinchina terugkeerde, nam de brieven mee.

Voor Dupuis brak een tijd aan van ingespannen arbeid. Hij legde een grootboek aan, staten voor iedere opslagplaats, benoemde wakers en zaakwaarnemers, zond Pha-ung nog eenmaal naar Yun-nan met nieuwe voorraden. Zijn taktiek tegenover de mandarijnen van Hanoi scheen een goede. Hij bezocht niemand meer van hen, bemoeide zich in niets met de inlandsche zaken en ging geheel zijn eigen gang. Zoo ontliet hij elke weigering, maar anderzijds bleef ook wat in de stad omging voor hem geheim.

Op een nacht werd hij gewekt door stemmen op het erf voor zijn huis. Op het zelfde oogenblik hoorde hij een slag en het kraken van hout of bamboe, er werd aan tafels en stoelen gestooten in zijn werkkamer. Dupuis greep zijn pistool. Hij wierp de deur van zijn slaapvertrek open en zag olielampen branden door het geheele huis. Een bediende lag voor hem op den vloer met een gapende hoofdwonde.

- Wat gebeurt hier? riep hij.

Voor hem stond een mandarijn in feestelijk gewaad.

Dupuis voelde zich plotseling van achteren aangegrepen, het pistool werd uit zijn hand gerukt, een hard

voorwerp sloeg tegen zijn hoofd. Toen hij uit zijn verdooving ontwaakte, lag hij op een houten rustbed in een kaal steenen vertrek, verlicht alleen door een olielamp. Er hing een muffe, benauwde lucht. Aan zijn voeteinde hurkte een slaaf. Hij wilde opstaan, doch kon niet. Handen en voeten waren met zware touwen aan de baleh-baleh gebonden.

Er is één hoop, schoot het door zijn brein, één hoop: Pha-ung.

Gouverneur-admiraal Dupré las nogmaals het briefje door, dat hij eenige uren geleden van een bediende ontvangen had, die beweerde het van een Laotaanschen koelie, die voor het paleis wachtte, gekregen te hebben. Het was een onaanzienlijk vodje papier met slordig handschrift in de Annamietische taal, doorweekt van het zweet van den drager.

- Jij kent Dupuis beter dan ik, zei de gouverneur tot luitenant Francis Garnier, jij kent ook Hanoi. Acht je dit mogelijk? Is het niet eerder een list van Tu-duc om ons schrik aan te jagen en tot een gewaagde en onnoodige expeditie tegen Hanoi uit te lokken?

Hij haalde zijn schouders op en liep met groote passen door de zaal. Garnier nam het briefje van de schrijftafel en bekeek het aandachtig. Hij spelde het onderschrift: P-H-A-U-N-G.

- Pha-ung, zei hij, is een naam, dien ik ken. Dupuis schreef erover in zijn laatsten brief. Het is een Annamiet dien hij ontmoet heeft in Pak-Hin-Boun en vandaar meegenomen. Een vertrouwd man, dien hij de waarneming van zaken dacht op te dragen, wanneer hij naar Saigon zou komen. Ik acht de zaak mogelijk, zelfs waarschijnlijk, Excellentie.

Dupré kwam voor den jongen man staan.

- Dit kan een nieuwe oorlog beteekenen, Garnier.

- Ik weet het, Excellentie, maar er staat veel op het spel. Niet enkel het leven van een man, dien ik hoogacht en liefheb, niet enkel het leven van een twintigtal

trouwe inlanders, maar, wat meer is, ons prestige en een prachtig stuk Fransch handelsbelang.

De gouverneur begon opnieuw zijn twintig passen op en neer.

Eensklaps bleef hij staan en riep:

- Wil jij gaan, Garnier?

- Graag, Excellentie.

- Goed, ga zoo snel je kunt. Ik geef je 50 man en de 'Fortune'. Vecht niet tenzij om je te verdedigen. Praat met de mandarijnen, met den lanh-binh. Zeg dat hun optreden waanzin is, verraad aan het verdrag van '64, domheid ook, want vooral Tonkin is gebaat bij een bloeienden handel op Yun-nan.

In de maand Juni van het jaar 1875 debarkeerden 25 Fransche mariniers en 25 man koloniale troepen onder bevel van den luitenant ter zee Francis Garnier ter hoogte van Tai-Binh, trokken de delta in tusschen Hanoi, Nam-Dinh en Hai-Phong en legerden zich voor de hoofdstad tegenover de zwaar-bewapende citadel aan den Vauban.

Garnier trachtte twee maanden lang in contact te komen met de mandarijnen. Hij ving aan hun beleefde brieven te schrijven met het verzoek ontvangen en gehoord te worden. De eerste antwoorden waren hoofsch nog wel, doch weigerachtig. De mandarijnen vonden steeds nieuwe verontschuldigen om zijn bezoek uit te stellen.

Garnier's brieven werden krachtiger van toon, de antwoorden korter. Eindelijk besloot de Fransche officier een onderhoud te forceeren. Hij trok naar de poort van Hanoi, onder geleide van drie mariniers, gewapend slechts met pistolen onder tuniek en blouses, doch vond den toegang versperd. Toen richtte hij een scherpe proclamatie tot het stadsbestuur, waarop de mandarijnen met een onbeschaamden brief antwoordden.

Garnier zond verslag van een en ander naar Saigon

en vroeg om hulp troepen. Het wachten verminderde de verbolgenheid der Fransche belegeraars niet.

Toen eindelijk de hulp troepen kwamen, 130 man sterk, richtte Francis Garnier op 19 November 1875 een ultimatum tot den gouverneur van Hanoi, dat te middernacht zou eindigen. Een antwoord bleef uit en, in den vroegen morgen van 20 November, bestormden 180 Franschen, Francis Garnier vooraan, de citadel, die den zelfden dag werd ingenomen. Onder de inlanders was op rechte vreugde, want de mandarijnen waren gehaat en de blanken kenden zij slechts door den persoon van Dupuis, die rechtschapen en eerlijk was.

Luitenant Garnier bevrijdde persoonlijk zijn vriend uit de gevangenis. Er was een korte en hartelijke begroeting. Doch er viel geen tijd te verliezen. In de twee weken, die volgden, maakte Francis Garnier zijn naam als krijgsman onsterfelijk in de Fransche koloniale geschiedenis. Met zijn poover leger, poover in aantal, maar dapper en onkwetsbaar als goden, nam hij alle forten en verschansingen van de delta en het geheele achterland, vijftig duizend vierkante kilometers groot. Het verwoedst was de strijd voor Hai-dung. Garnier verloor er vele van zijn soldaten, maar met de overblijvenden veroverde hij nog het gansche kustgebied. Het geheel van kleine veldslagen, bestormingen en innamen werd een groote overwinning, zóó glorieus als er in de historie der krijgskunde weinig te vinden zijn. Men kan aannemen, dat bij ieder gevecht één Franschman vocht tegen twintig tot dertig inheemschen. Voor het eerst waaide de Fransche vlag op de citadel van Hanoi. Een tijd van betrekkelijke rust ving aan. De mandarijnen waren deels gevluht, deels gesneuveld of gevangen genomen, de bevolking herademde. Francis Garnier trok in het paleis van den lanh-binh en met hem Jean Dupuis.

Nimmer voelden zij hechter hun vriendschap dan hier in het verre en vijandige Tonkin, maar ook nimmer leek hun de toekomst schooner. Garnier zond zijn verslagen

aan Dupré en wachtte op nieuwe orders. Dupuis schreef geestdriftige brieven aan Agnes, bereidde haar overkomst voor en begon aan den bouw van een groote en mooie woning.

Het bleek dat hij met gemak den tijdelijk afgebroken handel met Yuan-Kiang en de Chineezzen weer hervatten kon.

De militaire en commercieele zaken van Frankrijk in het noorden stonden er prachtig voor.

In het paleis te Hué wordt een nieuw plan beraamd. Tu-duc heeft den troon van zijn vaderen geërfd. Hij is niet de eerste van zijn dynastie, die te kampen heeft tegen het blanke gevaar, maar hij wil ook de laatste niet zijn. Het is zijn groot verdriet, dat de rijken ineenstorten, dat de macht der inlandsche vorsten wordt verlamd door de geleidelijke infiltratie der mannen uit het westen. Zijn eigen rijk is versnipperd, de ster van Hué dreigt voor eeuwig onder te gaan.

- Behoort het land ons of de blanken? vraagt hij zijn hovelingen.

Maar zij zijn sterk, daar uit het westen. Zij komen met geweren en kanonnen, zij hebben veldheeren, bedrevener dan de stoutste bruine krijgers.

Elke list straffen zij met geweld, zij verzamelen rijkdommen en winnen de onderdanen van Tu-duc's groote rijk met geschenken en beloften. Zijn kracht is ten einde. Het verzet der mandarijnen van Hanoi was zijn laatste hoop. Hij heeft het spel verloren.

Maar één rijk is er, machtiger dan ooit het zijne of dat der voorvaderen was, machtiger misschien ook dan dat der blanken.

Het heeft Frankrijk tot een duren vrede gedwongen, het is bij machte duizend maal duizend maal den strijd te hervatten.

Eindeloos is zijn gebied, miljoenen en millioenen tellen zijn strijdbare mannen. Aan schiettuigen zijn zij arm, maar hun kromme zwaarden snijden als glas, hun

lansen zijn snel als pijlen. Ook zij haten de blanke mannen en vreezen hun invloed!

China wordt de laatste hoop van Tu-duc. Hij heeft den Franschen nieuwe beloften gedaan, hun nieuwe macht binnen zijn rijk gegeven, maar met behulp van het geweldige noorden kan hij zijn heerschappij herstellen, wellicht.

Hij zendt zijn bekwaamste ministers uit, vijf naar het Hemelsche Rijk, drie naar Hanoi, om met de Franschen te onderhandelen.

De list dezer dubbele zending wordt een hooge troef in de handen van den vorst. Een nieuw en gevaarlijk spel vangt aan.

Wat zijn die zwarte vanen? Waarvandaan komen zij en waarheen gaat de tocht?

Willen zij handel voeren met de blanken?

Maar hoevele zijn er!

In het hard-gele licht, dat de tropenzon des middags uitzendt, schitteren en blinken zelfs zij, de zwarte vanen, als zij om de baai van Along zeilen. Maar in den schemer, in het donker van den nacht zijn zij als handen, die dreigen, als flarden doodsverschrikking, spookachtig en onheilspellend. En op een morgen waaien zij plotseling voor Hanoi, de zwarte vanen. Francis Garnier staat naast zijn vriend op de tinnen der citadel en ziet de schepen, die deze vreemde vlaggen voeren, tien, twintig, dertig, ontelbare.

Zij maken geen aanstalten om te landen, rustig ligt de vloot voor anker.

- Is dat gevaar? vraagt Dupuis.

Garnier zwijgt. Hij weet geen antwoord. Zijn het Chineezen? De oorlog met China is geëindigd. Annamieten zijn het niet. Blanken niet.

Hij zendt inlandsche onderhandelaren naar den oever. Zij komen onverrichter zake terug, geen mensch heeft zich aan boord vertoond.

Garnier roept zijn manschappen samen, bewapent een

honderdtal trouwe Tonkineezen, versterkt de wachten. Vanaf de rivier geen teeken van leven.

Alleen de zwarte vanen, die langzaam bewegen in den tragen wind.

Twee dagen lang en twee nachten lang staren de Franschen in de richting van de rivier.

Het wordt een obsessie, een booze droom, die zwarte, dreigende, wenkende vanen. Het woord is in ieders mond. Het wordt gefluisterd op de wachten, sommigen roepen het in hun slaap.

- Les pavillons noirs.

Het is geen angst, maar onrust, die zich onder de bezetting verspreidt. 's Nachts is het soms of men een riemslag hoort.

- De vanen komen, roept een marinier van de tinnen. Maar dan is alles weer stil. Den anderen morgen ligt de vloot er nog. De vanen steken scherp af tegen de wolken aan den horizon.

Dupuis staat naast Garnier in den zwoelen nacht.

- Is het gevaar? vraagt hij weer.

- Vreemd is het, vreemd, fluistert zijn vriend.

Garnier wil een rustig kerstfeest voor hem en zijn mannen.

Hij zegt geen woord, maar, op een middag, vertrekt hij, vergezeld alleen van zijn trouwen Pha-ung.

Twee mariniers openen eerbiedig de poort. Een sergeant loopt toe:

- Neem mij mee, luitenant. Garnier glimlacht.

- Ik kom terug, zegt hij enkel.

Buiten de poort staan twee hoge palmboomen. Dat ik die niet eerder heb gezien, denkt Garnier. Het is hem vreemd te moede. Hij herinnert zich opeens zijn jeugd, hoe zijn moeder hem, als kleinen jongen, wees in het prentenboek: dat zijn nu palmboomen, Francis, die groeien ergens ver in het oosten, in Indië.

Java, herinnert hij zich dat ze heeft gezegd, Java, en Siam en China. Tonkin kende toen niemand nog.

Achter een kleinen heuvel verliest hij het gezicht op

de rivier. Hij glimlacht weer. Nu staat sergeant Soretsky, een mengeling van Fransch en Poolsch bloed, met zijn geheele sectie achter de poort en wacht, denkt hij. En opeens, onverwacht, hoort hij den doordringenden kreet van Pha-ung:

- De zwarte vanen.

En dan breekt, over den heuvel heen, een gehuil los als van wilde dieren. Bij tientallen komen de lanspunten te voorschijn boven de helling en gele, gillende gezichten. Vóórop de zwarte vanen. En achter de hoofden wapperen de lange, zwarte staarten.

Garnier heeft, loopende, terzij gezien en is gestruikeld. Naast zich hoort hij een schot. Dat moet uit het pistool zijn van Pha-ung, denkt hij. De vanen zitten tusschen ons en de poort. Liggende tast hij naar zijn eigen wapens, verheft zich half, maar dan, opeens, voelt hij een harde pijn in zijn rug, een zware houten lans steekt rechtop in zijn lende, hij kreunt en valt opnieuw.

Ziet hij een zwarte vaan nog, voor het laatst? Of is het reeds het donker van den dood, nog vòòr een lang, krom zwaard zijn schedel splijt?

Maar de zwarte vanen joelen voort over de vlakte, de poort tegemoet, die nu open wordt gestooten door Soretsky. De Franschen schreeuwen niet. Zij staan aaneengeschaard voor de poort en vuren.

Maar waar tien Chineezen vallen, komen er tien achter hen aan. Het is een eindelooze stoet van zwarte vanen, van zwarte staarten en gele gezichten, van half-naakte mannen, die stervende brullen en schreeuwende hun speren drillen in de rijen der Fransche soldaten, die zwaaien met hun afschuwelijke, kromme zwaarden. Vreeselijker gevecht hebben de Franschen niet gestreden. Zij kennen het krijgsgeroep van Annamieten, Tonkineezen en Laotanen, maar dit wilde zingen is hun vreemd.

En steeds voor hun oogen de zwarte vanen. Valt er één ter aarde, dozijn wapperen daarachter. Zij worden er gek van, de blanken, gek van woede en gek van angst.

Nu het vuren onmogelijk is geworden in het handgemeen, storten zij zich met de bajonetten op de grijnzende, gele gezichten.

En opnieuw worden zij de mannen van Garnier, die in veertien dagen een land veroverden, zoo groot als een klein westersch rijk.

Naast hen vallen de vrienden, verminkt door wreede zwaarden, maar over de vlakte, den heuvel over, vluchten de eerste vanen.

En als de nacht valt is de rivier leeg en verlaten.

En velen, die dien nacht vermoeid de wacht houden op de tinnen der citadel, velen is het, of het een booze droom was, dat daar eenmaal schepen lagen, geheimzinnig en vreemd en dreigend met spookachtige vanen.

Vijf jaren later zit Jean Dupuis op het dek van een grooten zeiler en vaart naar het westen.

Hij is een rijk man.

Tu-duc heeft moeten buigen voor de macht van het Fransche wapen. Nog is het land vol gevaren en intriges, nog stoken de Chineezen uit het noorden, Hué uit het zuiden, maar Dupuis is rustig en ongestoord zijn gang gegaan. Zijn factory aan de Rode Rivier is uitgegroeid tot een centrum van handel in het noorden van Indo-China. Nu is hij op weg naar het moederland, om zijn plannen voor te leggen aan het gouvernement te Parijs. Agnes en Louise zitten naast hem. Louise is nog niet hersteld van het verdriet, zij is veel stiller, maar de laatste maanden ook veel kalmer geworden. Misschien zal het wederzien van het vaderland, het westersch klimaat, haar nieuwe kracht en levensvreugde geven.

Agnes is gelukkig in haar huwelijk. Beneden, in de kajuit, slaapt haar zoontje, die blonde krullen heeft en vader's blauwe oogen.

Het nieuwe leven doet het oude vergeten en het denken aan de toekomst versluiert de herinnering.

Ook Dupuis zelf is gelukkig geworden. Hij heeft zijn

doel bereikt en het welslagen heeft zijn verwachtingen overtroffen. Hij hoopt, na eenige jaren, voorgoed te kunnen repatriëren en als koloniaal adviseur van de regering belangrijk werk te kunnen doen in Parijs.

Hoe snel is een verleden vergeten, niets is ontrouwer dan het leven zelf.

Straks is Dupuis een man van gezag in het vaderland, een schatrijk man, geëerd en gevreesd.

Over Garnier, die zijn leven gaf, om de toekomst van zijn vriend te helpen bouwen, wordt weinig meer gesproken.

Maar nog zal het voorkomen, dat, in donkere nachten, Agnes verschrikt ontwaakt en haar man naast zich ziet, overeind en met groote, wilde oogen starende in de verte, terwijl hij klankloos stamelt: de zwarte vanen, de zwarte vanen.

Hazardspel

Ik was jong employé op een handelonderneming te Soerabaia. Ik was wat alle jonge Europeanen zijn in Indië: ambitieus. Maar al mijn ambities stuitte onherroepelijk af op het karakter van den sub-agent, die mijn directe chef en een weerzinwekkend man was. Hij wandelde, en nu wil ik geen kwaad spreken van wandelaars, die, naar men zegt, een mild en vredelievend soort menschen zijn, maar de wandelwoede van den heer Andries - zoo heette de man - was ontaard tot een alles beheerschende passie. Ook dat had men, zonder nadeelige gevolgen, kunnen dulden, mits de heer Andries deze, zijn drift, in eenzaamheid hadde botgevierd. Maar neen, hij sleurde ook anderen mee in het verderf, hij eischte van ons, ondergeschikten, dat wij onze kostelijke weekeinden aan zijn onbeteugelbaren hartstocht zouden onderwerpen.

Zaterdag om vijf uur namiddag werd er rendez-vous gegeven in de vrijgezellenwoning des heeren Andries, ergens op de Palmenlaan. Geen kans op een lichte versnapering, op een lang glas koel Indisch bier, want onze tyran zat reeds klaar achter het stuur van zijn kleine auto, waarin wij anderhalf uur lang moesten trachten in het leven te blijven en soms ternauwernood ontkwamen aan het gevaar, elkaars armen of ribben te breken. We waren minstens één van beiden, den kneuzings- of verstikkingsdood, nabij, als wij aankwamen in het kleine, maar dure berghotel, waar de heer Andries ons juist voldoende tijd tot herademing schonk, om te kunnen droomen van den genoeglijken avond, dien wij hadden kunnen beleven in de een of andere tampat in de stad, voor hetzelfde geld, als wij nu gedwongen waren te besteden aan een hard bed, na een sloopende wandeling.

Ik spaar mijn lezers en mijzelf een beschrijving van de wandeltochten, die reeds dienzelfden avond aanvingen en die den langen Zondag, die daarop volgde, werden voortgezet, tot we, wezenloos, opnieuw het Fordje werden ingewrongen en, sluimerdood, onze pensions be-

reikten. Nadat ik deze kwellingen drie achtereenvolgende weekeinden had mogen verduren, nam ik mij voor, liever elken anderen dood te sterven dan mij nog eens over te leveren aan den waanzinnigen hartstocht van mijn onverdragelijken superieur.

Had ik vroeger op school niet eens iets geleerd over de afschaffing van de slavernij? Het was immers de reinste lijfhoorigheid, waarin mijn collega's omwille van den broode, omwille van protectie en promotiekans, of enkel misschien reeds omwille van den lieven vrede, zich hadden geworpen. Wij waren met ons tweeën, die dit moedig besluit namen: Kronijn, een lange, slagvaardige jongen, die al vòòr mijn aankomst in Indië om reden van zijn 'verregaande recalcitrantie' in ongenade was gevallen en dan ik zelf, die reeds de week na mijn eerste weekend-verzuim van hetzelfde de wrange vruchten begon te plukken. Behalve wij beiden was er nog een derde, die den heer Andries niet op zijn zelfmoorddadige wandeltochten vergezelde. Het was Ling-kiewang, de Chineesche kassier, die tenslotte onder ons, employé's, een klasse apart vormde en die, zij het ten gevolge van ras- of andere gelukkige eigenschappen, door den heer Andries zelf van het beoefenen der wandelsport was gedispenseerd. Was het deswege, dat tusschen ons drieën langzaam maar zeker een toenadering groeide, die, voor wat Kronijn en mij betreft, in vriendschap en, voor wat Ling-kie-wang en ons betreft, in een zichtbare goede verstandhouding verkeerde? Hoe vaak, des Zaterdagavond, vonden Kronijn en ik elkaar, beiden op het jagerspad, en richtten wij onze schreden naar het een of ander ontspanningsoord, waar wij, in dolce far niente en in het genot van een koelen drank, de heerlijke genoegdoening smaakten ons luidop de kwellingen te herinneren waaraan wij eens - doch nooit meer - hadden blootgestaan. Ik dacht bij zulke gelegenheden vaak aan Ling en ik vroeg mij af, onder welke omstandigheden onze hartelijke en goedlachsche kassier zijn Zaterdagavonden doorbracht. De genoe-

gens, die Westerlingen en Oosterlingen onder de tropenzon nastreven, zijn wel zeer verscheiden, maar juist het wonderlijke en ongekende in het leven van vreemde rassen trok mij aan.

Op een Maandagmiddag, na gebruik van het lauwe middagmaal, dat mijn baboe in een etensdrager, gelijk zij elken werkdag deed, naar het kantoor had gebracht, zette ik mij aan het tafeltje, waar Ling-kie-wang bezig was de smetteloos witte vrucht van een mangistan uit den dikken paarsen bast te bevrijden. Ik nam een omweg en na eenigen tijd bereikte ik het doel van mijn onderhoud. Ling zag mij lachend aan.

- U vragen veel, zei hij, maar is geheim, waar ik 's Zaterdagavond ben.

Het gebroken taaltje en het grappig accent van den Chinees gaven mij altijd een groot gevoel van superioriteit. En dus liet ik mij, ofschoon zijn terughoudendheid tamelijk positief was, niet afschepen en drong op hem aan met groeienden ijver.

Ik kwam zoo ver, dat hij beloofde mij later eens, op meer geschikte tijd en plaats, uitvoerig het geheim zijner Zaterdagavondlijke genoegens te ontvouwen. Twee dagen later nam ik Ling na kantoortijd mee naar mijn pension, onder voorwendsel hem een boek te willen laten zien, een Duitsch boek over Chineesche kunst, dat ik eenigen tijd geleden gekocht had. Hij bestudeerde aandachtig het mooie werk, ik moest de onderschriften onder sommige foto's voor hem vertalen. Eindelijk nam ik mijn vriend het boek uit de hand, zette hem een glas ijskoud bier voor en herinnerde hem voorzichtig aan zijn belofte. Aanvankelijk trachtte de Chinees langs zijpaden te ontwijken, maar ik hield vast als een bulldog. En ten slotte, bij het derde glas bier, kwam de bekentenis. Ling-kie-wang speelde. Hij had toegang tot een van die geheime Chineesche speelholen, waarvan het de politie wel eens gelukken mag, bij een goed georganiseerde razzia, den zetel te ontdekken, doch die zij nimmer in staat zal zijn uit te

roeien. De neiging tot het hasardspel is den Oosterlingen in het bloed gebrand. Zij spelen, waar en op welke wijze dan ook, van hoog tot laag, van rijk tot arm, van oud tot jong. Ling nu was lid van een zeer voornamelijk speelclub en hij had dit lidmaatschap te danken aan een verren bloedverwant, den suikermakelaar Ku-an-lie, die op meer dan drie miljoen guldens werd geschat. Ik liet Ling een vierde glas bier drinken en ik liet hem vertellen. Ondanks zijn gebroken Hollandsch, ondanks zijn onbeholpen woordkeus, zijn gemis aan gevoel voor het romantisch detail, slaagde hij erin, mij een onweerstaanbare lust in te prenten, om het tooverdomein te bezoeken, waar duizenden, tienduizenden guldens van eigenaar verwisselden in de spanne tijds van enkele minuten, misschien wel seconden. Toen hij opstond om weg te gaan, legde ik mijn handen op zijn schouders en keek hem ernstig aan.

- Ling, zei ik, zijn wij vrienden?

Zijn prachtige witte tanden kwamen bloot, zijn oogspelen vernauwden zich tot twee lijntjes.

- Natuurlijk zijn wij vrienden, antwoordde hij.

- Welnu, Ling, ik doe dan een beroep op onze vriendschap en ik verzoek je, mij éénmaal, éénmaal slechts, in je club te introduceren.

Zijn glimlach verstierf.

- Ik weet niet of mogen, zei hij zachtjes, ik vragen aan Ku-an-lie.

Het kostte mij drie weken tijds, drie weken, waarvan geen dag voorbijging zonder minstens één aanval op Ling, het kostte alle overredingskracht, waarover ik beschikte, het kostte mij tenslotte een bezoek aan den fabelachtig rijken suiker-Chinees, die een eenvoudig, onwelriekend huis bewoonde op Boeboetan, maar ik verwierf tenslotte het loon voor al mijn moeiten: de vurig-begeerde introductie.

Ik moest, tot mijn verbazing, constateeren, dat dien Zaterdagavond, terwijl ik op het platje van mijn pensionkamer de komst van Ling zat af te wachten, mijn

animo plotseling eenige graden was gedaald. Ik gevoelde een beklemming, ja zelfs een zekere angst, nu dit avontuur, waarnaar ik had verlangd, zich ging verwerkelijken. Ik had een voorgevoel, dat mij iets ernstigs ging overkomen, ja, wanneer ik mijn gevoel ten einde afliep, begon daar een twijfel te groeien, of ik nog levend uit dezen nacht zou te voorschijn treden. Maar mijn verstand zette zich schrap tegen die zedelijke inzinking. Wat kon mij tenslotte gebeuren? Ik had drie briefjes van tien in mijn portefeuille. Die kon ik verliezen, die kon men mij ontrooven desnoods, ik was op dat verlies voorbereid, ik had het als het ware reeds geleden. De politie kon een inval doen, een zeer geringe kans, waarvan overigens de gevolgen voor mij persoonlijk in geen verhouding stonden tot mijn angst. In dezen strijd tusschen gevoel en verstand viel het wachten mij zwaar. Ik spoot uit de syphon wat aer blanda bij mijn whiskey. Het was een zwoele, donkere avond. Elf uur sloeg de klok in mijn kamer, om twaalf uur zou Ling mij komen halen, want het speelhol werd eerst na middernacht bevolkt. Ik nam een slok van de whiskey-soda, waarin het ijs al lang was gesmolten en sloot de oogen. Ergens in de straat achter het pension speelde een gramofoon den eentonigen deun van een gamelan-orkest. Ik voelde opeens een onweerstaanbaren aandrang om naar bed te gaan en het speelhol te laten voor wat het was, maar anderzijds stuitte het me tegen de borst, het resultaat van mijn wekenlange bemoeiingen ongedaan te maken. Ik begon aan andere dingen te denken en ik onderging die merkwaardige sensatie van gedachtenwarreling, die zoo vaak de onmiddellijke voorbode is van den slaap, toen opeens een kleine taxi voor mijn platje stilhield, waaruit de gedaante van Ling in een wit katoenen pak te voorschijn kwam. Ik stond snel op, sloot de deur van mijn kamer en liep de straat op. Ik drukte Ling de hand, wij stapten in de auto en reden in een matige vaart naar de Chineesche wijk. In een donkere straat, die ik niet kende, liet Ling

den wagen stilhouden, wij stapten uit en de Chinees fluisterde mij toe:

- Volgen achter mij.

Wij gingen een paar straten door en stonden opeens voor een laag, donker gebouw, dat vrij stond en onbewoond scheen. Ling keek snel om zich heen, was met één stap op de voorgalerij en wenkte mij. Twee Singapore-deurtjes gingen open. Ling sprak een paar woorden Chineesch. Er moest dus iemand anders daarbinnen zijn in die donkere gang, die wij nu betraden, maar ik zag niemand. Ik had het gevoel, of wij dwaalden door een labyrint van gangen, het duurde vijf minuten en ik begon mij angstig af te vragen, hoe ik ooit dezen uitweg zou kunnen terugvinden, wanneer ik onverhoopt eens gedwongen mocht zijn, de vlucht te nemen. Toen opende Ling een deur en wij betraden een ruime zaal. Een paar olielampjes gaven een zwak, spookachtig licht, waarin ik vagelijk de gestalten zag van een tiental neerhurkende Chineezers. Zij zaten in een kring en geen van hen keek op, toen wij binnenkwamen. Zij speelden er een soort dobbelspel met langwerpige stenen.

Tegen de muur zat een oude Chinees, alleen, en leek te slapen. Op zijn schoot lag een lange opiumpijp. Ik merkte nu ook, hoe bedompt de atmosfeer was in deze ruimte. De walm van olielampen, de rook van opium en slechte sigaretten, de geur van sirih en gedroogde visch hadden de lucht verpest. Het liefst was ik teruggekeerd en ik stond ook op het punt Ling te vragen mij weer uit dit naargeestig en ongezond milieu weg te voeren, toen opeens Ku-an-lie voor mij stond en mij, na een beleefde buiging, verzocht, hem te volgen. Hij verdween achter een voorhang aan het einde van de zaal en wij bevonden ons in een kleine kamer, een soort *séparée*, waarin twee stoelen stonden aan weerszijden van een tafel. Ku-an-lie nodigde mij uit om plaats te nemen, nam in zijn handen een spel kaarten, dat op de tafel lag en begon die te schudden.

- Kent de toean het spel? vroeg hij. Ik schudde ontkennend het hoofd.

- Het is zeer eenvoudig, vervolgde hij. Dit zijn twee en dertig kaarten, zoals U ze ook in Europa gebruikt. Wij nemen om beurten een kaart en wie de hoogste heeft, krijgt den slag. Wie de meeste slagen heeft, verdient den inzet. Willen wij eerst een spel doen om niets?

- Neen, antwoordde ik, het is volkomen begrijpelijk. Alleen dit: wie bepaalt de inzet?

- Degene, die de eerste kaart afneemt. De beleefdheid schrijft voor, dat U het eerste spel opent.

Ik nam mijn portefeuille, die, behalve mijn drie bankbiljetjes, brieven en photo's bevatte en dus dik genoeg was, om Ku-an-lie te doen gelooven, dat ik mij met aanzienlijke middelen in den strijd waagde.

- Ik ken Uwe gewoonten niet, zei ik aarzelend, een briefje van tien gulden op tafel leggend, doch het lijkt mij goed, eenvoudig te beginnen.

De Chinees glimlachte verontschuldigend.

- Welzeker, jonge vriend, zei hij, en zijn stem had iets spottends, laten wij eenvoudig beginnen.

Hij legde twee briefjes van vijf naast mijn tientje, ik nam de eerste kaart en wij begonnen te spelen. Het spel was inderdaad kinderachtig eenvoudig. Er werd niet de minste kunde of vaardigheid vereischt, het was louter hasard. Men had telkens slechts één kaart in handen en wie van beiden de hoogste kaart had, won den slag. Ik had dien eersten keer de meeste slagen en ik won dus het spel en het tientje. Ku zette, beleefdshalve waarschijnlijk, bij het volgende spel eveneens een tientje en ook dit won ik. Den derden maal verloor ik, op het vierde spel zette Ku twintig gulden, welke ik won. Ik kan niet den uitslag van ieder spel vermelden, maar ik moet bekennen, dat het spel mij steeds intenser begon te boeien. Toen wij zoo ongeveer een uur hadden gespeeld, was ik de eigenaar van meer dan drie duizend gulden. Ku-an-lie glimlachte.

- De toean heeft geluk vanavond, zei hij, zonder een

zweem van spijt. Men moet het geluk niet forceeren. Als U wilt, houden wij op.

- Geen sprake van, zei ik, wellicht heftiger dan ik had bedoeld, tenzij U....

- O neen, viel hij mij in de rede, wij zullen voortgaan. Hij sloeg op een soort gong, die achter hem hing en even later verscheen een bediende met twee glazen en een flesch champagne in een koeler.

- Mag ik U een glas aanbieden? vroeg Ku.

- Gaarne, riep ik en opeens voelde ik alle beklemming, die mij, zelfs bij de toenemende geestdrift voor het spel, niet had verlaten, van mij afvallen. Niet alleen verheugde ik mij op den koelen drank, die mijn dorst zou lesschen, maar ook ontnam de bekende aanblik van den koeler en de gevulde glazen een groot deel van het geheimzinnige en vreemde aan de omgeving, waarin ik mij bevond.

Ik dronk mijn gastheer toe en wij zetten ons opnieuw aan het spel. Anderhalf uur later, nadat nog een tweede flesch champagne was geledigd, telde ik, terwijl Ku-an-lie zich een oogenblik had verwijderd, de bankbiljetten, die voor mij lagen. Het waren er achtenvijftig van duizend gulden en tweenezestig van honderd. De tientjes telde ik niet, het waren er misschien meer dan honderd. In elk geval was ik over de vierenzestig duizend guldens rijk. Het verbaasde me zelf, hoe weinig vreugde dit bezit mij schonk. Ik voelde mij fysiek onwel van de benauwde lucht, van de vele champagne, en de tallooze sigaretten, die ik in mijn zenuwachtigheid had gerookt. Ik had een vreeselijken slaap, mijn oogen brandden en mijn tong was droog en dik.

Ik stond op en moest mij aan de tafel vasthouden om, in een plotselingen aanval van duizeligheid, niet te vallen. Ik stak een hand uit om de bankbiljetten bijeen te graaien. Toen stond opeens Ku-an-lie achter mij. Zijn gezicht was onherkenbaar veranderd, sinds hij mij dien nacht in de zaal had begroet. De beleefdheid, de welwillendheid in zijn manier van doen, waren verdwe-

nen. Hij keek mij aan met een wreeden grijns en lachte spottend, uitdagend.

- Ik wou vertrekken, zei ik, een beetje stamelend, ik ben ziek en heb slaap.

Ku-an-lie zat weer tegenover mij en keek een oogenblik zwijgend naar de stapels bankbiljetten, waarop mijn hand rustte.

- Dat is niet de gewoonte hier, antwoordde hij en ook zijn tong had moeite, de woorden te vormen.

- Men kondigt hier het einde van het spel eerst aan.

Hij keek naar mij met een valschen, doordringenden blik in zijn oogen en vervolgde:

- U bent gekomen met niets, toean, en U wilt vertrekken met al dat geld - hij wees op de bankbiljetten - U bent verplicht tot een revanche.

- Wat voor revanche? vroeg ik en ging weer zitten. Wat voor een revanche moet ik geven?

- Dubbel of niks, zei Ku snel. Hoort U het goed, dubbel of niks.

Hij nam uit zijn jaszak een chèque-boek, scheurde een formulier los en beval:

- Tel het geld.

Ik telde het nauwkeurig. Het was vijfenzestig duizend driehonderd zeventig gulden.

Ku schreef dit bedrag op de losse chèque, uit te betalen door de Nederlandsche Handelmaatschappij, aan toonder, zonder advies. Hij zette een snelle, krachtige handteekening en wierp het papier op tafel.

Met bevende handen schudde ik de kaarten, mijn gevoel van fysiek onwel-zijn loste zich op in een groote, een geweldige spanning. Het was minder een spanning van angst dan wel een spanning van verwachting, die mij beheerschte. Want als ik dit spel verloor, wat dan nog? Ik had dan in werkelijkheid niet meer dan dertig gulden verloren, een verlies, dat ik gemakkelijk te boven kwam. Maar als ik won! Wat een vooruitzichten openden zich voor mij in die weinige oogenblikken, dat ik de kaarten schudde. Meer dan honderddertig duizend

gulden zou ik bezitten. Ik kon naar Europa terugkeeren, ik zou er een huis kunnen bouwen, waar en zoo mooi als ik wilde. Ik was vrij voor mijn gansche verdere leven. Reeds morgen, neen, denzelfden dag nog, een paar uur later, kon ik naar den sub-agent gaan, naar dien Andries, dien ik haatte en verachtte, en ik kon hem mijn hoon in het gezicht slingeren tegelijk met het contract, dat mij tot zijn slaaf had gemaakt. Over tien minuten kon ik op straat staan, in het prachtige licht van de opkomende tropenzon, als een rijk, een onafhankelijk man. Een bootreis op een der groote stoomers, een weelderige cabine. De aankomst in het moederland, de aankomst in het geboortestadje. Ik zou mijn oude vrienden terugzien. En Annie van der Weijden. Annie, mijn klasgenoot van de H.B.S., Annie, die jaren lang het doel van mijn leven geweest was, het middelpunt van al mijn denken en droomen. Hoevele malen, op vrije middagen, des avonds, na het huiswerk, was ik gefietst voorbij de prachtige villa, in de hoop een glimp te zien van het blonde kopje, dat mij geen rust liet. Het was om haar, dat ik Holland verliet. Om haar, nadat mijn vader, nadat mijn beste vrienden met hun redeneeringen stelselmatig mijn hoop hadden gedood, dat Annie voor mij ooit meer zou worden dan een droom. Hoe zou ik, zoon van een drogist, het rijke, verweerde meisje hebben durven vragen?

Maar mijn liefde werd gevoed door de wijze, waarop ik meende dat het meisje mij van de anderen onderscheidde. Bij mij kwam zij om raad bij haar werk, en was dat enkel, omdat ik in sommige vakken de beste was? Door mij liet ze zich thuisbrengen na afloop van schoolfeestjes en bij het afscheid keek ze mij langer en ernstiger aan dan zij het een der anderen deed. Ach, dwaze tijd van hoop en verlangen, van intense vreugde en diepe vertwijfeling, tijd, waarin een blik, een handdruk, de toon, waarop een woord wordt uitgesproken, het geheele leven schijnen te beheerschen. Maar ook ik wist tenslotte, dat ik het nimmer zou wagen, door te dringen

tot de voorname villa, om den rijken, hoogmoedigen bankier van der Weijden de hand van zijn dochter te vragen. En ik vertrok. Ik vertrok met de hoop, in Indië snel carrière te maken, om er rijk te worden en in staat te zijn, toch nog het groote verlangen van mijn jeugd te verwerkelijken. Hoe snel was die hoop gesmolten onder de heete werkelijkheid van het Indisch bestaan. Maar nu opeens lag daar mijn kans voor het grijpen. Honderddertig duizend gulden, ik zou het, met de beste promotie, in geen tiental jaren kunnen verdienen. Nu kon het binnen weinige minuten mijn eigendom zijn. Ik zag mij zitten, in een langen, witgelakten wagen, en ik reed tusschen de noorsche dennen over de oprijlaan van Annie's villa. Zij liep reeds uit het huis naar mij toe, sprong naast mij in de auto en wij reden de stad uit, tusschen bosschen en velden, door het heerlijke landschap van mijn geboortestreek. En ik vroeg haar, waar zij wilde wonen. Al die bosschen, al die heidevelden kon ik voor haar koopen. En zij lachte, zij nam mijn hand en legde die langs haar wang. De wagen slipte, ik verloor de macht over het stuur, ik schrok op.

Tegenover mij zat Ku-an-lie, en keek mij minachtend aan.

- Dubbel of niks, toean, zei hij, en ik bemerkte opeens, dat ik nog steeds bezig was, de kaarten te schudden. Ik beefde en rilde over het geheele lichaam, toen ik de eerste kaart van het stapeltje nam. Ik verloor den slag en den tweeden. Den derden won ik en den vierden. Tenslotte was ik de tel kwijt, ik trachtte ook niet de eenvoudige rekensom op te halen, ik miste daartoe volkomen de kracht en liet mij drijven op het noodlot. Toen Ku den laatsten slag won, had ik alleen nog de hoop, dat het spel gelijk zou zijn. Ik nam mijn slagen, maar ik was niet in staat ze te tellen. Wezenloos keek ik naar de hoopjes van twee, die voor Ku-an-lie lagen en ik volgde de gele, maar gesoigneerde vingers van mijn tegenstander. Een, twee, drie, er lagen vijftien

slagen. Hij duwde het bankpapier en de chèque over de tafel in mijn richting en stond op.

- U hebt geluk gehad vannacht, zei hij, en hij glimlachte weer. Maar het was hem aan te zien, dat hij al zijn kracht moest aanwenden om kalm te blijven. Zijn mond volgde den glimlach, maar in zijn oogen lag een verraderlijke valsche gloed.

Met trillende handen zamelde ik de stapels bankbiljetten bijeen. Mijn broek en jaszakken puilden uit van het geld, er vielen een paar briefjes op den leemen vloer, ik had den moed niet, ze op te rapen. Mijn blik volgde de bewegingen van Ku-an-lie. Hij was met gekruiste armen voor mij komen staan.

- Ik weet wat de blanke heer zal willen doen, de komende dagen, zei hij. En ik weet, dat wij elkaar niet meer zullen terugzien. (Hier kreeg zijn valsche glimlach iets spottends en uitdagends.) Het spijt mij, want ik had gaarne revanche genomen, maar wij oosterlingen gelooven aan de onaanvechtbaarheid van wat gij het noodlot noemt. De uitslag van een enkel kansspel kan beslissen over leven en dood. Wie meent zich te baden in de stralen van het geluk vindt het volgende oogenblik zijn onheil naast zich. Ku-an-lie is begonnen als koeliewerver in de Straits en nu ben ik wellicht de rijkste man van Soerabaia. Maar ik heb de wegen van mijn lot gevolgd, ik heb gewacht als ik wachten moest, ik ben zeer voorzichtig geweest. Zeer voorzichtig, blanke heer. Het geluk is breekbaarder dan kristal. Ik zeg u vaarwel. De laatste dienst, dien gij van mij verwacht, U uit deze woning te geleiden, zal ik U niet bewijzen. Want er moet een prijs worden betaald door elken vreemdeling, die zich in deze woning waagt.

Ku-an-lie maakte een lichte buiging en verdween. Op hetzelfde oogenblik doofde plotseling het olielampje uit, dat den ganschen nacht naast mij op de tafel had gebrand. Ik bevond mij in een volslagen duisternis en ik had het gevoel, of die duisternis, meer nog dan de verschrikkelijke benauwdheid, mij verstikte. Ik stond

op met een heftige beweging, zoodat de rieten stoel achter mij omviel, tastte naar het gordijn, dat mij scheidde van de zaal en deed enkele wankelende passen. Ik dacht er aan, dat het thans buiten reeds volop licht moest zijn en ineens werd ik aangegrepen door een groote, door een geweldige blijheid, door een allesbeheerschende levensvreugde, zooals ik nimmer, ook in mijn prilste jeugd niet, gekend had. Ik was een rijk man, ik was onafhankelijk, de dag was aan mij en alle dagen, die volgden. Ik kon mij laten drijven op den stroom van mijn wenschen en verlangens, ik was eindelijk in staat de vele luchtkasteelen te verwerklijken, die ik mij in de eenzaamheid van mijn pensionplatje had gedroomd. Mijn hoofdpijn, mijn braakneigingen waren verdwenen. En ook mijn angst. Want het moest toch niet moeilijk zijn, op klaarlichten dag den uitgang te vinden uit een onbewoond huis. Desnoods zou ik schreeuwen en gillen, ik zou de bilikwanden van het huisje intrappen. Ik keerde terug naar het tafeltje en tastte met één hand over den vloer. Niet één tientje van de buit wilde ik missen. Mijn zoekende hand streek over het leem, het voelde koel en klam aan als een beslagen ruit. Ik boog mij dieper onder de tafel en mijn hand stootte tegen een zacht voorwerp. Er lag iets weeks en warm, bedekt met een stof, die aanvoelde als zeer zacht linnen of zijde, mijn hand tastte en tastte, het was of het voorwerp met iedere beweging, die ik maakte, groeide. Het had ronde vormen, die naar boven omvangrijker werden. En eensklaps, met de zekerheid der intuïtie, wist ik, dat mijn hand dwaalde over een menschenlichaam, dat daar lag, dat zich daar ongezien had neergelegd, en nog slechts een paar seconden geleden, want onder het spelen was het er niet geweest. Ik had het gevoel, of een ijskoude wind langs mijn lichaam streek, het zweet verkilde en ik huiverde als iemand, die zware koorts heeft. Snel trok ik mijn hand terug, mijn hoofd bonsde tegen den onderkant van de tafel, er was een lawaai van omvallende tafels en stoelen en ik

had het gevoel of het lichaam, dat ik zoo juist over dijbeen en buik had beroerd, zich had opgericht en vlak tegenover mij in het donker stond. Ik vluchtte door de zaal, stootte opnieuw tegen tafels en stoelen, mijn uitgestrekte handen stootten tegen de wanden. Ik liep naar links en rechts, ik struikelde en viel plat op den vloer. Ik bleef liggen en luisterde. Maar ik hoorde niets dan het snel en wild hameren van mijn hart. Even later echter was het, of, heel zacht, ja bijna onhoorbaar, iemand, iets, een mensch of een dier, langs mij heen liep, en nog een en nog een. Ik lag in doodsangst en ondanks den kouden wind, dien ik steeds gewaar werd, begon ik opnieuw hevig te zweeten. Ik durfde mij niet verroeren, want ik had nu de zekerheid, dat er levende wezens om mij heen waren. In een verren hoek hoorde ik zuchten, een menschelijk maar zeer ijl, spookachtig zuchten. Even later was hetzelfde geluid vlak bij, ja, het raakte mijn lichaam, mijn gelaat, mijn oor. Dan was het in een anderen hoek, of boven of naast mij op den grond. Ik deed den mond open om te schreeuwen, maar er kwam geen geluid. Mijn longen werkten niet meer, ik had het gevoel of ik elk oogenblik stikken kon, maar mijn angst voor het geheimzinnige om mij heen, voor de onverwachte, ongekende gevaren, die om mij heen slopen, was grooter dan de angst om te sterven. Hoe lang lag ik daar? Minuten, uren, dagen? Ik had alle notie verloren, ik was als het ware opgelost in één groote zee van angst.

- Hier is al het geld, neem het, neem nog veel meer, ik geef U alles wat ik heb, maar laat mij naar buiten, wilde ik roepen. Geen geluid, zelfs mijn mond kon ik niet meer openen. En het zuchten om mij heen nam toe. Het was als het zuchten van honderden ijle, lichaamlooze wezens, als het begeerige, bloeddorstige zuchten van vampiers, die hun wellust hijgen vòòr den moordenden aanval. Ik wist, dat de ring om mij heen steeds nauwer werd en dat ik weerloos was, dat ik weerloos wachten moest op het oogenblik, dat het verschrik-

kelijke gebeuren zou. En ik kreeg een groot verlangen naar een snellen, een plotselingen dood.

Toen voelde ik, dat iemand mij aanraakte.

Het was een zoo vreeselijke, een, ik zou kunnen zeggen, zoo tastbare aanraking, dat ik opeens den moed vond, om overeind te springen met een doordringenden schreeuw. En toen klaarde ook het donker op, vaag eerst, toen helderder, de wanden van de zaal weken uiteen, er was ruimte, er was lucht, er waren om mij heen bekende voorwerpen uit een andere wereld en ik stond vlak tegenover het verbaasd-glimlachend gelaat van Ling-kie-wang, dien ik eens, jaren, eeuwen geleden, gekend had.

- Jij hier? vroeg ik stamelend. De witte tandenrij van Ling werd breeder.

- De toean zijn een slaapkop. Wij afgesproken, Ling om twaalf uur toean halen voor spelen.

- Voor spelen? zei ik wezenloos. Ik zag voor mij de tafel met het leeg whiskey-glas, ik keek achter mij en zag mijn ouderwetsch-Indischen schommelstoel. Daarachter stond de schemerlamp en brandde haar rose licht over het platje. Ik nam een sigaret uit de doos, die op tafel stond, ik presenteerde er Ling een en stak op. Ja, ik rookte werkelijk. Mijn longen namen den rook op, mijn vingers bewogen. Ik deed een paar passen over de plavuizen van het bordes. Binnen, op mijn werktafel, sloeg het oud-hollandsche klokje twaalf uren. De nacht was koel, koeler dan ik in Soerabaia gewoon was. Onwillekeurig trok ik het shantung jasje aan, dat op een stoel in de kamer hing.

Ling beschouwde deze geste waarschijnlijk als een teeken tot vertrek, hij ging het stoepje af en wilde den tuin inloopen.

- Vriend Ling-kie-wang, zei ik, ga in vrede naar je speellokaal en verontschuldig mij bij je bloedverwant Ku-an-lie. Ik ben voorloopig genezen. Er zal misschien een oogenblik komen, dat ik je weer zal vragen, mij mee te nemen. Maar ik smeed je bij dezen, in dat geval standvastig te zijn en te weigeren.

Ling-kie-wang keek mij verbaasd aan en knikte.

- Toean niet meegaan? vroeg hij.
- Neen, toean niet meegaan, zei ik.
- Tabeh, toean.
- Tabeh, Ling.

En de kleine auto met den Chineeschen chauffeur en den Chineeschen kassier verdween in den donkeren nacht.

De ring

Arthur Valory leunde over de reeling en keek naar de zee, die nu grijs was, naar de bedrijvigheid der motorbootjes, die lagen te wachten op menschenvracht, naar de kleine inlandsche prauwen, die nog waren aanbrachten en Arabische kooplieden, die hun verleidingen omhoogriepen naar vage witte plekken: de gezichten van eenige wachtende passagiers.

- Just look, Sir, zei een zachte, vriendelijke stem achter Valory. Just look, you are not obliged to buy.

Over een donkere hand lag een helder, witzijden doekje gespreid en daarin lagen steenen van allerhande kleur en grootte.

- I got it in 1919, I wouldn't sell it, it is a topaze, a yellow topaze, Sir, I wouldn't sell it for 50 dollars. But look here, this is a saphire, Sir, a real saphire. Valory schudde glimlachend het hoofd.

- I dont want anything, old boy, zei hij, met zijn Fransch accent.

- What is your name? vroeg hij en lachte den kleinen man welwillend toe.

- I am Nilu, the merchant of precious stones, Sir. Every sailor knows me, Sir. I give them my stones, they need not pay me; if their wives like them, after years and years, when I see them again, they pay me, if not, they give me the stones back...

Now look here, Sir.

Nilu tastte met twee vingers in zijn gordel, haalde er een klein glinsterend voorwerp uit, dat hij Valory overreikte. Het was een smalle, mat-zilveren ring met een kleinen rooden steen.

- It is a ruby, Sir, a little but very precious ruby. Valory bekeek den ring aandachtig. Hij was weinig ervaren in deze zaken, maar het kleine voorwerp leek hem, om zekere onverklaarbare redenen, waardevol. Hij hield het eenigen tijd peinzend in zijn hand, hij stak het tot aan het midden van zijn pink. Het moest wel een zeer fijne vrouwenhand zijn, die dezen ring kon dragen.

- Here Nilu, take it back and keep it.

Hij hield den koopman den ring toe en deze nam hem werktuigelijk aan.

- No, zei Nilu, met een lichte, hoofdsche buiging, you must keep it, you must give it to your fiancée. Look here, Sir, look here.

Nilu deed eenige snelle passen achteruit. Hij was nu buiten het lichtschijnsel en stond geheel in het donker. In zijn linkerhand hield hij den ring met de robijn, daarachter, als een koepel, boog zich zijn rechterhand naar binnen. Als geborgen in een schrijn, gloeide de kleine steen tegen den bruinen achterwand. Een kleine roode ster schitterde.

Valory keek met aandacht naar dit wonderlijk tableau. Zijn oogen schitteren nog feller, dacht hij, en wenkte den Indiër.

- What is your price? vroeg hij.

- O, nothing, Sir, only 20 dollars.

- Only 20 dollars? I offer you 5.

- O Sir, impossible, it would ruin me. O no, Sir, you can get it for 15.

- Allright, I will buy it for ten, zei Valory, but hurry up, for I have no more time.

- Here Sir, I give it to you for ten, because you are a very kind gentleman, but it is much more worth, much more.

Het was het laatste wat Arthur Valory aan boord van de 'Chanti' beleefde. Hij was nauwelijks bezitter van den ring, toen Mary hem riep. Zij was geheel gekleed, de bagage was al aan boord van het motorbootje, dat hen aan wal zou brengen.

- Alles in orde? vroeg hij.

- Alles, antwoordde zij en legde een hand op zijn arm. Zij stonden voor de valreep.

Valory keek een laatste maal naar boven. Hij trachtte nog iets te zien van het bovendeck, alles was donker, een vormlooze massa.

Ik moet dit onthouden, dacht hij. Dit beeld moet ik onthouden: Mary en ik wandelend over deze dekken,

arm in arm, zingende, genietend van de ruime, onafzienbare zee, van de groene kust, van het spel der meeuwen. Of staande op de achterboeg en dromend bij het gespat van het kielzog, bij de diepe watervoren, links en rechts, die langzaam, langzaam weer overgaan in de rustige zee, in de groene vlakte van water, eindeloos water. En haar stem moet ik onthouden, haar zachte stem. Haar laatste woorden, morgen... Zij namen ieder een kamer in Grosvernor Hotel aan Stanford Road.

Het was hun laatste avond. Den volgenden morgen zou Mary naar Penang vertrekken, Arthur naar Saigon. - Jij op een Fransche hekwieler, ik in een airconditioned compartment, zei Mary lachend. Het was al bij negenen, toen zij samen in avondkleeding naar Raffles reden om te dineeren.

Er was een gewilde vroolijkheid tusschen beiden. Arthur spande zich in tot zijn meest komische verhalen, maar zij wisten, dat de weemoed niet zou worden verdreven.

Eenige dansen na het diner, dan stonden zij aan het strand en keken over het water.

- Morgen is er weer niets dan water, Mary, zei Arthur en hij merkte hoe zijn stem loog.

Het is erger dan het afscheid, zelfs erger dan het gescheiden zijn, dacht hij, deze laatste uren die men samen is.

- Een wilde avond in Singapore? stelde hij voor.

- Hè ja.

Het vooruitzicht bevrijdde even. Zij liepen lachend langs het strand, Mary sprong nu en dan op aan zijn arm als een heel jong meisje. Terug naar Grosvernor. - Maak voort, zei Arthur, het is al over half elf.

Valory wierp zijn dinner-jacket op een stoel, nam een luchtiger costuum uit zijn koffer. Bovenop lag in een zijden zakdoek gewikkeld de ring. En terwijl hij voor den spiegel stond en zijn das recht trok, ordende hij zijn gedachten en erkende de tegenstrijdigheid van zijn

voornemens. Ik geef het haar, als zij komt, vannacht, dacht hij, maar ik wil niet dat zij komt. Moet deze laatste nacht alles bederven? En Thérèse dan? Houd ik nog van Thérèse? Hoe ziet zij eruit? Snel tastte hij in den koffer naar de plaats waar hij het portret bewaarde. Acht maanden is een lange tijd. Hij bekeek het gezichtje: smal, bleek, met groote donkere oogen. Een kind nog, met krullende haren, die naar alle kanten uitbreken. Houd ik nog van haar?

Aan zijn deur werd geklopt.

- Nog niet klaar? hoorde hij Mary.

- Ja, ik kom.

- Daar ben ik al. Hij nam haar arm en zij liepen de trap af. Ieder in een rickshaw reden zij door de stad. New-World, een groot Lunapark. Op een hooge stelling stond een man in een witte trui, gebogen over een fiets. Hij riep iets omlaag naar een groote menigte toeschouwers, wat niemand verstond. Schiettenten, een dancing, een carroussel, een tandradbaan, een rups. Mary en Arthur deden als kinderen. Er mocht geen oogenblik zijn van verveling, geen kans dat de roes werd verbroken, om de gedachten door te laten. Het gevoel van het einde moest worden gevoed, elk oogenblik, met nieuwe dwaasheden.

De ring, dacht Valory, de ring. Het sloeg één uur.

- De danstent, zei Arthur.

- Ja, de danstent, antwoordde Mary.

Maar dit werd een teleurstelling. Er hing een sfeer van onfrissche, banale zondigheid. Aan alles kleefde een geur van geld en egoïsme en ziekte.

- En nu moeten kinderen gaan slapen, zei Valory en nam Mary's hand in de zijne. Nog een laatste rit langs het strand. Hij nam een open taxi. De frissche zeewind gaf koelte.

Er was licht van maan en sterren. Arthur keek naar de vrouw naast hem. Hij zag haar mooie profiel, de lange wimpers. Hij zag haar smalle, vrouwelijke handen. Hij zag een glans in haar oogen. Schreide zij? Een

oogenblik had hij een schier onweerstaanbare aandrifft haar in zijn armen te nemen, zich gansch over te geven aan zijn drang, deze vrouw te bewijzen, hoe hij haar liefhad, hoezeer hij voelde dat zij één waren geworden in deze weinige weken, haar toe te fluisteren, dat hij haar nimmer zou kunnen vergeten, haar te vragen bij hem te blijven, te vluchten desnoods, met hem te deserteeren naar een eiland van eenzaamheid.

- To Stanford Road, quickly, riep hij den chauffeur toe.

Toen hij den volgenden morgen was geëmbarkeerd aan boord van het kleine vrachtschip, 'La Joie', met beperkte passagiersaccomodatie en toen hij zich voor de twee dagen reizen had ingericht, lag Arthur Valory in een langen stoel en keek droomend over het water. Steeds weer moest hij aan de laatste oogenblikken denken. Haar zachte handdruk, haar oogen vol tranen, de snelle kus die hij op haar voorhoofd had gedrukt en hoe zij toen overijld was weggesneld en hij zelf, wezenloos, als een machine, zonder wil, overstelpd door matte, donkere gevoelens in een taxi was gestapt en later in een motorboot en aan boord van de 'Joie' was geklommen. Pas in zijn hut was hij weer tot zichzelf gekomen. Nu is het uit, onherroepelijk voorbij. En dan overvielen hem opnieuw de beproevingen van dien laatsten, verschrikkelijken nacht. Zij had met beide handen zijn hand genomen en zonder naar hem te kijken, met afgewend gezicht, hem goeden nacht gewenscht. Toen viel de deur van haar kamer dicht. In de lange corridor was de schemering van de roode nachtlampjes. In zijn kamer was hij voor het venster gaan staan, bang om licht te maken en zichzelf te zien in een spiegel.

De toekomst, dacht Valory, denken aan de toekomst. Het leven is een aaneenrijging van episoden. Deze heeft afgedaan. We gaan een nieuwe tegemoet, wellicht een glansrijke. Mijn bevordering tot eerste luitenant tijdens het verlof, Thérèse, mijn Tonkineesche boy, die

al die maanden op mij heeft gewacht. Théodore en Louis en Gustave en de Rue Patinat en het zwembassin. De avontuurlijke tochten door het binnenland, misschien een expeditie naar Annam, waar het weer rumoerig is.

Hij maakte licht. Hij had tastbare wegen nodig voor dezen gedachtengang. Snel kleeedde hij zich uit. Over zijn bloote bovenlijf trok hij de witte uniform aan met de eerste luitenantstrepen. Zijn sjako. Hij salueerde zichzelf. Maar de glimlach was valsch, waarmede hij het spiegelbeeld bekeek, de glimlach van een ongelukkige. Dit was een dwaas spel en niemand geloofde erin, noch hij, noch het spiegelbeeld. Het eenige wezenlijke was de ring die in den koffer lag. Zal zij komen? Neen, zij zal niet komen. Zal ik gaan? Zal zij mij ontvangen? Ja, zij zal mij ontvangen. Als in een koel, donker bosch zal ik rusten in haar armen.

Stop. Arthur stond met de chambercloak in zijn hand. Hij schrok op van zichzelf. Weghangen, beval een stem. Doof het licht. Ga in bed. De ring is voor Thérèse!

Had hij nadien eigenlijk geslapen? Was dat slapen, dat gedwongen toezien naar een beangstigenden chaos van beelden, dit achtervolgd worden door gevaren? Een oerwoud waaruit het gebrul van een tijger klonk, dan plotseling dat kleine houten bordeel, niets dan een groot bed en daarop een Tonkineesch meisje met een vriendelijk gezicht. Maar dat was Mary, haar handen raakten hem aan, haar handen lagen op zijn schouders, zij trok hem naar zich toe. Kom, zei ze.

Maar hij wist dat achter het Singapore-deurtje die oude vrouw lag op een houten brits, met het olielampje en de lange zwartgebrande opiumpijp, die een slobberig geluid gaf als zij eraan trok.

- C'est toute ma vie, zei ze en lachte. Een vreeselijke, hopelooze lach. Dan stond hij voor de troep. Thérèse's vader, zijn kolonel, trad op hem toe.

- Dégradé, zei hij en trok de strepen van zijn mouw,

rukte aan zijn epauletten. Nooit mijn degen, dacht Arthur, maar toen hij eraan wou trekken, liet de schede niet los. Drie geweerloopen waren op hem gericht. Nog twee seconden, dacht Arthur, als ik mijn sabel heb, ben ik gered. Was dat slapen geweest? Moe en verslagen was hij opgestaan en naar Mary's kamer gegaan. Hij had nog een half uur om te ontbijten. Zij liet hem binnen. De kamer geurde, háár geur. Valory stelde zich deze kamer voor in het maanlicht, als alles stil was en hij geruischloos zou zijn binnengekomen en zij haar handen op zijn gezicht had gelegd, terwijl hij neerknielde voor het bed.

En opeens sprong de zekerheid hem in het gezicht: te laat. Nooit, nooit komt dit terug. Waar was nu de vreugde om de bewaarde zuiverheid, het lichte, blauwe gevoel van een zedelijke overwinning?

Twee uur 's middags: de Cap St. Jacques. Om vijf uur lag de 'Joie' aan de kade. Louis en Gustave stonden te wachten.

- Alles wel in het garnizoen?

- Volmaakt.

- Thérèse?

- Uitstekend. Zij verlangt naar je, maar kon niet komen. De kolonel verwacht je vanavond.

Gedrieën reden zij naar Valory's hotel op de Boulevard Miche.

- Tot vanavond, Arthur.

Valory pakte uit. Hier waren al de oude herinneringen van vijf jaar officiersleven in de tropen. Vier jaren ervan had hij gewoond in deze twee ruime kamers, die uitzagen op de heerlijke gazons van den breeden boulevard.

Maar was alles niet anders geworden?

Madame kwam hem verwelkomen. Het was stil geweest in huis zonder hem. En nu zou zij den luitenant wel zeker gauw kwijt raken aan Mademoiselle Thérèse? Ja, dat kon wel zoo zijn.

Dan kwam zijn boy, stralend, maakte een diepe buiging en ging weer zijn gang, even zwijgend, even geruischloos als vroeger.

Kolonel Bromet gaf een receptie ter eere van Arthur Valory. Toen deze aankwam, was er al een groot aantal gasten, die hem hartelijk begroetten. De kolonel sloeg hem vriendschappelijk op den schouder.

- Mijn eerste luitenant, zei hij lachend.

Arthur keek uit naar Thérèse.

- Zij maakt toilet voor je, mijn jongen, fluisterde Bromet.

Van de breede trap daalde een jong meisje af met donkere, krullende haren, een bleek, smal gezichtje en oogen, waaruit groote levenslust straalde. Valory liep op haar toe, nam haar beide handen. Zij trok hem mee naar een stille kamer, omhelsde hem.

- O, Arthur, wat ben ik blij, dat je weer hier bent.

Valory tilde haar lachend omhoog. Zij spartelde met haar beenen, haar handen woelden in zijn haar.

- Zooals vroeger, net zooals vroeger, lachte zij.

- Kom, wij gaan dansen.

Arthur voelde hoe de rust in hem weerkeerde. Hier toch hoorde hij thuis. Hier was zijn roeping, hier waren zijn vrienden, hier was zijn meisje, dat van hem hield, hier was zijn toekomst.

- O, ik heb je veel te vertellen, Thérèse, zei hij onder het dansen.

- Natuurlijk, Arthur, natuurlijk. Ga in den tuin, naar de bank, weet je nog wel, ik kom dadelijk bij je.

De avondlijke stemming in den grooten villatuin. Acht maanden vervaagden. Het was Arthur of hij nooit was weg geweest. Hoe was dat wel mogelijk? En had hij niet, toen hij Thérèse kuste, een verraad gevoeld, aan zich zelve gepleegd, aan een geheim, dat hij meedroeg? Waarom verraad? Gevoelens zijn wonderlijk. Langzaam liep hij langs de bloemperken. Daar was het bruggetje over de smalle beek, die dwars door den tuin liep. Hij bleef even staan, boog over de leuning. Het

water stroomde zacht, het spiegelde licht van de sterren, dat nauwelijks werd bewogen. Zijn hand tastte in zijn zak naar een klein voorwerp. Hij hield het voor zich uit, een hand beschuttend er achter, gelijk hij Nilu had zien doen. Daar blonk het roode lichtje van de robijn. Maar het steentje werd een traan, het werd een oog, er kwam een gezicht omheen, een mond die zacht en welluidend sprak: Arthur, met Mary's Engelsch accent. Toen liet Valory den ring vallen. Het gaf even een heldere tik in het water, alsof er iets brak, een stukje fijn glas. En een paar rimpels deden de lichtjes golven. Eén seconde maar. Dan was alles weer effen en onbewogen.

De vijf slachtoffers

Voortgedreven door de gewapende benden der Mongoolsche vorsten, vluchtten de Akali-Sikhs naar de beschutting der steenachtige bergen van het noorden. Velen, die, door uitputting overmand, zich neerwierpen in het dorre rietgras, werden weerloos neergeknuppeld door de verwoede Islamieten, velen ook werden gevangen genomen en meegevoerd naar de marktplaatsen, waar zij in het openbaar de wreedste folteringen ondergingen. Onder hen was een oude goeroe met sneeuw witte haren van hoofd en baard, die, voor de keuze gesteld, de prediking der nieuwe leer af te zweren dan wel de straf te ondergaan, dat zijn tong zou worden uitgesneden, het laatste verkoos.

Hij onderging de foltering zonder een kreet van pijn, doch toen de beul de tong, bloedend en gezwollen, op de zilveren schaal had geworpen, scheurde de oude man zijn hemd open over de borst en alle omstanders lazen, gebrand in de nog gladde en haarlooze huid, de woorden: Ik doe afstand van mijn tong, maar niet van mijn geloof.

Tot zulke razernij, tot zulken heldenmoed had in enkele jaren de leer geleid van den meest wijzen en zachtzinnigen Hindoe, Nanak, wiens eenige schuld het was, dat hij tot de menschen gesproken had van dien eenigen God, die alle menschen, Hindoe's en Mohammedanen, gelijkelijk koestert in zijn oneindige liefde. - Want in Hem is geen haat en geen vrees, slechts liefde. En aan geen tempel geeft Hij de voorkeur, want Hij woont in de harten van alle menschen.

Indië, geteisterd door eeuwenoude godsdienstveeten, dronk dorstig aan de milde bron dezer wijsheid, die zoo eenvoudig was en verkwikkend, die wapende en ontwapende tevens. Duizenden en duizenden wierpen de zwaarden in den diepen Ganges en den wilden Brahmaputra en volgden de goeroe's, luisterende naar de woorden vol wijsheid en ontfermen, vol van zoete lafenis voor de weemoedige en hunkerende ziel van den oosterling.

Maar de vorsten, eerezuchtig en wraakziek, zetten den oorlog voort, zij vervolgden de Sikhs, waar zij ze vonden en vermoordden hen, die stierven met een zachtmoedigen glimlach op het gelaat. De leer van goedheid en wijsheid greep om zich heen met pijnlooze vlammen, zij brandde haar heiligend vuur over geheel Indië, maar wilder en sneller bliksemde de zwaarden der Mongolen en dunden de rijen der weerlooze en geen verzet biedende geloovigen. Het was in de eerste dagen van het jaar 1690, toen de Akali's gevlucht waren naar de beschutting der steenachtige rotsen van het noorden, dat Govind Singh, de jonge groote en krachtige goeroe, voor de opening zat van zijn tent en uitzag over de duizenden gestalten, die lagen en hurkten in de vallei, waar de tenten werden opgeslagen. Hij zag uit over de duizenden vrome gezichten, hij keek neer op kleine groepen, waar vrouwen zich bogen over de zwaar-gewonden, die men in de vlucht had kunnen meevoeren. En de gedachte, die sinds vele maanden in hem groeide en rijpte, viel plotseling, als een vrucht, voldragen, in den schoot zijner ziel. Zij werd een besluit en Govind Singh wist niet, dat het oogenblik, waarop dit besluit in hem geboren werd, een keerpunt beteekende in de geschiedenis van het groote, onmetelijke Indië. Misschien werd hij in dit oogenblik ontrouw aan het meest wezenlijk beginsel van Nanak's leer, maar hoe vaak is het niet gezien in de geschiedenis van deze wereld, dat het zwaard van den sterke gegrepen wordt om het gezag van het heilige en goddelijke op aarde te bevestigen.

De goeroe Govind Singh besloot zijne volgelingen tot den weerstand te wapenen. Overzag hij reeds met den blik zijner profetische verbeelding de horden van dat prachtige en schrikwekkende leger der Akali's, weergaloozer en ontzettender dan de veelkleurige phalanxen, eertijds, van keizer Alexander den Groote?

Govind Singh richtte zich op voor de opening van zijn tent. Zijn lange, krachtige gestalte daalde eenige

meters den berg af. Daar, op een vooruitstekend rotspunt, bleef hij staan en keek zwijgend naar de menigte onder hem.

Er ging een gemompel, dat tot de orde riep. Die bezig waren met tenten en voedseluitdeeling, met gewonden en zieken, keerden zich om, die liepen of stonden, hurkten neer temidden van het wachtende volk aan den voet van den berg.

In een stilte, die een bewijs was voor den eerbied en het ontzag, die deze jonge goeroe zijn geloofsgenooten had opgelegd, klonk de heldere, krachtige stem van Govind:

- Zijn er tenminste onder U niet vijf, die hun leven willen prijsgeven voor hun geloof? Zie, ik wensch vijf mannen te offeren voor de leer van Nanak.

Een klemmende stilte volgde op deze woorden. Govind Singh stond voor hen, onbewegelijk als een steenen beeld en streng als een godsgericht.

Drie minuten lang stond hij daar en de menigte onder hem was even roerloos als hij zelf. Toen, langzaam, weifelend nog en slechts halfbegrijpend, stond een jongeling op, een jonge man in de kracht van zijn jeugd. Het witte hemd hing los om zijn sterk en soepel lijf. Hij schreed door de menigte, er lag een glimlach op zijn mooi, bronskleurig gelaat. En achter hem schreed een tweede jonge man en een derde volgde, een vierde, een vijfde. Zij bestegen langzaam en plechtig den voet van den berg en stonden voor Govind Singh. Deze keerde zich om, zonder een woord te spreken, en liep naar zijn tent. De vijf mannen volgden. Zij verdwenen achter den witten voorhang. En opnieuw hing er een stilte over het dal, een ademlooze stilte. De zon scheen recht op des goeroe's tent, er spatten vonken van licht rondom den top en de kale rotsen glommen en vlamden in de scherpe stralen.

En opeens, onder het tentdoek door, begon een beweging, een smalle stroom vloeiende traag naar de vooruitstekende rotspunt, hij werd breder en sneller, hij

glinsterde en walmde in het heete licht en weldra lekten de eerste druppels van een licht-rood bloed langs den gekartelden rotswand. Nu viel het bloed in een zachten straal ergens op het droge zand van den bergvoet, waar zich een klein, rood meertje vormde, dat wijder en wijder werd, tot het uiteenvloeiende in dunne stroompjes, die de hurkende menigte naderden en den zoom der witte gewaden bevleekten.

Toen kwam een tweede stroom van bloed van onder het tentdoek te voorschijn en daarnaast een derde, een vierde en een vijfde. Van uit vijf bronnen vloeiende het warme bloed langs den bergwand, het vormde stralen, die neerspatten in vijf meren van bloedmodder. Toen de laatste druppels, traag en krachtloos, op den bergvoet vielen, verscheen de gedaante van Govind in het volle licht. Zijn oogen schitterden, maar de kleur van zijn gelaat was vaal en geel. Zijn handen dropen nog van bloed en zijn witte gewaad was op talloze plaatsen rood gevlekt.

Er was andermaal een doodsche stilte en hij riep:

- Is er nog iemand onder U, die den moed heeft, zijn leven te geven voor de waarheid?

En toen, als één man, rees de menigte omhoog en allen, zonder één uitzondering, riepen:

- Ja, ik, ja, ik.

Zij schreden, zij liepen, zij sprongen naar boven, er was een strijd wie zich het eerst zou mogen offeren. Toen, terwijl allen verzameld stonden en te hoop voor de tent van Govind, schoof de goeroe het doek van den ingang terzijde.

En daar, in het schemerdonker, zaten de vijf mannen gehurkt naast elkaar en leefden. Op den kalen rotsgrond lagen vijf geiten met afgesneden kop.

En Govind Singh richtte zich op in zijn volle lengte, zijn stem golfde over de duizenden:

- Ik heb U op de proef gesteld. Sterft niet als geiten, maar sterft als mannen, strijdend voor uw geloof.

En deze duizenden vreedzamen, wien Govind Singh,

in één oogenblik van doodsverachting, de waarde van het vruchtbaar offer geleerd had, werden de eersten van het verschrikkelijke en onoverwinlijke leger der Akali Sikhs, dat beroemd is in de geschiedenis van het onmetelijke Indië.

Mijn vriend Lie wan kie

Dit is Lie wan kie, de bonthandelaar uit het noorden. Hij is niet klein en niet groot. Hij heeft het gewone gezicht van den Chinees, grooten mond en breeden neus, hooge jukbeenderen, smalle spleetogen, maar de blik daarin is warm en verstandig. Ik weet weinig bijzonders van hem, maar ik ontmoette hem in Singapore, drie maal in twee dagen, bij toeval.

Het eerst op de North-Bridge-Road, in het Chineesche gedeelte. Hij had een open toko, waar bont hing, in velerlei soorten. Hij hield mij aan. Of ik iets koopen wou? Ik vroeg zijn naam, vanwaar hij kwam.

Lie wan kie, uit het noorden. Gevlucht voor de Japanners uit Shanghai.

- Was het erg daar, Lie?

- Het was verschrikkelijk, toean.

Lie wan kie werd stil en klein.

- De vrouw is er nog, zei hij zacht, en twee zonen.

- Zij zullen komen, Lie, wacht maar.

Mijn blik viel op een bont van witte Chineesche konijnen. Ik nam mijn tropenhelm en legde die op tafel.

- Kijk, Lie, zei ik en wees op den rand van mijn helm, wanneer de Japanners komen tusschen de heuvels van het groote rijk van het midden en zij verslaan de Chineezzen, die vanachter den berg komen - ik wees op de bol van mijn helm - en zij gaan verder, dan komen, voor zij de helft van den berg zijn gepasseerd, andere Chineezzen en weer andere. Jullie krijgersvoorraad is onuitputtelijk en bergen zijn er duizenden.

Ik gaf deze eenvoudige instructie met dezelfde woorden en dezelfde gebaren als ik ze had gekregen van Tjie a bie uit Soerabaia, die er onder zijn rasgenooten den roem mee had verworven een groot strateeg te zijn. Ook Lie was zichtbaar getroffen.

Wij zwegen een poos. Ik richtte mijn blik opnieuw op het witte bont en ging erheen. Het voelde zacht aan tegen mijn handen en mijn wang. Lie glimlachte.

- Is het niet mooi, toean?

- Het doet mij denken aan mijn land, Lie, aan de sneeuw, die 's winters op de wegen ligt, op het veld, op de bosschen. Het doet mij denken aan mijn kleine dochtertje, dat zeer blank is en zeer blond en dat daarginds, verweg, in mijn land is. Ze zijn heel mooi, je witte konijnen.

Ik ging heen. Lie's wijze glimlach, uit veel leed gewonnen, volgde mij. Ik liep wat rond door de inlandsche wijken, maar het werd te heet. Op de second floor van den Robinsonbazar, waar de blanken van Singapore samenkomen, voelde ik mij dubbel eenzaam. Ik nam een taxi en reed den berg op, naar Cap Road House. In de verte lag de zee, roerloos. Hier en daar een stoomer, nauwelijks merkbaar bewegend, een enkele prauw met fantastische zeilen.

Toen het avond was, stond ik onder de kleurrijke illuminatie van Happy World, een van de luna-parken in Singapore. Ik keek verwezen naar een man op een hooge stellage, die zijn doodsprong voorbereidde. Het was zinloos. Overal lag de schaduw van het leed. Ik voelde hoe iemand naar mij keek. Het was Lie wan kie. Hij stond met zijn rug naar de obscure dancing, waar meisjes van alle slag zich aanbieden: Chineesche, Maleische, Siameesche, halfbloeden en verlepte Françaises. - Wat doe jij hier, Lie? vroeg ik verbaasd.

- Ik wacht om te zien wie haar meeneemt. Als het een Japanner is....

Zijn oogen werden donker. Hij tastte in de zak van zijn wijde, witte pyamajas.

- Je bent dwaas, Lie, waarom houdt je haar niet thuis? Hij glimlachte weer.

- Dat gaat niet toean, zij wil. Zij wil geld sparen voor den overtocht van haar moeder en broers.

- Wat verdient zij per nacht?

- Een halve dollar, misschien, op z'n hoogst.

Ik dacht na. Er was alleen mijn hotel wat ik betalen moest, een paar dollar consumptie. Ik nam een briefje van tien.

- Hier Lie, zei ik, haal haar uit de tampat, dit is voor twintig dagen, voor twintig nachten eigenlijk. Dan heb je zoo lang rust en wellicht vind je in dien tijd ander werk voor haar, beter werk. Tabeh.

- Tabeh, zei hij en glimlachte.

's Anderendaags 's middags ging mijn boot. Ik hing over de reeling en keek naar de dwaze tafereelen, die de Engelsche kolonisten ophangen bij elk afscheid. Zij drinken whiskey kering uit de platte flesschen, die zij zelve meebrengen en als de gong gaat ten teeken dat de bezoekers moeten vertrekken, rukken zij elkaars dassen af, gooien hoeden in het water en beschadigen kleedingstukken.

Matrozen begonnen de loopbrug los te maken. Op dat oogenblik kwam Lie hijgend de kade oploopen, een pak onder den arm. Hij keek omhoog en zag mij. Het was te laat. De matrozen hielden hem tegen. Maar hij stormde de loopbrug op, wierp mij, halverwege, het pak toe en verdween. Ik had geen tijd hem iets te zeggen of te vragen. De muziek speelde op het tweede dek: sag' zum Abschied leise Servus....

De kabels lieten los, het anker werd geheschen, er kwam een snel breeder wordende gape tusschen kade en schip.

Temidden van het gewoel van wuivende handen en lachende of schreiende gezichten, zag ik den glimlach van Lie wan kie. Ik woof, hij woof niet terug.

Toen de kade niets meer was dan een rechte lijn in de verte, een horizon, ging ik met mijn pak naar de hut. In het smerige, grauwe papier zat een bontje van witte, Chineesche konijnen, uit het noorden.

Er lag een briefje bij, waarop, met potlood, stond gekrabbeld: boeat nonni toean poenja, voor uw dochttertje.

Een nacht op Nonkodjadjar

Het was vlak voor den regentijd. Met ongeduld, geprikkeld en overspannen, wachtten allen de komst van den west-moesson, die regen brengen zou en, met den regen, verfrissing en verademing. Maar de regens kwamen niet. Allen, de blanken met langere en kortere tropenervaring, de inlanders, de Chineezen en andere kleurlingen waren het hierover eens dat men sinds menschenheugenis niet meer zoo'n lange, zoo'n benauwende, zoo'n verschroeiende kentering had meegemaakt. Men leefde niet meer. Men onderging het leven als een kwelling, waarin men zich werktuigelijk bewoog, waarin men, loom en nauwelijks bewust, zijn werk deed. Toen ik op een avond van kantoor kwam, doodelijk afgemat en 'trempe', vond ik op mijn platje Pieter Uythoorn, een ouden makker, dien ik echter slechts zelden zag. Hij lag uitgestrekt over twee rieten stoelen en had naast zich een grooten tumbler van mijn voortreffelijke djeroek-limonade, waarin ijsblokjes dreven.

- Kijk eens, je djongos heeft mij uitstekend ingericht, riep hij mij toe, toen ik uit mijn auto stapte.

- Het is je gegund, Pieter, wees welkom, antwoordde ik, maar vergeef me, wanneer mijn vreugde over het weerzien een beetje getemperd wordt door deze vervloekte hitte, die geen draad aan je lichaam droog laat en waarin je hersens verweken.

- Kom, kom, zoo erg is het niet, antwoordde Pieter, een mensch went aan alles.

- Je hebt makkelijk praten, jullie daar in de bergen hebt niets te lijden en als je eens voor een paar dagen in de stad afdaalt, dan heb je zooveel reserves.... Enfin, wacht even tot ik een bad heb genomen, dan kan ik je wellicht beter te woord staan.

Ik haastte me naar de achtergebouwen, wierp m'n natte kleeren in een hoek en liet de stralen van een lauwe douche over me heengaan.

Een half uur later zat ik in een frisch hemd en een lichte, flanellen pantalon naast mijn vriend op het platje.

Uit het gesprek bleek, dat Pieter eenige dagen voor zaken in Soerabaia zou blijven.

- Weet je wat, riep hij opeens, ik heb een uitstekend idee. Zoolang ik hier blijf, ruilen wij eenvoudig van woning. Jij gaat naar mijn huisje op Nonkodjadjar, waar het heerlijk koel is, en ik betrek, als wachter, deze villa.

Ik was een en al oor. Dat ik daaraan niet eerder had gedacht! Een paar dagen de bergen in, in afwachting van de regens, die nu toch spoedig komen moesten. De meest simpele oplossing, maar zoozeer houdt de kentering ons in haar macht, dat wij tot de meest eenvoudige denkactiviteit niet meer in staat zijn.

Het was stil in den handel, er ging tengevolge van de hitte zeer weinig om en nog dienzelfden avond had ik de noodige maatregelen genomen dat tijdens mijn korte afwezigheid op kantoor alles zijn normalen gang kon gaan. En den volgenden morgen, in alle vroegte, vertrok ik, met Panih, mijn trouwen en bekwamen chauffeur.

Hoe hooger wij stegen langs de kronkelende bergwegen, des te hooger ook begon de levensvlam in mij te stijgen. De koelte van den bergwind verfrischte op weldadige wijze mijn hoofd, mijn oogen, mijn heele lichaam, en toen wij in Nonkodjadjar aankwamen, had ik het gevoel alsof ik van een zware ziekte genezen was. Zingend liep ik door het vriendelijke huisje van Pieter Uythoorn. Ik stuurde, van louter vreugde, zijn bedienden naar de kampong en gaf hun een dagje vacantie.

Ik besteedde dien ochtend aan wandelingen in de prachtige natuur van het bergdorp. Toen ik tegen den middag thuis kwam, op de vlucht voor de steeds hooger stijgende en feller brandende zon, die zelfs de koele atmosfeer der bergen verraderlijk weet te doordringen, trof ik tot mijn verrassing den ouden, grijzen pastoor van Nonkodjadjar, een Pater Carmeliet, dien ik hier bij Pieter reeds eenige malen ontmoet had.

- Ik schaam me, pastoor, dat niet ik U, maar dat U mij

bezoekt, zoo begroette ik den vriendelijken ouden man, maar gelooft U mij eerlijk, ik was voornemens U vanmiddag een visite te maken.

- Niks, niks, weerde de pastoor af, ik hoorde van mijn personeel - o, die kabar angin - dat U hier was. En wat doet men al niet om eens wat nieuws uit de stad te hooren.

Nu, ik vertelde hem al het nieuws dat ik wist, wij haalden herinneringen op uit vroeger tijden, aan gemeenschappelijke vrienden en kennissen, in Indië en in het moederland.

- En hier in de bergen, pastoor, vroeg ik, is hier alles bij het oude?

- Alles, antwoordde hij, wij leven als in de eeuwigheid. Iedere dag is gelijk aan den andere, even mooi en helder, en gebeurtenissen.... ach.

Ja, toch, één ding moet ik U vertellen. We hebben sinds eenige maanden een inlandsche vrouw die mata gelap is of minstens sakit hati. Haar man is onlangs gedood bij een gevecht met een amokmaker op de markt van Pasoeroean. De vrouw heeft zich het verlies ontzettend aangetrokken, ze loopt rond als een schim, spreekt met niemand en doet allerlei dwaze dingen.

We spraken nog een poosje over dit merkwaardig geval. Maar de tijd liep naar het middaguur en de brave pastoor maakte aanstalten om naar huis te gaan. Ik riep Panih en liet den wagen voorrijden. De oude man protesteerde zwakjes, hij kon die paar honderd meter wel loopen. Maar het was inmiddels erg warm geworden en ik stond er op, mijn grijzen vriend naar huis te brengen. Onderweg stootte hij me plotseling aan.

- Kijk, daar loopt Sitih, fluisterde hij, de vrouw die sakit hati is. Terzijde van den weg zag ik een nog jonge en mooie inlandsche vrouw, die staan bleef en opzij keek naar de auto, die langzaam den berg op reed. Zij richtte een schuwen blik op den pastoor en een oogenblik later keek ze ook mij aan. Ik zag hoe haar gestalte zich eensklaps uit zijn gebogen houding oprichtte. Het

was of haar blik zich door mij heen boorde als de blik van een roofdier. Een koude rilling liep over mijn rug en ik was blij toen de krankzinnige vrouw zich met een snellen, katachtigen sprong omwendde en het hoge rietgras invluchtte.

- Zag U dien blik? vroeg de pastoor.

- Ja, dat is erg, zei ik, de blik van een krankzinnige. Maar ze is zeker gevaarloos?

- Volkomen gevaarloos, U hoeft niet bang te zijn, lachte de oude man. Hij gaf mij een hand en stapte uit voor zijn kleine pastorie.

Dien middag bracht ik door, lezend op de koele voor galerij van Pieter's huis. De eindelooze stilte om mij heen was weldadig, zij vormde een heerlijk contrast met het drukke lawaai, dat mij in Soerabaia zoo mateloos kon enerveeren. Toen de korte schemering inviel en daarmee een koelte als van een Europeeschen lenteavond, besloot ik nog een paar uur te wandelen. Ik beklom den top van den berg op welks helling Pieter's huisje lag en keek uit over de sawah's in het grijze avondlicht, dat in het westen was roodgekleurd door de ondergaande zon. Een kwartier later was het nacht, een heldere, lichte tropennacht, vol koelte en zoete geuren van melatti en jasmijnen. Ik naderde een bosch van palmboomen en zette mij neer, met den rug tegen een der rechte, gladde boomstammen. Ik zat daar nauwelijks, toen ik opschrok bij het zien van een donkere gestalte, die eenklaps naast mij oprees. Ik was ongewapend en balde mijn vuisten, op het ergste voorbereid. De gestalte dook echter weer ineem en hurkte naast mij neer. Ik herkende nu duidelijk de mooie jonge vrouw, die de pastoor mij gewezen had: de krankzinnige Sitih.

Met een zachte stem, in zeer beschaafd maleisch, begon ze mij aan te spreken en ik luisterde met stijgende verbazing en ontroering naar de dingen die ze mij zeide. - Lieve man, ik heb altijd geweten, dat er iets groots in U schuilde en dat Allah heerlijke dingen met U voor-

had. Uw ziel is nu overgegaan naar het lichaam van een blanke. Ik zag het, toen ik U vanmiddag ontmoette. Uw blik herkende ik. Zeg mij, of ook gij mij hebt herkend. Zij zweeg. Klaarblijkelijk verwachtte ze van mij eenig antwoord en dus stamelde ik: goede Sitih, ik ben je man niet. Ik ben een blanke heer uit Soerabaia en ik ben nimmer getrouwd geweest. Zet die dwaze gedachte van je af.

- Zie, deels herkent ge me, goede man, ging de vrouw voort met haar eentonige zachte stem, want ge kent mijn naam, maar deels is Uw ziel nog verduisterd van de lange reis door het land des doods. Ik zal op U wachten tot Allah U geheel en al het bewustzijn heeft teruggeschonken. Ik zal wachten, lieve man, tot gij mij weer tot U zult nemen. Zij zweeg opnieuw en ik begon kalmeerend tot haar te spreken. Ik wist wel dat van het geloof der mohammedaansche Javanen de zielsverhuizing een der voornaamste punten is. Op dit stuk trachtte ik dus niet haar tot mijn inzichten te overtuigen. Maar ik zeide, dat de ziel nooit kon overgaan in het lichaam van een volwassene en dat ook een Javaansche ziel in het lichaam van een blanke niet past. Ik zeide haar, dat ik volkomen helderheid had over de vraag wie ik was en dat ik altijd dezelfde gebleven was die ik geweest was. Zij hurkte zwijgend naast mij en glimlachte. Ik had het gevoel, dat zij niet eens lette op mijn woorden. Zinloos bleef zij mij aanstaren met dien vreemden, onverstoorbaren glimlach. Een wonderlijk gevoel van vrees en onbehagelijkheid beving mij. Ik stond snel op en liep met groote passen naar Pieter's woning. Als een schaduw volgde mij de krankzinnige vrouw. Ik ging in huis, sloot de deuren en kleepte mij uit in de slaapkamer. Geen geluid was in en om het huis. Panih sliep waarschijnlijk in de garage naast mijn auto. Vóór ik in bed stapte keek ik uit door het raam in den helderen nacht. Voor de tweede maal schrok ik hevig. Vlak voor mij, onder het raam, zat de vrouw, het glimlachend gelaat naar mij toe gewend. Ik had te kiezen tusschen twee dingen:

een slapelozen nacht door te brengen in aanwezigheid van die vrouw die mij haar man waande, of het raam en de luiken te sluiten en af te zien van de verfrissende koelte der berglucht.

Ik deed het laatste. Maar zelfs toen kon ik den slaap niet vatten. Ik woelde in bed, stond op, liep door het kleine kamertje, waar het nu spoedig benauwd werd, ging weer op bed liggen, maar ik kon geen rust en geen slaap vinden. Bij het eerste licht van den morgen wierp ik venster en luiken open. Nog steeds zat daar de vrouw en keek mij aan met haar verdwaasden lach. Ik riep Panih, ik liet mijn koffers weer inpakken. Ik nam zelfs den tijd niet om een kop koffie te nuttigen. Panih deed, niet zonder uitingen van verbazing, hetgeen ik hem opdroeg en een half uur later stond de auto voor het huis.

Een laatste maal keek ik uit het raam van de slaapkamer: de vrouw was verdwenen. Bijna had ik besloten toch nog te blijven, maar de gedachte dat het gebeurde zich den komenden nacht kon herhalen, gaf den doorslag. Ik stapte in de auto en wij reden weg, ditmaal bergafwaarts. Bij de eerste bocht, die de weg van Nonkodjadjar af maakt, hoor ik opeens het krassen van de remmen. De auto maakt een felle wending naar rechts en ontsnapte ternauwernood aan een botsing met een der zware tamarindeboomen langs den weg.

- Ben je gek geworden? riep ik Panih toe, toen de auto stil stond en ik, bevend als een riet, uitstapte.

Panih stond daar naast de auto, bleek, voor zoover zijn donkere huid dat toeliet.

- Panih is een goed chauffeur, zei hij verontschuldigend. Panih heeft geen ongeluk gemaakt, maar die vrouw sprong opeens voor den wagen. Nu zag ik midden op den weg een Javaansche vrouw staan. Het was Sitih. Ik liep naar haar toe en bleef haar eenige oogenblikken sprakeloos aanzien. Zij had den zelfden wezenloozen glimlach op het gelaat, maar mijn medelijden met haar was geweken. Ik had mij moeten beheerschen, maar de

spanning van zooveel angstige oogenblikken, de vermoeidheid wegens den slapeloozen nacht, de ergernis over mijn verstoorde vacantie, dat alles bracht mij eenklaps tot razernij. Ik pakte de vrouw krachtig bij een arm en stortte alle maleische scheldwoorden over haar uit, die ik kende. Ik vloekte en raasde en tierde wel tien minuten lang en toen ik ophield merkte ik dat de glimlach van haar gelaat was verdwenen.

Zij week eenige passen terug, maakte een slamat en zei heel zacht:

- De toean moet niet boos zijn. Ik dacht dat de ziel van mijn armen Said in den toean gevaren was, maar nu ik den toean heb hooren vloeken, nu weet ik dat ik mij heb vergist.

Zij zei misschien nog meer, maar ik zat alweer in den wagen en we reden naar beneden. Ik had een heele poos noodig om eigenlijk goed te beseffen wat Sitih mij had gezegd. En toen steeg mij opeens het schaamrood naar de kaken. Met overreding had ik haar niet kunnen overtuigen, maar mijn Europeesche heftigheid had haar eenklaps genezen van den waan, dat ik haar 'goede man' zou zijn.

De brief

Soms noemden zij hem: toean sergeant. Dat was wanneer hij in een toestand verkeerde, diende inlanders niet begrepen en vreesden, als hij met slingerpassen door den kampong liep, bezopen, maar nog juist in staat zich naar huis te begeven.

Dat huis was een lage bilikwoning, te onderscheiden van die der inlanders enkel door de houten betimmeringen links en rechts, en de met koper beslagen deur, die Rietstra daar zelf had aangebracht.

Op het erf liepen kinderen, half naakt en even bruin als elders in de kampong. Rietstra was er ook volstrekt niet van overtuigd, dat het zijn kinderen waren. Ten eerste sliep hij zelden met Sarinah, ten tweede had zijn Friesche stugge natuur haar al gewantrouwd toen zij nog zijn baboe was op Tjimahi.

Hij had haar getrouwd vooral om verzorgd te zijn, om niet al te zeer te worden bedrogen, op de tweede plaats slechts om, nu en dan, een veilige bijslaap te hebben. Hij hield niet van Sarinah, maar toch ergerde het hem, wanneer een slampamper als Amari op zijn erf rondhing en grapjes met haar maakte in dat snelle, schrille Javaansch, dat hij nog steeds niet goed kon verstaan. Dat ergerde hem zooals ten slotte alles hem ergerde in deze verdoemenis van een kampong: de hitte, de vieze geuren, de luizen, de sirih, het lawaai, het gegok iederen, iederen avond op het voorgalerijtje van den Chinees, vlak tegenover zijn woning.

Omdat alles hem ergerde, dronk hij. Niet vaak, eenmaal per week slechts, als hij zijn pensioen ging halen in de stad. Doch dan deed hij het ook geducht, hij liet zich dan volloopen, boordenvol. Het begon in de oude cantine, waar de pait 12 centen kostte, een bel jenever zoo groot als een portglas. Hij dronk er drie. Dan zakte hij af naar den 'dikke', die alleen maar bier dronk. In dienst hadden ze het niet zoo best kunnen vinden; nu voeren ze in het zelfde schuitje, beiden getrouwd met een bruine, beiden gevreesd en gehaat in de kampong, beiden vervuld van een groot, schoon moeilijk

te omschrijven, heimwee naar het vaderland, dat zij nimmer zouden weerzien en beiden één dag per week vergetelheid zoekend in den drank.

Zij zaten dan tegen elkaar te praten of eigenlijk tegen zichzelf, want de een kende al lang het verhaal van den ander, zij wilden enkel hun herinneringen verlevendigen door ze te formuleeren. Rietstra sprak over Oldeboom, over het manufacturenwinkeltje van zijn moeder, waar, sinds geruimen tijd, de zwager ingetrokken was. Het was nu alweer lang, heel lang geleden, dat hij het doodsbericht van zijn moeder ontvangen had. Het was nog vòòr Tjimahi geweest. Toen was hij sergeant, inderdaad, een flink sergeant, die zijn plicht kende, een recht man met een fieren knevel. Maar dien avond had hij zoo onmatig gedronken, hij had zulke gekke dingen gedaan, ze stonden hem nog maar vaag in het geheugen, dat hij denzelfden nacht nog was gearresteerd. De krijgsraad had hem gedregradeerd tot brigadier. Dat was het beslissende feit geweest in Rietstra's bestaan.

Hij verhuisde van de onderofficierskamer naar de groote zaal, hij werd een man, die zijn plunje verwaarloosde, die het hoofd liet hangen, die zich langzaam verslaafde aan de alcohol. Zijn illusies waren gebroken. Het waren nochtans simpele en bereikbare illusies geweest: de onderluitensknoopen, en dan misschien heel misschien, het huwelijk met het over buurmeisje van Oldeboorn. Toen kwam Tjimahi. Hij nam Sarinah, hij geraakte steeds meer aan den drank, vergrijsde en nam zijn ontslag.

Zoo simpel, zoo grauw als het begin van dit leven was geweest, zoo simpel en zoo grauw zou het einde zijn. Een vreugdelooze jeugd, een mislukte militaire carrière, en een langzaam uitdooven in den blubber van het kampongerf.

Soms leek Rietstra een vredig man, die in zijn lot berustte. Hij zat dan op zijn rieten stoel in de schaduw van een waringin en speelde met zijn kleine bruine

kindertjes. Hij gaf ze ieder een mandiebakje en strooide een twintigtal ramboetans over het erf. Wie hem de meeste in zijn bakje terugbracht, mocht er één opeten. Soms ook vertelde hij hun verhalen, in zijn eenvoudig Maleisch. Hij had het, na vruchteloze pogingen, al opgegeven hun zijn eigen taal te leren. Dat ging niet in de kampong, had Sarinah gezegd, en het ging inderdaad niet. Telkens ondervond hij het passief verzet van zijn omgeving, den angstigen haat jegens hem van de zijde der Javanen.

Het was op een van zijn drinkdagen geweest, een verwoeden drinkdag, dat het lawaai voor het huis van den Chinees, waar de main-main gespeeld werd, een onbegrijpelijk dobbelspel, dat dit lawaai hem te machtig werd. Hij had zijn oud geweer te voorschijn gehaald uit de lange militaire kist, hij had het geladen met een van de drie scherpe patronen, die hij nog bezat, en hij had het gericht op het troepje gebogen ruggen, die hij nog maar vaag kon zien in het avonddonker.

- Toetoe moeloet, brulde hij vanuit zijn stelling achter de haag. Het werd even stil. Dan herbegon het lawaai, heviger dan voorheen, er was iets uitdagends, iets treiterends nu in het gemompel, in het korte gelach, dat niet ophield, dat luider werd. Rietstra's bloed kookte. Hij richtte midden in de vormloze schijf en vuurde. Maar op dat oogenblik trok een hand zijn kolf omlaag, de loop kwam bijna verticaal, het schot ging hoog over de kampong heen, de lucht in. Onmiddellijk stoven de donkere gedaanten uiteen, het werd onheilspellend stil in de kampong, en men hoorde alleen het geluid van een hand, die op bloot vleesch sloeg en Rietstra's overslaande stem:

- Als ik schiet, dan schiet ik, verdomme. Bemoei jij je met je negers van kinderen, zoeloe-aap, zoeloe-aap. Het klonk komisch in de verbijsterende stilte, dit zelfverzonnen scheldwoord, zonder zin, tien- twintigmaal herhaald onder het kletsen der slagen en in een zelfde tempo. Maar den volgenden dag werd Rietstra opge-

bracht door een hoofdagent. Hij kwam voor den landrechter. Hij zei:

- Er was zoo'n helsch lawaai, dien avond, ik heb maar eens in de lucht geschoten, om wat rust te krijgen.

Het was al donker geweest, dus waren er geen ooggetuigen. Slechts Sarinah werd gehoord. Zij bevestigde Rietstra's verklaring. Hij werd vrijgesproken na een strenge berisping.

Onder het naar huis gaan besefte Rietstra pas, dat Sarinah hem er voor had behoed een moordenaar te worden, dat zij hem van een levenslange gevangenisstraf had gered.

Maar Rietstra had verleerd zijn dankbaarheid te bewijzen. Hij ging eens zitten in zijn rieten stoel, keek haar aan en grijnsde zijn bruine tabakstanden bloot onder zijn machtigen knevel. Den volgenden betaaldag sloeg hij den 'dikke' over, hij kocht een groote flesch zoete voorburg en kwam vroeg thuis. Sarinah keek hem verbaasd aan. Hij zei niets, trok de flesch open, nam twee glazen, ging zitten en beduidde zijn vrouw, dat zij zich aan zijn voeten zou neerzetten. Sarinah dronk stevig mee. Toen de flesch op was, kon Sarinah niet meer tot bedaren komen van het lachen. Zij klom op Rietstra's schoot en streelde hem of hij een poes was. Dan nam ze een kleurige sarong en danste een tempeldans, dien ze als klein meisje geleerd had. De kinderen kwamen erbij en dansten mee; het werd een vroolijke dag in den huize Rietstra.

En de oude soldaat besloot Sarinah voortaan tot gezellin te maken van zijn drinkdagen inplaats van den 'dikke', die hem al lang verveelde.

Het zal twee maanden zijn geweest na het schot, toen de brief aankwam, die de laatste groote emotie werd in het leven van brigadier Rietstra.

Het was op een morgen toen de bode binnenstapte en den brief voor Rietstra neerlegde, die juist bezig was zijn ochtendrijst met droge visch te eten.

De brigadier keerde de enveloppe om en om en herken-

de eindelijk het handschrift van zijn zuster, die hem al jaren niet meer geschreven had. Hij beheerschte zijn nieuwsgierigheid, nam nog een lepel rijst en scheurde het couvert voorzichtig open.

Hij las:

Waarde broer,

Tjerk's vader is de vorige maand gestorven. Wij hebben nu wat geld en wat over van de zaak en willen rustig gaan wonen. Tjerk wou naar Sneek, alsdat daar zijn broer woont en we kunnen een goedkoop en aardig huisje krijgen.

Je weet we hebben geen kinderen en nu dachten we zoo, dat jij wel in het winkeltje kon trekken. We kunnen je het reisgeld wel sturen en betaal je ons telkens wat af van de winst van de zaak. Ank van de overkant is ook nog altijd vrij en praat veel over je.

Zie maar eens en gegroet van je zuster

Maria.

Rietstra legde den brief op tafel. Hij voelde zich duizelig worden. Het gedroogde vischje, dat nog over was, begon te stinken, dat hij er van walgde. Hij moest naar buiten, maar de vroege ochtendlucht was al broeierig van de zon, die den nachtrege verdampde. Hij liep zijn erf over en herinnerde zich plotseling, dat hij den brief vergeten had. Snel haalde hij hem op, duwde de kinderen opzij, die om hem heen drensden en liep de kampong in. Hij liep zoo ver, als hij in jaren niet meer geloopt had. Hij kwam aan de haven, stak het kleine strandje over en zette zich neer in het zand. Vóór hem lag de zee, een groot, glinsterend vlak in de feller wordende zon. En uit die gouden zonspiegeling doemden voor Rietstra visioenen op, zoo grootsch en zoo verrukkelijk, dat zijn oogen nat werden van ontroering. Hij zag zich zitten in de kleine achterkamer van het winkeltje van Oldeboorn en naast hem zat Ank Tiene-

man. In een box speelde een kleine jongen, blank, zeer, zeer blank. Van voren klonk een belletje. Ank stond op en zei:

- Ik zal wel even.

Alleen gelaten ging hij naar de box en speelde met den kleinen jongen. Als Ank terug kwam, zat hij weer in zijn luien stoel achter de krant en las.

's Avonds. Er kwamen vrienden op bezoek, oude vrienden, vrienden van school. Dan zat Rietstra daar, onder een goed glas Hollandsch bier, terwijl het vuur in den haard knepperde en deed prachtige verhalen over aanvallen op bentengs, over het leven in de kazernes, over de viezigheid van de kampong, over de honderden afschuwelijke ziekten. En allen zaten gespannen te luisteren en Ank glimlachte maar, van vreugde, dat zij een man had, die zooveel wist.

Of zij wandelden 's avonds langs de oevers der meren of reden schaats in den winter en hij leerde zijn zoontje schieten met een propgeweer. En hij teekende Javaantjes voor hem, ommuurde kratons, een wegje door het oerwoud, woeste kali's onder eindeloze lianen.

Het werd middag, de zon scheen recht en gloeiend op het strandje en nog zat Rietstra te droomen.

Eindelijk wekte hem de honger. Hij liep naar huis en at zwijsend zijn nasi tim. Dien middag ging hij naar den 'dikke'. Toen hij na twee uur en zes glazen bier vertrok, was de brief nog maagdelijk, hij had hem niet laten zien.

De volgende betaaldag kwam. Rietstra dronk zijn drie paits in de cantine, kocht een grootere flesch voorburg dan gewoonlijk, ging naar huis, riep Sarinah, liet haar niet zooals anders aan zijn voeten, maar tegenover hem op een stoel plaats nemen en begon het volgende, korte gesprek:

- Sarinah, kind, jij hebt je goena-goena en ik heb de mijne. Haal van achteren het mes, waar je de groente mee hakt, om mijn nasi-tim te maken.

Sarinah keek hem verbaasd aan met haar goedige,

domme oogen, begon te gichelen, maar gehoorzaamde, toen zij zag, dat haar man ernstig bleef.

Zoodra zij terug was en het hakmes op tafel lag, vervolgde Rietstra:

- Hier, Sarinah, is een brief, die schatten waard zou zijn, maar jij maakt hem waardeloos. En daarom moet jij hem vernietigen, jij moet hem als het ware absorbeeren. Onder het laatste woord, dat hij maar onvertaald liet, was Rietstra begonnen den brief met het hakmes te bewerken. Hij stond over de tafel gebogen en werkte alsof het zijn leven gold. Na een tiental minuten was er van den brief niets meer over dan zeer kleine snippertjes, vezeltjes, atomen. Hij nam een bierglas, vulde het half met voorburg en wierp de snippers er in, die zich snel oplosten in het roode vocht. Plechtig reikte hij Sarinah het glas, die bevend van angst stond toe te zien. Met kleine slokjes spoelde zij den brief naar beneden. Toen de laatste druppel verdwenen was, nam Rietstra het glas terug, zijn oogen schoten vuur. Hij kwam dicht bij de bruine vrouw staan, pakte haar beide ooren beet, de handpalm vast tegen haar kaken gedrukt, hief haar drie malen op van den grond, rukte en schudde haar door elkaar, liet haar dan neervallen op een stoel en zei:

- Zoo is het goed, Sarinah, geef mij mijn borrel.

De man met den hoed

Tijd van groote ontroeringen, de jeugd! Waar ging ik heen en waar kwam ik vandaan, met dien trein, waarin ik hem voor het eerst ontmoette?

Ik had een week gelogeed in het noorden des lands, bij een vriend, op een vorstelijk buiten met gazons en een vijver en bosschen. In die gastvrije woning had ik de eerste schuchtere en onschuldige jeugdliefde beleefd, die mijn gansche wezen vervulde. Mijn hart zong en mijn hart weende, in één rythme met het treurige zingen der wielen. Ik keerde terug naar de kostschool, die in mijn herinnering ligt als een oase, de groote, koele, grazige vlakte, omgeven door de gevaarlijke bergen van het leven, die ik spoedig beklimmen zou. Drie maanden scheidden mij van het groote examen, dat de drempel zou zijn naar een nieuw leven, waarnaar ik verlangde en waarvoor ik vreesde. Met den weemoed om het afscheid van mijn vriend en zijn zuster vermengde zich reeds de weemoed om het afscheid van mijn jeugd, van dat tehuis der groote en vrome ontroeringen. Van deze gevoelens vervuld zat ik in den hoek van mijn coupé en staarde droefgeestig naar de wegglijdende landschappen. Dan nam ik uit mijn binnenzak het boekje met moeilijke Latijnsche woorden, waarvan ik mij te pas en te onpas bediende. Altijd en overal droeg ik het bij mij. Zelfs tijdens de wekelijksche oefeningen, die ik bijwoonde als vrijwilliger bij den Kaderlandstorm lag het geborgen in mijn broodzak! En als ik de wacht had betrokken in de hoofdweerstandstrook en mijn posten had uitgezet of als de ransels waren afgehangen en rust langs den weg werd gehouden, als ik wachtte op mijn beurt bij het schijfschieten, dan kwam het onoogelijke grijze boekje te voorschijn, en begon ik de reeksen opnieuw te lezen, voor de tiende, twintigste, honderdste maal. Al lang kende ik al de woorden van buiten, maar het gaf mij een zedelijke kracht, het verhoogde mijn zelfvertrouwen, het was mij een troost en een voldoening van eer-

zucht in dien schuchteren tastenden tijd, dat het jongen-zijn verleden en het man-zijn nog toekomst is, het telkens weer vast te stellen, dat niet één enkel woordje mijn geheugen ontgleden was.

Aan het vijfde rijtje was ik bezig, toen hij binnentrad. En opeens was het leven in de coupé veranderd. Het oudere heertje, dat tot dan toe had zitten sluimeren in de lentedon, het meisje, opgesmukt en frivol, dat verdiept was geweest in een goedkoop romannetje, de oudere dame, die recht voor zich uit staarde en naar niemand keek, ikzelf, wij allen schoten in een andere houding. Het was of wij uit een droom werden opgewekt, waarin wij, ieder voor zich, waren gedompeld geweest, om nu, onder zijn leiding, een gemeenschappelijk leven te beginnen, alsof een gemeenzaam doel, een gemeenzame geestdrift ons bezielde. Zijn binnenkomen was als een alarm, als een verkwikkende zeewind, als een meeslepend volkslied, opwindend en verleidelijk. Hij was een berg. Een demi-saison hing los en breed om zijn geweldige lichaam en wij allen keken recht omhoog, toen hij daar eensklaps tusschen ons stond, midden in de coupé, het hoofd boven het bagagenet uit.

Hij zag het geverfde, frivole meisje en lachte. Het was geen glimlach of een heimelijke liefkoozing der oogen, hij lachte luid op en hartelijk, het echode tegen de beide ramen, een lach als een orgel met uitgetrokken registers in alle octaven. Toen hij eindelijk klaar was met dien geweldigen lach, zette hij zich vlak tegenover het frivole meisje en lachte nogmaals, nu zachter.

- Dat noem ik geluk, riep hij, wat een gezelschap, wat een schoonheid in een doodnuchtere coupé. Proficiat Hendrik, zeg ik tegen mijzelf, je dag begint uitmuntend. Goedenmorgen, dames en heeren.

Het meisje had haar boek al gesloten en naast zich neer gelegd. Zij keek naar den man met een verbaasden glimlach, niet zonder welbehagen. Maar hij had zich al afgewend naar den ouderen heer, tot wien hij, fluiste-

rend, een paar woorden zei, die ik niet verstond, terwijl hij hem lachend een schaartje aanbood. De oudere heer maakte een beweging van niet begrijpen en werd rood.

- Knip hem af, als U hem niet gebruikt, zei de berg, nu iets luider en wees met zijn blik ter hoogte van de maag van zijn slachtoffer. Wij zagen nu allen, dat aan het vest, een grijs oudeheerenvest, één knoop open stond, waardoor een gaping was ontstaan, die een stuk keurig wit plastron bloot gaf. De oude heer bloosde nog dieper, weerde de schaar af, die hem met steeds meer aandrang werd toegereikt en begon met zenuwachtige gebaren den knoop in het knoopsgat te wringen.

De man, die zich Hendrik noemde, lachte weer zijn bulderenden lach. Dan keek hij mij onderzoekend aan, glimlachte geruststellend, toen hij mijn verlegenheid bemerkte, monsterde de oudere dame, keek liefkozend naar het frivole meisje en zei:

- Zoo, nu is ons toilet in orde, nu kunnen we rustig beginnen.

Toen nam hij, uit een der zakken van zijn enorme overjas een heel klein koffertje, zóó klein als ik voorheen nimmer had gezien. Het leek het meest op een griffelkoker, een langwerpige leeren sigarettenétui, maar het had volmaakt den vorm van een koffer met een hengsel en twee knipsloten.

- Dat is al mijn bagage, riep hij uit, en ik geef U te raden, wat daar in zit.

De belangstelling in de coupé groeide. Zelfs de oudere heer was van zijn schrik en verontwaardiging bekomen en keek met onverholen nieuwsgierigheid naar de leeren griffeldoos.

- Denken jullie maar na en wie het raadt, krijgt een prijs. Ik moet ondertusschen iets anders doen.

Hij verhief zich, werd opnieuw een berg, die zich door de coupé voortbewoog en in de zijgang verdween. Wij keken elkaar aan en glimlachten. Het frivole meisje had een blos op het gelaat gekregen, zij voelde zich

kennelijk gelukkig en bestraalde ons met haar blijdschap. - Ben toch nieuwsgierig wat daar in zit, bromde mijn buurman, de oudere heer, mij toe. Ik knikte.

- Wat kan het nou zijn? zei de niet-frivole dame en haalde de schouders op. Maar op dat oogenblik stond opeens de berg weer in ons midden.

- U haalt de schouders op, riep hij luid, alsof hij kwaad was, hier, pak eens aan en maak het open. Met zijn rechterhand duwde hij het miniatuurkoffertje in de bevende handen der oude dame, maar ook de linkerhand hield hij uitgestrekt en ik zag, dat het meisje daaruit zeer voorzichtig een briefje nam.

Ik kon mijn oogen niet gelooven. Een liefdesbriefje, dacht ik, en hij is pas tien minuten hier, hoe is het mogelijk? Ik kreeg het er warm van, een groote opwinding maakte zich van mij meester en ik nam mij voor dit avontuur met alle zintuigen te volgen.

Voor mij stond nog steeds de man als een wrekende engel, de beide armen uitgestrekt tusschen de twee vrouwelijke wezens. Dan draaide hij zich eensklaps om, viel neer op zijn plaats en commandeerde:

- Maak open!

De oudere dame keek hulpeloos om zich heen. Van mij kon ze geen steun verwachten, de nieuwsgierigheid van mijn buurman was ten top gestegen, zijn blik boorde zich door de dameshandjes naar het étui, en het frivole meisje bestraalde den berg met een liefkoozenden glimlach.

De dame koos de verstandigste partij, zij opende het koffertje.

- Aha, schreeuwde de berg, toen de sloten loslieten en het étui zich opende. Hij was nu ineens weer een en al lachende geestdrift.

- Dat hadden jullie niet gedacht, hè? Een hoed! Ja, waarachtig, een hoed, en wat voor een hoed! Een vilthoed, een prachtige vilthoed, dames en heeren. Kijk hier. Hij graaide naar de kleine rollade, die uit het koffertje te voorschijn kwam, ontvouwde haar en inderdaad,

daar ontpopte zich een mooie, grijs-glanzende vilthoed. De berg zette hem op en lachte een innigen, zelfvoldanen lach. Het ding verloor weliswaar op het geweldige hoofd iets van zijn waarde, het was te klein en stond potsierlijk scheef, maar het was een hoed, een hoofddeksel, dat viel niet te ontkennen.

- Hier, cowboyvorm, riep de berg. Hij duwde de bol omhoog, sloeg de randen naar beneden en zette den hoed op.

- Hier, chique model. De randen gingen omhoog, van voren kwamen twee hollen.

- Hier, deukhoed. De bol zakte in het midden tot een gleuf.

- Hier, schanshoed. Eén rand ging omhoog, één rand diep omlaag, de stand werd schuiner, de oogen van den berg keken verleidelijk in de richting van het meisje. - Hier, weg hoed. Met één ruk haalde hij het ding van het hoofd, vouwde het in tweeën, de randen nu geheel omlaag, rolde het op, deed het in het koffertje. Knip, zeiden de sloten. De berg herviel in een uitbundigen schaterlach. Hij leek niet te bedaren. Maar opeens was hij weer ernstig en keek vragend naar het meisje. Zij knikte bevestigend, met een glimlach.

De onderbroken schaterlach ging voort, er kwamen menschen in de zijgang, om te kijken wat er gebeurde. - Zoo'n hoed, mijnheer, zooiets prachtigs vindt U nergens. Nergens, zeg ik U. Wat is een hoed, wat gebeurt er mee? U hebt een vilthoed, niet waar? Goed, die wordt nat als het regent, die wordt vuil in den trein, in een stoffige straat, als U hem ergens neer moet leggen op een cafétafel, hij wordt gestolen uit een bioscoop-vestiaire. Natuurlijk! Thuis hebt U een bolhoed, nietwaar? Ach, mijnheertje, een bolhoed, een bolhoed. U begrijpt me toch wel? Met een bolhoed is het heelemaal niets gedaan. Hoe ziet ie er uit na één regenbui? U hoeft er maar een keer op te gaan zitten en wat is het dan? Een aangebrande pannekoek, mijnheer. Bij mij niets van dat alles. Ik zet hem op als het

me lust, ik berg hem op, als het te pas komt, geen vuiltje komt er aan, geen stofje, geen regendrop.

We reden het Centraal station in Amsterdam binnen. Ik had hier ruim een uur den tijd en wilde wat door de stad slenteren. De man Hendrik verhief zich en nam van ons allen afscheid. Hij was tegen het frivole meisje niet vriendelijker dan tegen de anderen, dat viel mij in het bijzonder op. Wel hielp hij haar met een koffer, maar zij ging alleen het station af. Ze had klaarblijkelijk haast, want ze liep snel, ik kon haar niet bijhouden. Achter me moest de berg komen, ik keek om, maar zag hem niet. Voortdurend dacht ik aan het geheimzinnige briefje, ik vroeg mij af, waarom de man haar nu niet volgde, nu hij ongestoord met haar praten kon.

Aan het bagagedépôt gaf ik mijn koffer af, liet bij de controle mijn kaartje afstempelen en liep de stad in.

Ik stond op het Damrak, dat druk was op dit uur en wist niet, waarheen ik zou gaan. Zoo stond ik in gedachten, toen opeens een taxi voorbij mij kwam. De wagen reed langzaam temidden van een file van fietsers en zoo zag ik duidelijk, wie er in zaten. Het waren de man Hendrik en het frivole meisje. Hij had zijn rechterarm om haar heengeslagen en juist op het oogenblik dat zij mij passeerden, gaf hij haar een zoen. De linkerhand leunde op het portiertje en hield het koffertje met den hoed omklemd.

Vaak, in de maanden, die volgden, dacht ik aan dit kort en onverwacht avontuur, waarvan ik getuige was geweest. Tot ik het vergat in den maalstroom van het leven, waarin ikzelf naar kleine en groote avonturen greep. Hoezeer vergist een mensch zich in zijn jeugd. Wij grijpen wild met beide handen naar het geluk en wat wij tusschen de vingers houden is niets dan het slecht genot van witte nachten, waaraan de herinnering bitter is als edik en grauw als asch. In enkele jaren tijds had ik al mijn geld besteed aan dit dwaze spel van begoocheling. Met het weinige, dat mij restte, trok ik

naar Spa, waar ik vele malen vertoefd had. Ik nam mij voor niet te spelen en maakte de eerste twee dagen lange wandelingen door de prachtige heuvelrijke omgeving. Den derden avond zat ik aan de speeltafel. Ik klampte mij vast aan de truc van verdubbeling op rood of zwart. Ik won bijna tweeduizend francs. Den volgenden dag verloor ik alles, ook mijn eigen geld, behalve wat ik in het hotel had gelaten voor mijn reis naar Holland. In den trein zongen de wielen: va banque, va banque.

Ik ging naar dr. Heulen, eertijds mijn beste studievriend, die beschikte over uitgebreide relaties. Twee maanden nadien had ik een goed contract met een van de voornaamste dagbladen in Indië.

Ik spaar U de geschiedenis van mijn reis, ik spaar U het verhaal van mijn leven in het onbarmhartige oosten, waar de zachtmoedige inlander geen vijand is, maar ook nimmer een vriend en waar de blanken elkaar, glimlachend, verscheuren.

Ik moet mijn relaas beginnen bij dien middag, dat de directeur van het dagblad, waarvoor ik werkte, mij bij zich riep. Het was een drukke middag; er viel veel werk te doen, want de vijandelijkheden tusschen Japan en China waren een week te voren begonnen. Snel greep ik mijn witte, hard-gesteven jas en liep door de lange gang. De directeur ontving mij met een bleek en ernstig gelaat.

- Bent U bang? vroeg hij.

Ik keek hem verwonderd aan.

- Bang, waarvoor?

- In het algemeen, bent U bevreesd?

- Ik geloof het niet.

- Voor oorlogsreportage?

- Neen. Naar China?

- Ja, maar ik dwing U niet.

Natuurlijk ging ik. Had ik niet altijd het avontuur gezocht? Wat liet ik achter? Een paar vrienden, maar zou ik er ook niet vinden in Shanghai?

De directeur behandelde mij zooals een vader het zou hebben gedaan.

Ik kreeg blanco chèques voor Batavia, Singapore, Saigon, Hongkong en Shanghai, ik kreeg introductiebrieven, een specialen pas en zeer veel goeden raad. Voor mijn salaris bleef ik de volle honderd procent crediteur in de boeken der vennootschap, al mijn uitgaven op reis en in China konden zonder specificatie worden gedeclareerd. Het was een volkomen vertrouwenspositie en ik wist, dat ik die naar behooren vervullen zou. Het sloeg drie uur. Mijn vriend, de zeeofficier sliep op dezen tijd, ik belde zijn djongos en gaf de boodschap, dat ik den heer om 6 uur in mijn paviljoen verwachtte. Frits, de makelaar, was op zijn kantoor; ook hem vroeg ik om 6 uur bij mij te komen.

Daar zaten wij in den avond, gebaad en gekleed, op mijn platje en dronken ijsgekoeld bier.

- Ben je jarig? vroeg Frits.

- Neen, zei ik.

- Is je moeder jarig? vroeg de zeeofficier.

- Neen, zei ik. Zie ik jullie alleen, wanneer ik of een van mijn familieleden jarig is?

- Maar je doet zoo geheimzinnig, lachte Frits.

- Daar heb ik alle reden voor, antwoordde ik, morgen vertrek ik met de Poelau Bras. Naar China als oorlogsreporter. Maar houdt voorlopig je mond, het is een geheim.

Ik moest lachen om de groote oogen van mijn vrienden, die mij aanstaarden of ik een spook was.

- Drink eens uit, riep ik, dan schenk ik een pait, zoo koud als de noordpool.

Het werd een waar afscheidsfeest dien nacht. Het trof, dat de volgende dag een Zaterdag was, die voor vele Indische Europeanen als een Zondag geldt.

Van mijn paviljoen gingen wij naar de societeit, speelden er, voorloopig voor het laatst, onze gewone vijftig punten biljart, dobbelden om guldens met een adellijken en schatrijken kapitein van de infanterie. Tegen

tienen reden wij naar de Chineesche wijk en aten er in het Honkong-restaurant, Kiet-wan-kie. Ik tracteerde op de dure, maar voortreffelijke haaienvinnensoep, zij op een portie Ngohiang kap, ik op Tjaptjhai, enzoovoorts.

Al deze gerechten waren mijn voorland en dit kon mijn enthousiasme slechts verhoogen.

Om twaalf uur zaten wij aan de bar van 'Tabarin'. Ik trof het niet. Want een half uur later ontdekte mij een van mijn vriendinnen en de zeeofficier, dien de paits, het Indisch bier en de zoete cocktails loslippig hadden gemaakt, verraadde haar het geheim van mijn vertrek. Zij wilde mij redden uit de handen van mijn vrienden en naar haar woning brengen. Maar ik had gezworen mijn kameraden niet te verlaten. Wij vluchtten en ik heb Suze nimmer weer gezien, want toen ik in Soerabaia terugkeerde, was zij voorgoed naar het moederland vertrokken.

Ik herinner mij niet meer duidelijk alle plaatsen, waar wij dien nacht zijn geweest. Wij reden langs het beruchte Banjoe Oerip en zagen vreemde matrozen dansen in de verstikkende pijpenla's op Perak.

De ochtendschemering trof ons aan, gezeten op het platje van Frits' woning, waar wij koffie-extract dronken en brood met spiegeleieren aten. Af en toe viel één van ons in slaap in zijn rieten stoel onder de palmen. Om 7 uur begon de zon te gloeien, wij besloten naar de haven te rijden. Ik haalde mijn bagage op en om 8 uur stapten wij aan boord van de Poelau Bras. Om 11 uur vertrok het schip.

Wij dronken nog een laatste pait aan de reeling, wij wuifden elkaar vaarwel en toen tuimelde ik in mijn kooi. Ik sliep tot Semarang aan één stuk. Het was stil aan boord, de officieren trachtten de verveling te dooden met dobbelen en het drinken van slechte pait; ik was blij, toen ik de kade zag van Singapore, met de groote, witte gebouwen. Daar ging ik over op een Engelsch schip, wij bleven een dag en twee nachten te

Saigon met zijn Parijsche caféterrassen. Ik kwam niet zonder perikelen in Shanghai, maar dat is een ander verhaal, dat op zich zelf staat.

Ik zocht een hotel op in de Fransche concessie, bezocht den Nederlandschen consul en eenige andere landgenooten, voor wie ik brieven bij mij had. Er viel de eerste dagen niet veel te werken; de strijd werd nog gevoerd in de verte, tusschen de bergen aan de kust. Het was al moeilijk de concessie te verlaten, absoluut onmogelijk in de buurt van het slagveld te komen. Dus bleven mijn werkzaamheden beperkt tot terreinverkenning binnen de stadsgedeelten, die ik, op vertoon van mijn specialen pas, betreden mocht en tot interviews met vooraanstaande ingezetenen, waaronder eenige Chineesche generaals.

Des avonds begaf ik mij naar de Fransche of Engelsche societeit of naar een der vele bars tusschen de buitenlandsche concessies. Er werd weinig geslapen in die dagen. Een geweldige spanning, een gemeenschappelijke angst dreef de blanken bijeen in de drankhuizen, er werd veel gespeeld, gedobbeld en gepokerd. Nu en dan ontstond er uit het rumoer van drinkers, spelers en dansparen een plotselinge stilte, waarin het gonzen van vliegtuigen gehoord werd, gevolgd door herhaald gedreun van afweergeschut. Den eersten keer overviel mij een onbeheerschte angst en mijn eerste opwelling was, de straat op te vluchten om mij ergens te verschuilen. Maar niemand van mijn mede-gasten bewoog zich, er waren er, die bleek werden en nerveus, maar iedereen bleef op zijn plaats. En na eenige dagen was ook ik gewend aan al deze geluiden, die een modernen oorlog vergezellen.

Ik zal misschien veertien dagen in Shanghai zijn geweest en het begin van het einde werd reeds ingeluid door het zware bombardement van Tsjapei en de geweldige branden, die ik had gezien van het plattendak af van een hoog gebouw, dat door alle buitenlandsche

journalisten als uitkijkpost werd gebezigd, toen ik op een avond 'Happy World' betrad, een bar, waar ik wist, de weinige Nederlanders, die China nog niet hadden verlaten, te zullen aantreffen. Er waren er zelfs meer dan ik had verwacht. Sommigen kende ik nog niet en onder hen bevond zich een man van geweldig postuur, met een donkeren baard en groote, levendige oogen. Zijn kaal hoofd vormde een merkwaardig contrast met zijn zwaar begroeid gelaat en zijn jeugdige, geestdriftige wijze van doen. Hij was snel en spontaan in zijn bewegingen, goedlachs en zeer attent voor het viertal dames, die deel uitmaakten van het gezelschap. Ik werd aan hem voorgesteld en hij groette mij met groote hoffelijkheid.

Het werd mij al spoedig duidelijk, dat hij in het middelpunt stond van de belangstelling, de spil was van het gezelschap. Hij stak vol kostelijke anecdotes, had een groot deel van de wereld bereisd en was ook eenige jaren op Java geweest.

Wij waren weldra in een geanimeerd gesprek over gemeenschappelijke vrienden en kennissen, over beroemde Indische persoonlijkheden. Het was drie uur in den nacht, toen het grootste gedeelte van het gezelschap vertrok. Om vier uur zat ik alleen met mijn nieuwen vriend aan de slecht-verlichte bar. Ik was verre van nuchter, maar nog was ik in staat mij te verbazen over elk nieuw glas whiskey and soda - geen two, maar four fingers van het gele gif - dat de reus naast mij bestelde. Hij dronk in een straf tempo en daar hij, vòòr mijn komst, reeds geruimen tijd had zitten drinken, berekende ik, dat hij tusschen de twintig en dertig glazen moest hebben geledigd. Het einde was dat ik aan zijn arm het zware, roode gordijn van den uitgang bereikte. Wij vonden nog twee rickshaw's, die ons naar zijn kamers brachten. Ik viel neer in zijn bed, waar ik de vertrouwde Indische goeleng terugvond en sliep tot den middag. Behalve mijn jas had ik al mijn kleeren nog aan en zonder verwijl liep ik de straat op. Maar toen ik

vanaf het platdak naar het noord-oosten keek, was Tsjapei al niets meer dan puin en lijken. Het Japansche veldgeschut was verdwenen. Er reden nog vechtwagens, maar er werd geen schot meer gelost. Nu en dan sloeg nog een vlam uit een ingestort huis en er was het doffe geluid van een vallende muur. Ik ging naar huis en schreef mijn treurige berichten.

Tegens etenstijd begaf ik mij naar de kamers van mijn nieuwen vriend, dien ik thuis trof.

- Een digestie-visite lijkt me wel aangebracht, verontschuldigde ik mijn nachtelijk wangedrag. Hij lachte luid en hartelijk.

- Ik neem je nu mee naar een tampat makanan, mijnheer de journalist, zooals je er in het heele oosten geen meer vinden zult. Jullie daar in Indië denken, dat je vogelnestjes eet en haaienvinnen en pangsit en al die dingen meer, maar het is namaak, zeg ik je, verdomde namaak. Ik zal je vogelnesten laten eten en haaienvinnen, ik zal je een stuk speenvarken voorzetten, waar je van duizelt, met groene thee uit het middenrijk.

- Mag ik eerst eens wat van je woning zien?

Ik had een Kuan-Yin ontdekt van superbe schoonheid, die schatten moest hebben gekost. Het beeldje stond op een rijk-besneden tafel van waarschijnlijk Birmaansche herkomst. Langs den wand hing prachtig Indisch batik-werk en dure voor-Indische zijde. De zwartgebaarde reus was omringd door een weelde, waaraan hij zelf niet de minste aandacht besteedde. Hij haalde de schouders op.

- Aardige prulletjes, zei hij, als je iets van je gading vindt, neem het maar mee. Maar kom nu eerst naar mijn tampat.

Wij aten in een klein Chineesch restaurant, waar geen blanken schenen te komen, maar mijn vriend bleek er een oude bekende. Een boy bracht ons naar een klein vertrek met zeer lage zoldering en van de overige localiteiten gescheiden met Singapore-deurtjes. De reus noemde een naam en er verscheen een kleine gebogen

Chinees van middelbaren leeftijd, die diep boog en waarmee mijn metgezel zich eenigen tijd op fluisterenden toon onderhield in Canton-Chineesch, dat ik niet verstond. Toen het mannetje verdwenen was, schoot mijn vriend in een bulderenden lach, klopte mij op mijn schouder en riep:

- Het leven is niet zoo kwaad, maar je moet er iets van begrijpen.

Die lach, die stem, die gebaren, ik heb dien avond, onder een inderdaad voortreffelijk Chineesch menu, herhaaldelijk de sensatie gehad, dat ik dat alles al eenmaal gezien had en gehoord. Maar mijn geheugen schoot tekort. Het deed er ook niet toe. Het leven was dien avond werkelijk niet kwaad en ik was blij een vriend te hebben getroffen die een prettig en vroolijk gezelschap bood en die mij daarenboven door zijn kennis van taal en land onschatbare diensten kon bewijzen.

Ik vroeg hem, of hij, bij voorkomende gevallen, daartoe bereid was. Hij werd opeens een en al ernst. Zijn oogen kregen een harde uitdrukking.

- Wederkeurig? vroeg hij.

- Wat bedoel je?

- Ik bedoel dat je mij op de hoogte houdt van alles wat je hoort en wat voor mij van belang kan zijn! Ik keek hem verwonderd aan. Zijn blik stak mij in de oogen, zijn lippen waren dun en opeengeklemd, zijn wenkbrauwen gefronst. Was dit de vroolijke drinkebroer, dien ik daags te voren in 'Happy World' had ontmoet? Hij had een wezensverandering ondergaan, zóó volkomen, dat ik in een plotselinge vlaag van angst van mijn stoel opsprong. Hij greep mijn arm en gebood mij te gaan zitten. Ik gehoorzaamde werktuigelijk en stamelde:

- Wat is er met jou?

- Luister, zei hij en er kwam weer een zweem van een glimlach op zijn gelaat, ik ben Japansch spion, wij kunnen elkaar helpen.

Ik staarde hem aan met ontzetting.

- Nooit, riep ik uit, nooit zal ik je helpen. Je bent een schurk.

Zijn gezicht klaarde weer op. De oogen herkrepen hun vroolijken glans. Hij lachte weer zijn luiden, hartelijken lach.

- Maar jongen, dat is toch een vak als elk ander. Jij brengt toch ook berichten over aan je Indische kranten. Het stikt hier van spionnen. Als ik het niet doe, dan een ander. En dacht je dat er in Tokio geen kerels zaten, die voor Tsjang-kai-tsjek werkten? Dat hoort bij den oorlog, mijn beste.

Ik zocht naar een houding. In zekeren zin had hij gelijk. Maar ik had nu eenmaal een kinderlijke, naïeve afkeer voor al wat met spionnage en secret service in verband staat.

- Neen, zei ik zacht, ik kan dit niet goedkeuren. Ik ga je verlaten en ik wensch je niet meer terug te zien. Een schaterlach was het antwoord. Hij moest drinken om bij te komen.

Dat gaat maar zoo niet, vriendje. Je bent al verdacht. Ik ben zoo besmettelijk als een leproos. Of dacht je, dat niemand gezien had, dat je met mij hier bent binnen gegaan? Het oude mannetje waar ik mee sprak, is in schijn mijn helper, in wezen lid van de contra-spionnage. Maar ik weet het en hij vermoedt, dat ik het weet. Het is een geraffineerd spel, vriendje, ontzaggelijk delicaat. Hij was weer ernstig geworden.

- Misschien, zei hij peinzend, ben jij er ook heelemaal niet geschikt voor. Niettemin: ik doe je een aanbod. Voor iedere bruikbare boodschap duizend Shanghai-dollars. En voor zoover mijn macht reikt, sta ik in voor je persoonlijke veiligheid.

- Breng me hier weg, antwoordde ik enkel. Want mijn eerste plan om op staanden voet dit lokaal te verlaten moest ik bij nader inzien opgeven. Ik kende weg noch steg in de tallooze sloppen van de Chineesche stad en ik zou misschien hetzelfde uur nog vermoord zijn, besmet als ik was.

- Je hebt gelijk, zei hij, vergeef me Ik zal je niet meer lastig vallen. Kom mee.

Ik herademde, toen onze rickshaws een half uur later den Bund opreden.

- Ik ga naar huis, riep ik den reus toe, die naast mij reed. Hij gaf mijn koelie een teeken om te stoppen, sprong zelf uit zijn rickshaw en kwam naar me toe. - Geef me tenminste een hand, old chap, en wees zonder rancune. Ik apprecieer tenslotte je standvastigheid. Maar denk erom, hoe dieper je over dit alles zwijgt, hoe eerder je zelf ontsmet bent. Vaarwel, en verdwijn zoo gauw mogelijk uit deze hel.

Dat was het laatste, wat ik van hem zag. Ik bleef nog twee weken in Shanghai. Toen kreeg ik een telegram uit Soerabaia, dat mij opdroeg naar Hongkong te gaan voor een paar belangrijke interviews. Dit telegram was mij niet onwelkom. Ten eerste vreesde ik nog steeds voor gevolgen van mijn besmetting door den reus. En ten tweede werd het in Shanghai met den dag meer unheimisch. Er waren bijna geen blanken meer, de reportage van de dagelijksche schietpartijen werd eentonig. Ik zou in Hongkong, waar in die dagen reeds de voornaamste Chineesche ministers waren, veel belangrijker werk kunnen doen. Maar het bleek niet gemakkelijk een reisgelegenheid te vinden. Eindelijk vond ik een Maleischen schipper, die mij wou meenemen op zijn kolenboot. Wij zouden over twee dagen vertrekken, in den nacht. Den voorlaatsten dag, toen ik bezig was aan mijn laatste verslag over den desolaten toestand van het eens zoo rijke en levendige Shanghai, meldde zich de kleine gebogen Canton-Chinees, dien ik in het eethuis had ontmoet.

- Kom mee, beduidde hij mij in gebrekkig Engelsch. Een somber voorgevoel overviel mij. Misschien had het geheimzinnige kereltje plannen om mij te vermoorden, om mij gevangen te zetten. Hij bemerkte mijn aarzeling.

- U niets te vreezen, zei hij, ik U laten zien, U moet weten.

Ik volgde hem, aangetrokken door den onweerstaanbaren magneet van het avontuur, maar met den dood in het hart. Hij liep voor mij uit den Bund over, recht naar de Chineesche binnenstad. In een steegje stond een auto te wachten. Mijn gezel beduidde mij in te stappen en nam zelf plaats naast den chauffeur. Wij reden door de armste buurt van Shanghai.

De meeste hutten van bamboe en bilik waren verlaten, hier en daar was een brand, en een enkele granaattrechter noodzaakte ons over brokstukken van woningen te rijden.

Wij kwamen aan een open veld met dorre palmen. Er lagen lijken van gesneuvelde Chineezers. Mijn geleider bracht mij naar een kolossaal, uitgestrekt lichaam, blijkbaar van een blanke. Het had een doek voor de oogen. Ik huiverde. Het was de gestalte van mijn vriend, den reus. Maar de zwarte baard was verdwenen. Ik keek naar het kleine Chineesje naast mij en hij begreep mij onmiddellijk.

- Baard valsch, zei hij.

Vol ontzetting draaide ik mij om en liep met groote passen het veld af. Het Chineesje volgde. Wij stapten in de wachtende auto en reden terug. Op den Bund liet ik stoppen. Ik verlangde er hevig naar, weer alleen te zijn. Toen ik den Chinees toeknikte, zei hij:

- Goed, heer morgen vertrekken, heel goed.

Die man weet alles, dacht ik, terwijl ik alleen verder liep. Wat zei de reus ook weer?

- Het is een geraffineerd spel.

Ik kwam op mijn kamer en viel neer in een stoel. Leeg was ik van binnen, uitgehold. Opeens overviel mij een ontzaglijk heimwee naar Holland, naar een winterdag in het dennenbosch, naar het koele strand van de zee. Of desnoods naar Soerabaia, waar mijn vrienden waren en vriendinnen.

Mijn blik viel op een pakje, dat op tafel lag. Een brief lag er naast. Ik scheurde de enveloppe open en las het volgende:

Vriend. Het spel is uit. En ik heb het ditmaal verloren. Dat was het risico. Soedah, zeggen jullie in Indië. Ik stuur je een pakje. De inhoud ervan is bijzonder kostbaar. Ik verzoek je dit pakje te sturen of te brengen aan Juffrouw.... (hier volgde een naam en een adres). Voor haar is het een zoet souvenir. Voor mij was het dat ook, maar nu is alles voorbij. Vaarwel en vlucht uit deze hel.

H.S.

Ondanks mijn gevoel van weemoed, mijn gevoel van afkeer en vereenzaming, kon ik mijn nieuwsgierigheid niet bedwingen, het pakje te openen.

Zou het een laatste wreede grap zijn van den zonderlingen reus? Een bom, een projectiel? Met bevende handen knoopte ik de touwtjes los, deed het papier open. Daar lag een koffertje in miniatuur. Het leek op een griffeldoos, een langwerpige leeren sigaretten-étui, maar het had volmaakt den vorm van een koffertje. Er was een hengsel aan. Ik knipte de sloten open.

Daarbinnen lag, stijf opgerold, een glanzende, grijze vilthoed.